

זהר פרשת חיי שרה

קבא/א

פרשת חיי שרה

זהר

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים (בראשית כג א) רבי יוסי פתח ואמר (יונה א טו) וישאו את יונה ויטילוהו אל הים ויעמוד הים מזעפו הכא אית לאסתכלא מאי טעמא ארעישת ימא עליה דיונה ולא ארעישת עליה ארעא כיון דהוה אזיל בגין דלא תשרי עליה שכינתא ימא (עלאה) אמאי אחיד ביה כד הוה אזיל אלא ודאי¹ מלה באתריה הוה ים תנן ים דמיא לרקיע² ורקיע לכסא הכבוד ובגין כך ימא אחיד ביה³ ונטל ליה <בגין דהוה עריק> מקמי ימא ערק <נ"א ומקמי ימא¹ שרא² דוכתא³> [שדי ימא ידא ביה בדוכתא⁴] <נ"א תשרי ידא בדוכתא> וישאו את יונה ויטילוהו אל הים

אוליפנא כד הוה נטלי ליה וטבעי ירכוי בימא הוה ימא שכיך זקפין ליה אתרעיש ימא כל מה דטבעי ליה הכי אשתכיך ימא עד דאיהו אמר שאוני⁵ והטילוני אל הים מיד וישאו את יונה⁶ ויטילוהו אל הים כיון דאתרמי בים פרחא מניה נשמתיה⁷ וסלקא עד כרסייא דמלכא ואתדנת קמיה ואהדרת ליה נשמתיה ועאל בפומא

"ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים". רבי יוסי פתח ואמר, "וישאו את יונה ויטילוהו אל הים ויעמוד הים מזעפו". כאן יש להסתכל למה הרעיש הים על יונה ולא הרעיש הארץ עליו, כיון שהיה הולך כדי שלא תשרה עליו השכינה, למה הים (העליון) היה אוחז בו כשהיה הולך. אלא ודאי היה הדבר במקומו, ים. שנינו, הים דומה לרקיע, והרקיע לכסא הכבוד, ולכן הים אחז בו ונטל אותו (משום שהיה בורח) ברח מלפני הים, (נ"א ומלפני הים בו שרתה יראה במקומו), הים זרק בו יד במקומו (נ"א תשרה היד במקומה). "וישאו את יונה ויטילוהו אל הים".

למדנו, כשהיו נוטלים אותו ומטביעים את ירכוי בים, הים היה שוכך, מרימים אותו, והים רועש, כל מה שמטביעים אותו, כך היה הים שוכך, עד שהוא אמר שאוני והטילוני אל הים, מיד, "וישאו את יונה ויטילוהו אל הים". כיון שנזרק בים, פרחא ממנו נשמתו ועלתה עד כסא המלך ונדונה לפניו. וחזרה לו נשמתו, ונכנס בפי הדג

¹ כסא הוא שכינה והיא ים בדגש המ"ם (יהל אור). ר"ל ים מורה על בחינת הדין שבמ' ומבחינת הדין הזה היה בורח ע"כ בחינת דין זה בעצמו פגעה בו. א"מ (נ"א).

² בחינת ים שהיא ביסוד הנוק', והיינו בסוד השפעתה לבריאה, וכו' אמא מקננא בכרסייא שהיא בבריאה, והוא שמתנה"י שלה משפעת הארתה דרך תנה"י דזעיר אל תנה"י דרחל ומשם אל הבריאה, וזהו ים דמיא לרקיע, הוא סוד רחל מקבלת מז"א, ורקיע שהוא ז"א, לכסא הכבוד היא אמא כנודע (רמ"ז). ים שהיא המלכות דומה לרקיע שהוא ז"א ורקיע שהוא ז"א דומה לכסא הכבוד שהיא בינה בסוד אימא מקננא בכרסייא (מ"מ).

³ כיון שהמלכות יש לה הארה מהבינה שנקראת כסא הכבוד והבינה דינין מתערין מינ הומהגבורות שבה נבנית המלכות ולכך ימא שהיא המלכות אחיד ביה שהים רומז לדין (מ"מ).

⁴ והנה כל נבואה היא מצד אמא המקננת בבריאה, וכו' יונה כשרצה לכבוש את נבואתו מקמי ימא ערק, פ' ממה שהוא לפני הים וקודם לו, דהיינו מלפני אמא המאירה בבריאה, ולכך שדי ימא ידא ביה בדוכתא, הכי גרסינן, וירצה ששלחה בו ידה החזקה במקומה, כי י"ד וי"ם שוים הם שסודם ה' גבורות. וכו' והיינו שדי ימא ידא ביה בדוכתא, כי בכבישת נבואתו מנע אור אמא מן הבריאה, ולכן אתרגיש ימא דווקא (רמ"ז).

⁵ היתה כוונתו שבכח תשובתו בקיבול מיתתו לכפרה תעלה נשמתו עד כסא הכבוד היא אמא שנגדה פשע, ובזה תתקן נשמתו ותרד בכח רב מאמא ליסוד הנוק' לתיקון מ"ן שלה, וזהו שאוני למעלה והטילוני בכח אל הים. ולהיות שכוונתו היתה לכבוד ישראל וכמו שאמרו רז"ל, שחשב שהגויים קרובים לשוב, אז חשש שיזכו הם לאיזה שפע מאמא שבה התשובה ויגרע כח הקדושה, לכן זכה שנעשית מחשבתו, כי פרחא מניה נשמתיה, שהיתה פגומה בכיבוש הנבואה, וכו' אכן בכח תשובתו זכה כי ואהדרת ליה נשמתיה, בהורדת שפע ממוחא סתימאה ששם שורש אי', ושם סוד טל המחיה מתים (רמ"ז).

⁶ עי' דע"ה ח"ב ס ע"ב בענין הקשר שבין אליהו ליונה, מאחר שהם מהגבורות דנוק'.

⁷ יונה הוא מסוד יצחק מסטרא דנוק', ובזה נבין טעם שהוצרך למות מיתה גמורה להיותו מגבורות הנוק' מה שאין כן יצחק שהיה מגבורות הזכר העתידות להנתן לנוק', ולכן היה די לו בעקידה וכו' [אותה הבחי' הנקראת טפה דיוסף, נתנה אליהו אל יונה בן אמיתי בן הצרפית כשהחיה אותו. וז"ס מ"ש בזוהר בפרשת ויקהל (דף קצז ע"א): תנא יונה מחיליה דאליהו קא אתי, ודא איהו בן אמיתי, כד"א ודבר ה' בפיך אמת - שער הגלגולים - הקדמה לב] (רמ"ז).

זהר פרשת חיי שרה

ההוא ומת הדג. לאחר מכן התקיים אותו הדג, ופרשוה.

דההוא נונא¹ ומית נונא לבתר אתקיים ההוא

נונא ואוקמוה

תוספתא

ויהיו חיי שרה² (בראשית כג א) גופא דמתניתין³ אנן קריבין הוינא שמענא קלא מתהפך מעילא לתתא אתפשמת בעלמא קל מתבר טורין ומתבר טנרין תקיפין עלעולין רברבין סלקין אודננא פתיחן הוה אמר במטלנוי קוץ קוציתא דמיכן דמימין שינתא בחוריהון קיימין בקיומיהון מלכא (דממלל) [דמלא] [נ"א] ולא אעברו אשתכחו) נטרי תרעין⁴ שליטא [דחילין] (שמלין) סגיאין קם בקיומיה כלהו לא מרגשן ולא ידעי דספרא פתיח ובשמא אכתוב ודומה קאים ונשיל בחושבנא ודיירי עפרא תייבין לבר וקריב טב לאתמנאה בהו לא תאיבין גלגולא והפוך נפלין ולא קיימין אתמחון חייבין מספרא דדומה מאן יתבע לון ומאן יתיב בחושבנהון ווי לון ווי לחייהון ווי לרגשיהון (ס"א לנפשיהון) בנינהון אתקרי (תהלים סט כט) ימחו מספר חיים וגו'

מדרש הנעלם

ויהיו רבנן פתחי בהאי קרא⁵ (שיר ז יב) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים תנו רבנן היוצא לדרך יתפלל שלש תפלות תפלה שהיא חובה של יום ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה ותפלה שיחזור לביתו לשלום ולימא [להו להני] (ליה הני) שלשה⁶ אפילו [באחד] (באיזה) יכול למעבדיה דתנינן כל שאלותיו של אדם יכול למכללינהו בשומע תפלה

"ויהיו חיי שרה". גוף המשנה, אנו היינו קרובים, שמענו קול מתהפך ממעלה למטה מתפשט בעולם, קול משבר הרים ומשבר סלעים חזקים, רוחות סערות חזקות עולות, אזנינו פתוחות. היה אומר במסעיו, אעיר הישנים, הדוממים, שינה בחוריהם, עומדים על עמדם. המלך שמדבר (ולא עברו, נמצאו) שומרי השערים, שלטון של יראים רבים עומד על עמדו. כולם לא מרגישים ולא יודעים שהספר פתוח ובשם נכתב, וד מה עומד ונוטל בחשבון, ושוכני עפר שבים לחוץ, וקרוב טוב להיות ממונה עליהם, אינם חושקים בגלגול והפוך. נופלים ולא עומדים, נמחים הרשעים מספרו של ד מה, מי יבקש אותם ומי ישב בחשבונם. אוי להם, אוי לחייהם, אוי לרגשות שלהם (לנפשותם), בשבילם נאמר "ימחו מספר חיים" וגו'.

"ויהיו". רבותינו פתחו בפסוק הזה "לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים". שנו רבותינו, היוצא לדרך יתפלל שלש תפלות, תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפלה שיחזור לביתו לשלום. ויאמר את השלשה האלו, אפילו יחד יכול לעשותם, ששנינו, כל שאלותיו של אדם יכול לכלול אותן בשומע תפלה.

¹ הוא יסוד דקליפת נוגה שהוא נגדי ליוסף שנאמר בו (מח, טז) וידגו לרוב, כי חשבה הקליפה לשלוט בו, אבל היה לרעתה כי מת אותו דג וחזר להתקיים. והוא סוד תיקונו של יונה כי זכה להחזיר לקדושה אותה קליפת נוגה שהיתה מנגדתו (רמ"ז).

² אולי היתה המשנה ארוכה והעתיקו ממנה גוף ועצמות המשנה בקיצור מופלג וזהו גופא דמתניתין. ז"ח (נ"א).

³ פירוש למ' (נ"א).

⁴ היינו מטטרון. א"מ (נ"א).

⁵ ג' כלי ז'ין יורדים לבי"ע להחיות העולמות ולהעלות הברורים. וגם נודע שביום הוא תיקון כולל בכל העולמות דבי"ע אבל בערבית הוא בבריאה לבד. וז"ש כנסת ישראל לדודה לכה דודי נצא השדה וגו', כי השדה הוא מקום הקליפות ושם הוא היציאה ביום, ונלינה בכפרים, הוא בלילה, וכפרים הם סוד ההיכלות [דבריאה] שהם בנות העיר הגדולה מלכות דאצילות, והיא המתחננת ומתפללת לדודה שילך עמה בכל אותו הדרך של בי"ע לשמרה מכל פגעים רעים, וכדי שתוכל לשוב לביתה העליון אחר שתעשה המוטל עליה שהוא בירורי נדחיה מידי יום ביומו והיא חובה של יום, וזה בכח הצדיקים, וכמו שנרמז בפסוק שלאחריו נשכימה לכרמים, שדרשו רז"ל על בתי כנסיות ובתי מדרשות. ולעומת כן היוצא לדרך יתפלל (רמ"ז).

⁶ אם הוא צריך לאמרן כל אחת ואחת בפני עצמה. ומשני אפילו באחד וכו' (רמ"ז).

זהר פרשת חיי שרה

אמר רבי יהודה כל עובדיו דבר נש כתיבין בספרא הן טב הן ביש ועל כלהון¹ עתיד(י) למיתן דינא [דתנינן] (ד)אמר רב יהודה (אמר רב) מאי דכתיב (תהלים קלט טז) גלמי ראו עיניך אותם הדברים שעשה הגולם⁴ שאינו משניח² בעולם הבא כולם ראו עיניך שעיינת בהם ועל ספרך כלם יכתבו (תהלים קלט טז) ליתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא הילכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל ליה אמר רבי יצחק אין אדם עושה עבירות אלא מי שהוא גולם ולא אדם, והיינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הזו שלא משגחת ולא יודעת. אמר רבי בון, וכי דוד נקרא גולם שאמר את הפסוק הזה. אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, "גלמי

אמר רבי יהודה, כל מעשיו של אדם כתובים בספר, הן טוב והן רע, ועל כולם עתיד לתת את הדין. ששנינו, אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב "גלמי ראו עיניך", אותם הדברים שעשה הגולם, שאינו משגיח בעולם הבא, כולם ראו עיניך שעיינת בהם. "ועל ספרך כולם יכתבו", ליתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא, הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו. אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עבירות אלא מי שהוא גולם ולא אדם, והיינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הזו שלא משגחת ולא יודעת. אמר רבי בון, וכי דוד נקרא גולם שאמר את הפסוק הזה. אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, "גלמי

קכא/ב

זהר

תא חזי בשעתא דבר נש סליק בערסיה כל ליליא וליליא נשמתיה נפקת מניה ואתדנת קמי בי דינא דמלכא³ אי זכאה לאתקיימא אתהדרת להאי עלמא ודינא הוא בתרין גוונין דהא לא דיינין ליה לבר נש על בישין דאיהו עתיד וזמין למעבד⁴ >דכתיב (בראשית כא יז) כי שמע אלהים וגו' באשר הוא שם ולא תימא דדינן ליה

בא וראה, בשעה שאדם עולה על מטתו בכל לילה ולילה, נשמתו יוצאת ממנו ונודנית לפני בית הדין של המלך, אם זכאי להתקיים, חוזרת לעולם הזה. והדין הוא בשני צבעים, שהרי אין דנים את האיש על הרעות שהוא עתיד ומזומן לעשות, שכתוב "כי שמע אלהים וגו' באשר הוא שם". ולא תאמר שדנים אותו על הטובות שעשה

¹ פי' על הטוב אם עשאו בשלימות ועל הרע לפי מדרגת כח היצר הרע שהיה לו כשחטא אם שוגג או מזיד וכו', ולפי מחשבתו בחטא אם לתיאבון או להכעיס, וכיוצא בזה פרטים רבים. וגם ענין נרמז בפסוקנו שהרי מדבר בשבח שני חיי שרה ללמדנו שגמרו בבית דין העליון שכולם הושוו לטובה וכדפי' רש"י, (וה"ס) [והוא הדין] במות כל אדם שה"ס פירוד שרה מאברהם, הפרד הגוף מהנפש (רמ"ז).

² דע שהאדם שאינו נזהר ומשתדל להשתלם תמיד הוא גולם ממש בלי צורת פרצוף, שהרי פרצופו של אדם נשלם בתר"ג מצוות כנגד איברי הפרצוף וניצוצי נשמתו, והרי הוא בבחינת הקטנות, כעין מלכות בהיותה בסוד נקודה ועומדת באחור ואין לה כח ועינים להשגיח בעוה"ב וכו', וכן האדם ממש נבנה ונשלם לפי מעשיו (רמ"ז).

³ בא ליתן טעם למה לפי האמת לא מת יונה כדין כובש נבואתו וכו', והענין שכל נשמה מסתלקת בלילה לעלות ליסוד הנוק' בסוד מ"ן, ואתדנת קמי בי דינא, ה"ס הגבורות אשר ביסוד רחל, והיינו ממש בי דינא, שהן מתעוררות לעיין בדין כל אחד ואחד אם ראוי הוא ליכנס בתוך היסוד הוא גן עדן אם לאו. וז"ש אי זכאה לאתקיימא וכו', ור"ל אם צד הטוב שבו עדיף חיליה לעמוד נגד צד הרע, כי בזה תלוי קיומו שיהיה לו כח לדחות סיגי הליחות ולעשות בירור הנכון, ואז חוזר לבוא למטה [ולהכנס בגופו] (רמ"ז). ר"ל שע"ז מרמז יונה וכנ"ל ובשביל שאח"כ קרא על נינוה חיה (יהל אור).

⁴ לעשות איזה מעשה צריך שיקדמו לו שני דברים. האחד הוא החפץ והרצון והיינו דאיהו עתיד כי ממנו לא יבצר מעשותו שהרי הוא כבר מעותד לכך, והשני היא היכולת וההזמנה להוציאו לפועל, וז"ש זמין וכו'. התרין גוונין שאמר הם, הראשון לאוטובא ליה על אינון טבין דהשתא, פי' גם שהוא איש רע במעשיו אם יש לו איזה מעשה טוב שכבר עשה יועיל לו להחזיר נשמתו לשלם לו על פניו להאבדו, וכו' והשני הוא ודינן ליה על זכין דאיהו זמין למעבד, הבן היטב שלא אמר על טבין כמו שאמר בתחילה, שאין הכוונה על איזו מצוה שיעשה דלא עדיפא מאותה שכבר עשה שאמרנו שמשלמים על פניו ואין כוחה יפה להגין עליו על העתיד, אלא אמר זכין והיינו איזו טובה שתבוא לישראל על ידו או שיעשה תשובה שלימה או שבהתגלגל היא טיקלא יפול לו איזה ניצוץ טוב בגורלו דיפוק מיניה זרעא מעליא (רמ"ז). החסדים גבורים על הגבורות כנ"ל למתקם, וכו' כי שכר ועונש הם מחו"ג ועבר והוה ועתיד הם תחלת וסוף ואמצע, ובעונש מס' דגבורות דנין על אמצע, באשר הוא שם, ובשכר בס' דחסדים דנין על העבר ועל העתיד תחלה וסוף (יהל אור).

זהר פרשת חיי שרה

על טבין דעביד לחוד > אלא לאוטבא ליה על אינון טבין דהשתא כמה דאתמר ודנין ליה על זביין דאיהו זמין למעבד ובגניניהו אשתזיב¹ אף על גב דאיהו השתא חייבא בגין דקב"ה עביד טיבו עם כל בריין² וכל ארחוי דאיהו עביד לאוטבא לכלא³ ולא דאין לבר נש על בישינ דאיהו זמין למעבד ובגין כך אתדן בר נש קמי קב"ה

תא חזי כיון דאטילו ליה ליונה בימא מה כתיב (יונה א טו) ויעמוד הים מזעפו הים עלאה מאי ויעמוד דקאים בקיומיה כדקא יאות בעמידה איהו כד רוגזא שכיך בשעתא דדינא שריא בעלמא ההוא בי דינא איהו כאתתא דמתעברא⁴ וקשיא לאולדא וכד אולידת שכיך רוגזא⁵ הכי נמי כד דינא שריא בעלמא לא שכיך ולא נח עד דאתעביד דינא בחייביא⁶ כדן הוא נייחא דיליה⁷ למיקם בדוכתא שלים⁸ ולמיקם בקיומיה הה"ד (משלי יא ז) ובאבוד רשעים רנה והא אוקימנא⁹ באבוד רשעים רנה כד"א (יחזקאל יח כג) החפון אחפון מות רשע והא לית נייחא קמי קב"ה כד אתעביד דינא ברשיעיא¹⁰ אלא כאן קודם דאשתלים קיסמא¹¹ כאן לבתר דאשתלים קיסמא (נ"א) אית ליה נייחא

ויהיו חיי שרה (בראשית כג א) מאי שנא הכא שרה דכתיב מיתתה באורייתא מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתהון באורייתא אמר רבי

לחוד, אלא להיטיב לו על אותם טובות של עכשיו, כמו שנתבאר. ודנים אותו על זכויות שעתיד לעשות, ובשבילם הוא נצול, אף על גב שהוא כעת רשע, משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד עם כל הבריות, וכל דרכיו שהוא עושה, להיטיב לכל, ולא דן את האדם על הרעות שהוא עתיד לעשות, ולכן נידון האדם לפני הקדוש ברוך הוא.

בא וראה, כיון שהטילו את יונה לים, מה כתוב, "ויעמוד הים מזעפו", הים העליון. מה זה "ויעמד", שעמד בקיומו כראוי. הוא בעמידה כשהרוגז שוכך. בשעה שהדין שרוי בעולם, אותו בית הדין הוא כמו אשה שמעוברת ומקשה ללדת, וכשמולידה שוכך הרוגז. כמו כן כשהדין שורה בעולם, לא שוכך ולא נח עד שנעשה הדין ברשעים, ואז הוא המנוחה שלו, לעמוד במקום שלם ולעמוד בקיומו. זהו שכתוב "ובאבוד רשעים רנה". וזה בארנו. "באבוד רשעים רנה", והרי כתוב "החפון אחפון מות רשע", והרי אין נחת לפני הקדוש ברוך הוא כשנעשה דין ברשעים. אלא כאן קודם שנשלמה סאתם, וכאן אחר שנשלמה סאתם (יש לו נחת).

"ויהיו חיי שרה". מה שונה כאן שכתובה מיתתה בתורה מכל נשות העולם שלא כתובה כך מיתתן בתורה. אמר רבי חייא,

¹ המצות שעשה אותם האדם כבר בזכותם מטיבים לו, וכ"ש שבשבילם ניצול. אבל המצות שעתיד לעשות מצילים אותו דווקא אבל לאו לאוטבא ליה (מ"מ).

² פ' אפילו עם הרשעים. וגם רומז שהש"ת צופה את הטוב המעותד אל הכוללות ושלכן מקיים הרשע שעתיד להיטיב אל הכולל.

³ זו מדה אחרת לאוטובא לכלא אפילו אל העתיד לבא לעולם, כגון אותו בן הרשע המוכן להוולד (רמ"ז).

⁴ ענין קושי הלידה הוא מחמת אחיזת הנחש בה ומכחו היא מלאה דינים קשים ודמי טומאה שהם המעכבים הולדת הולד (רמ"ז).

⁵ כי כבר נעשתה מדת הדין ונפרדו הדמים והדינים ואין להם עוד אחיזה באשה, ואדרבה אז הדם נהפך לחלב לקיום הולד (רמ"ז), עי' אריכות ביהל אור.

⁶ כי הלא אין חפץ הדין העליון שיתקפו ויגדלו השוטרים שהן הקליפות רק כל חפצו שלא יהיה להם קיום ושיבלע המות, והענין שלא יתפשטו הדינים ממדרגות הקדושה אל של אלהים אחרים שאין כוונת הבורא לצמצומי מדה שפלה ופחותה שהיא הנקראת קליפה, אלא רצונו יתברך בביסוס הגבורות בבחי' שתהיינה מכילן דרחמי, ודוק והבן, ולכן גזר שיעשה דין בחטאים (רמ"ז).

⁷ היינו ביסוס הגבורות (רמ"ז).

⁸ היינו שאין הדין יוצא חוץ למקומו שהוא מקום הקדושה (רמ"ז).

⁹ בפרשת נח דף סא ע"ב (רמ"ז).

¹⁰ עי' מגילה י ע"ב וכן סנהדרין לט ומבואר שם ושם כי בישראל לעולם לית נייחא ח"ו אך הזוהר הקדוש מיירי אפילו באו"ה (לש"ו).

¹¹ קודם שנשלם סאתם כביכול אין שמחה באבוד רשעים אבל לאחר שנשלם סאתם אזי באבוד רשעים רנה וע"ל סא ע"ב (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

ולא, והנה כתוב "ותמת רחל ותקבר בדרך אפרתה", וכתוב "ותמת שם מרים" וגו', וכתוב "ותמת דבורה ותמת רחל ותמת שם מרים וגו' וכתוב (בראשית לה ח) ותמת דבורה

מדרש הנעלם

ראו עיניך קודם שזרקת בי נשמה ראו עיניך למעבד בדיוקני בני נשא דדמו לי ועל ספרך כלם יכתבו (תהלים קלט טז) מאן אינון ימים יוצרו כהאי צורה דידי ולא אחד בהם דלא אשתאר חד מנהון

אמר רבי בא למה א"ל תא חזי כלהו דדמו ליה או ברמיזא דיליה לא מתו במיתת נפשהון וכלהו לקו בההוא עניינא ממש תא חזי אמר רבי יהודה דיוקניה דאדם הראשון ושפירותיה הוה כזהרא דרקיעא עלאה דעל גבי שאר רקיעי וכההוא נהורא דגניו קודשא בריך הוא לצדיקיא לעלמא דאתי וכל אינון דהוון רמיזא ביה מדיוקניה דאדם הראשון ביה לקו ומיתו

דכך ארחוי דקודשא בריך הוא יהיב עותרא לבר איניש למה למיזן עניין ולמעבד פקודוי לא עביד האי [ואתגאי] [ואי אתגליא ביה] [ב]ההוא עותרא ביה ילקי דכתיב (קהלת ה יב) עושר שמור לבעליו לרעתו יהיב ליה בנין למה למילף להו אורחוי דקודשא בריך הוא ולמיטר פקודוי כדאמור באברהם (בראשית יח יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך יהוה לעשות צדקה וגו' לא עביד האי ומתגאה בהו [בהו] לקי דכתיב (איוב יח יט) לא ניין לו ולא נכד בעמו וגו' וכן כהאי גוונא כד יהיב קודשא בריך הוא משפירותא טבא עלאה דאדם הראשון [להו] [בהו] למה בגין למיטר פקודוי ולמעבד רעותיה לא עבדו כדן [אלא] אתגאו ביה (ו) ביה לקו בהאי שפירותא

אמר רב יהודה כד ברא קודשא בריך הוא אדם הראשון הוה גולם עד לא זריק ביה נשמתא וקרא לההוא מלאכא דהוה ממונה על דיוקנא דבני נשא וא"ל עיין וצר בדיוקנא דדין שיתא בני נשא² הדא הוא דכתיב (בראשית ה ג) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת כלומר שיתא אמר רבי יצחק מההוא עפרא ממש דאתברי אדם הראשון נסיב קודשא בריך הוא לאתבראה

ראו עיניך". קודם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמותי בני אדם שיידמו לי. "ועל ספרך כלם יכתבו", מי הם, "ימים יצרו", בצורה הזו שלי. "ולא אחד בהם", שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בא¹, למה. אמר לו, בא וראה, כולם שדמו לו או ברמז שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכולם לקו באותו ענין ממש. בא וראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ויופיו היה כזהר הרקיע העליון שעל גבי שאר הרקיעים, וכאותו האור שגנז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא, נותן עושר לאדם, למה, לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה (ואם נתגלה בו) בההוא עושר, ילקה בו, שכתוב "עושר שמור לבעליו לרעתו". נותן לו בנים, למה, ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ולשמור מצוותיו, כמו שאמור באברהם "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה" וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם, בהם הוא לוקה, שכתוב "לא ניין לו ולא נכד בעמו" וגו'. וכן כדוגמא זו כשנותן הקדוש ברוך הוא מיופי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה, כדי לשמור מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כך אלא התגאו בו, בו לוקים, ביופי הזה.

אמר רב יהודה, כשברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גולם טרם שזרק בו נשמה, וקרא לאותו המלאך הממונה על צורות בני אדם, ואמר לו, עיין וצייר בדמות הזו ששה בני אדם. זהו שכתוב "ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת", כלומר שתא [שש]. אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שנברא אדם

¹ שם תנא.

² עי' בפדר"א פ' נג ובהגר"א סוף תיקון סה (לש"ו).

זהר פרשת חיי שרה

הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברוא את ששת אלה, וקרא לו שש. זהו שכתוב

אלין שיתא וקרא ליה שת שיתא הדא הוא דכתיב (בראשית ה ג)

קכב/א

זהר

מינקת רבקה וכתוב (שם לח יב) ותמת בת שוע אשת יהודה אמר רבי יוסי בכלהו לא כתיב כמה דכתיב בשרה¹ דאתמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים חיי שרה דהא בכלהו לא אתמנון יומין ושנין כמו לשרה בכלהו לא כתיב פרשתא הדא בלחודהא כמו לשרה אלא רזא איהו² בנין ההוא דרנא דכל יומין ושנין דבר נש ביה תליין (דדא היא ה"א בתראה³)

פתח ואמר (קהלת ה ח) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד ויתרון ארץ⁴ בכל היא ודאי דהא מתמן נפקין⁵ רוחין ונשמתינ ותועלתא⁶ לעלמא מלך לשדה נעבד מאן מלך דא קב"ה⁷ לשדה נעבד⁸ כד איהו אתתקן⁹ כדקא יאות ומלך⁷ דא (דא) מלך עלאה¹⁰ דאתחבר לשדה כד איהו נעבד¹¹ מאן שדה דא שדה אשר ברכו

מינקת רבקה", וכתוב "ותמת בת שוע אשת יהודה". אמר רבי יוסי, בכולם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר "ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה". שהרי בכולם לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה, ובכולם לא כתוב פרשה אחת לבדה כמו לשרה. אלא סוד הוא, משום אותה הדרגה שכל הימים והשנים של אדם תלויים בה (שזו היא ה"א האחרונה).

פתח ואמר, "ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד". "ויתרון ארץ בכל היא" ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. "מלך לשדה נעבד", מי המלך, זה הקדוש ברוך הוא, "לשדה נעבד", כשהוא נתקן כראוי. ו"מלך", זה (זה) המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה, זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב

¹ נשתנה זכרון מיתתה מהזכרת שאר צדקניות (מ"מ).

² בחטא אדה"ר נפגמו הנשמות וירדו ניצוצותיהן אל הקליפות, וכמו כן ירדו ט' אחרונות דנוק' לעולמות ב"ע ונשארה רק נקודה אחת דמלכות האצילות, דהיינו הכתר שלה וכו', ולכן גלתה שכינה לאסוף נדחיה הן הניצוצות. וכו' כפי מספר הניצוצות שיש לכל אחד כך הוא מספר ימיו, והיום שעשה בו מצות הוא נתקן, ומאלו הניצוצות נעשו המלבושים לנר"ן ח"י, ונמצא שכל יום שנתקנו ניצוצותיו הלא השכינה מקבצתם ומעלה אותם במ"ן להתקן כנודע, וז"ש בכאן שימי האדם ושנותיו תלויים בשכינה (רמ"ז).

³ שרי בלאה ושרה היא ברחל ולכך אתמנון יומהא ושנהא לרמוז לרחל העליונה ואע"פ ששאר האמהות גם הם רומזים למלכות, מ"מ שרה היא ראשית האמונה כמו אברהם (מ"מ). ר"ל נוק' בכללה, דבתחלה היא שרי ביסוד דילה, ש"ר, כמ"ש בזו"ח שיה"ש, וי' כמ"ש בס"ד. ואברם ביסוד דדכורא אבר' ס' סתים, ואח"כ עאלו בבינה דזו"ן בהה"ן שמשם הזרע (יהל אור).

⁴ היינו היסוד הנקרא כ"ל שכולל נ' שערי בינה ונקראת המ' כלה שהיא ה' הכוללת הנ' שערים (נ"א).

⁵ היינו ב' בחינות שיש ליסוד הא' שמוציאה נשמות הב' השפעת המזונות ושאר הצרכים (נ"א).

⁶ היינו יתרון ותוספת טובה לארץ שהיא המלכות ואפשר נמי ארץ העולם התחתון והכל אמת (אור יקר).

⁷ ת"ת (אור יקר ונ"א).

⁸ שדה מלכות כדמפרש לקמיה, ופי' תיקון ועבודת המלכות כדכתיב לעבדה ולשמרה ופי' רז"ל אלו מצות עשה ולא תעשה (אור יקר).

⁹ דהיינו השפעה והתיקון על ידי עסק התורה והמצוה כנודע בסוד ההתעוררות. והשתא קשה כי עבודת אותו שדה ותיקונו הוא מאור הת"ת א"כ היינו המלך בעצמו ולמה אמר מלך שהוא הת"ת לשדה נעבד אחר שהמלך בעצמו עבד את השדה (אור יקר). כשהיא מתוקנת ומקובלת ממצות ומע"ט מהתחתונים אז המלך ת"ת מתחבר לשדה זו מ'. ז"ח (נ"א). עז ע"ב (הערת הזוהר).

¹⁰ היינו הת"ת בבחי' עליונה שהוא נקרא מלך מולך על כל הקצוות, אמנם בחי' זו של הת"ת אינה מתייחדת עמה אלא אחר שהיא מתוקנת מבחי' אחרת שבה שאינה נקראת מלך, ואח"כ מתייחד מלך לשדה הנעבד מלמטה ממלך כדפי', וזה שאמר דאתחבר לשדה כד איהו נעבד וכדמסיק, והריח התיקון הקודם היוותו מן הת"ת מאומרו שדה אשר ברכו ה', ומפני שאין בחי' היחוד מלך עם שדה אלא מלך עם מלכות או מלך בהיכל, אמנם שדה אינה בחי' המתייחסת עם מלך (אור יקר). בבינה דילה ק"ק ומקודם צריך ו' היכלין דילה מתתקנין בצדיקייא עבודת אדם להוציא כו' וז"ס לעבדה ולשמרה כמ"ש שמור את יום כו' ששת וכו' (יהל אור).

¹¹ ואתתקן בכל מה דאצטריך ליה עד שיצא מכלל שדה לגנה וכיוצא (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

"כריח שדה אשר ברכו ה'", שכשהוא (נעשה) נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו. רבי אלעזר אמר, "מלך לשדה נעבד", כמה צבעי סודות עליונים כאן. "מלך", זו השכינה שאין שורה בבית להתקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדווג עם אשתו להוליד ולעשות פירות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ולכן "לשדה נעבד", ולא לאחר. דבר אחר, "מלך" זו אשה יראת ה', כמו שנאמר "אשה יראת ה' היא תתהלל". "לשדה נעבד", זו אשה זרה, כמו שנאמר "לשמך מאשה זרה", משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדושות שורות בו, כמו שנאמר "כריח שדה אשר ברכו ה'". ויש שדה שכל חרבן וטומאה וכליון והרג ומלחמות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב "תחת שלוש רגזה ארץ וגו'

יהו"ה דכתיב (בראשית כז כו) כריח שדה אשר ברכו יהו"ה דכד איהו (אתעבר⁸) נעבד ואתתקן [בכל מה דאצטריך ליה כדקא יאות כדין מלך עלאה אתחבר עמיה רבי אלעזר אמר מלך לשדה נעבד כמה גווי רזין עלאין הכא מלך דא¹ שכינתא דלא שריא בביתא לאתתקנא בה אלא בזמנא דאתנסיב בר נש ואזדווג באנתתיה לאולדא ולמעבד איביץ² ואיהו⁹ אפיקת נשמתין³ לאשראה בה ובגין כך לשדה נעבד ולא לאחרא דבר אחר מלך דא אשה יראת יהו"ה כמה דאת אמר (משלי לא לא) אשה יראת יהו"ה היא תתהלל לשדה נעבד דא אשה זרה כמה דאת אמר (שם ז ה) לשמרך מאשה זרה בגין דאית שדה ואית שדה אית שדה דכל ברכאן וקדושין ביה שריין כמה דאת אמר כריח שדה אשר ברכו יהו"ה ואית שדה דכל חירוב ומסאבו ושיצאה וקטולין וקרבין ביה שריין והאי מלך זמנין⁴ דאיהו נעבד להאי שדה דכתיב (שם ל כא) תחת שלש רגזה ארץ

מדרש הנעלם

ויוולד בדמותו כצלמו (בראשית ה ג) מאותה העיסה שנברא הגולם שלו ועל כך נאמר (תהלים קלט טז) גלמי ראו עיניך ועיינת [בו] לעשות (בו) דדאמו ליה

ועל ספרך כולם יכתבו (תהלים קלט טז) מאן אינון כלהו דלא נטרו מאי דיהב קודשא בריך הוא לון ואתטרדו מן עלמא (ואתדנו בההוא דינא)

תנן התם אמר רב יהודה אמר רב אשכחנא דתלת מטרין הוי ליליא וכל חד וחד אית עניינא דקודשא בריך הוא כבר נש⁵ כד נפיק נשמתיה

רבי אלעזר אמר, "מלך לשדה נעבד", כמה צבעי סודות עליונים כאן. "מלך", זו השכינה שאין שורה בבית להתקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדווג עם אשתו להוליד ולעשות פירות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ולכן "לשדה נעבד", ולא לאחר. דבר אחר, "מלך" זו אשה יראת ה', כמו שנאמר "אשה יראת ה' היא תתהלל". "לשדה נעבד", זו אשה זרה, כמו שנאמר "לשמך מאשה זרה", משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדושות שורות בו, כמו שנאמר "כריח שדה אשר ברכו ה'". ויש שדה שכל חרבן וטומאה וכליון והרג ומלחמות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב "תחת שלוש רגזה ארץ וגו'

"ויוולד בדמותו כצלמו", מאותה העיסה שנברא הגולם שלו. ועל כך נאמר "גלמי ראו עיניך", ועיינת בו לעשות (בו) שדומים לו.

"ועל ספרך כולם יכתבו", מי הם, כולם שלא שמרו מה שנתן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם (ונדונו באותו הדין).

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו ששלש משמרות הוה הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין [מיוחד] לקב"ה באדם,

¹ עז ע"ב (הערת הזוהר).

² כלומר אין שכינה שורה ולא מתתקנת אלא במעשה השלם שהוא מי שנשוי, אמנם הפנוי הוא חסר ואין שכינה שורה על החסר הפגום ולכן אין מעשיו בבחי' בית עושים תיקון כלל (אור יקר).

³ הענין שבהיות הזווג לאדם ולאשתו היא שורה עליהם בביתם כיון שהיא באה שם להמשיך על זוגם נשמה אגב אורחה שורה עליהם (אור יקר).

⁴ השכינה משעבדת להשפיעם ולהמשיכם וזה לסבת עון וכיצא והיינו עבד הקלי' מולכת בעולם ושפחה שהיא אשת זנונים תירש כל השפע המשפעת גבירתה אשת חיל עטרת בעלה ובזה הגר היא בבנים שרה עקרה (אור יקר).

⁵ עי' ברכות ג ע"א: שלש משמרות הוי הלילה ועל כל משמר ומשמר יושב הקדוש ברוך הוא ושואג כארי שנאמר ה' ממרום ישאג וממעון קדשו יתן קולו שאוג ישאג על נוהו וסימן לדבר משמרה ראשונה חמור נוער שניה כלבים צועקים שלישית תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ועי' ליקוטי הש"ס שם: מצינו אשר ביום האדם חייב להתפלל שלשה תפלות כמ"ש דוד המלך ע"ה ערב ובוקר וצהרים וכו' והם כנגד הג'

זהר פרשת חיי שרה

מניה ואשתא (ד)ההוא גולמא נאים על ערסיה ונשמתי סלקא בכל ליליא קמי קודשא בריך הוא אמר רבי [יצחק] אי זכאה היא חדאן עמה ואי לא דחיין לה לבר

אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב (שיר ה) השבעתי אתכם בנות [ירושלים] אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה השבעתי אתכם בנות ירושלם הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות ליכנס לירושלים של מעלה והם הנקראות בנות ירושלם על שזוכות ליכנס שם ולפיכך הנשמה אומרת להם השבעתי אתכם בנות ירושלם אם תמצאו את דודי דא קודשא בריך הוא רב אמר זה זיו אספקלריאה של מעלה מה תגידו לו שחולת אהבה אני ליהנות מזיו שלו ולהסתופף בצלו

רב הונא אמר שחולת אהבה אני אותה התשוקה והכסוף שכספתי בעולם על הכל לפיכך אני חולה רבי יהודה אמר זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף דכיון שנשלם קצו של גוף אותם הימים שנגזרו עליו כמה דאת אמר ויהיו חיי שרה מה כתיב (בראשית כג ג) ויקם אברהם מעל פני מתו וגו' אמר רב יהודה אמר רב מה כתיב בפסוק קודם זה דכתיב (שם ב) ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען רבי יצחק אמר רבי יוחנן ברא

קכב/ב

זהר

וגו' תחת עבד כי ימלוך וגו' ושפחה כי תירש גבירתה והאי מלך אתכסיא נהוריה¹ ואתחשך עד דאתדכי ואתחבר לעילא ובגין כך שעיר דר"ח² בגין דאתפרש ההוא שדה ממלכא

כשיוצאת נשמתו ממנו ונשאר אותו גולם ישן על מטתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה, שמחים עמה, ואם לא, דוחים אותה החוצה.

אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב "השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני". אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, "השבעתי אתכם בנות ירושלים", הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות להיכנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שזוכות להיכנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם "השבעתי אתכם בנות ירושלים", "אם תמצאו את דודי", זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. "מה תגידו לו שחולת אהבה אני", להנאות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, "שחולת אהבה אני", אותה התשוקה והכיסוף שכספתי בעולם על הכל (הבל), לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שכיון שנשלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליו, כמו שנאמר "ויהיו חיי שרה", מה כתוב, "ויקם אברהם מעל פני מתו" וגו'. אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קודם זה, שכתוב "ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען". רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא

וגו' תחת עבד כי ימלוך וגו' ושפחה כי תירש גבירתה". והמלך הזה מכסה אורו ונחשך עד שנטהר ומתחבר למעלה. ולכן השעיר של ראש חדש, משום שנפרד השדה

משמרות של הלילה וסדרן הם כך. משמורה הראשונה הוא כנגד האשמורה הא' של היום וכו' שאינו נוגע לשבר קליפת זאת אלא אברהם אבינו ע"ה, כי הוא נגד מדתו וכו' והנה משמורה שנייה הוא כלב"ם צועקים הוא כנגד יצחק שהוא מדת הדין ולכן הקליפות צועקים ורוצים לקטרג בלילה ועל כן המשמורה זו היא נחלקת לשנים כי יש מלאכים המשוררים בב' ראשונות ומחצות ואילך יש כת אחרת משוררת באופן אחר לפי שמשם ואילך בא הקב"ה להשתעשע בג"ע עם הצדיקים וכן ביום עד חצות נחשב עדיין מצד הבוקר אבל מחצות היום ואילך כבר נטה היום והוא זמן תפלת המנחה משם ואילך וכו' משמרה שלישית אשה מספרת עם בעלה הוא כנגד ערבית כי אותו הזיווג הוא סוד יעקב ולאחיה כי בתפלת ערבית הוא ג"כ זיווג יעקב לאה כנודע.

¹ בסוד מיעוט הירח וחסרון הלבנה (אור יקר).

² פי' טעם שעיר של ר"ח בשביל להפריש הקלי' הנקראת שדה מהמלכות, וכאלו אמר בגין דיתפרש. ולא שריין בהאי שדה כאלו אמר ולא ישרון בהאי שדה שהיא הקלי' ברכאן מהאי מלך שהיא מלכות. א"נ נפרש בגין דאתפרש, ר"ל טעם השעיר של ר"ח בשביל שנפרשה מלכות שהיא שדה, למ"ש הזהר לעיל אית שדה

זהר פרשת חיי שרה

קדישא ולא שריין בהאי שדה ברכאן מהאי מלך וכד איהו נעבד להאי שדה כדין כתיב (דברים כב כ) כי בשדה מצאה וגו' כי בשדה כמה דאתמר

תא חזי אתת חוה לעלמא אתדבקת בהאי חויה ואטיל בה זוהמא וגרמא מותא לעלמא ולבעלה אתת שרה ונחתת וסלקת ולא אתדבקת ביה כמה דאת אמר (בראשית יג א) ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו אתא נח לעלמא מה כתיב (שם ט כא) וישת מן היין וישכר ויתגל וגו' ובגין דאברהם ושרה לא אתדבקו ביה! בגין כך שרה זכתה לחיין עלאין לה ולבעלה ולבנהא בתראה הה"ד (ישעיה נא א) הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם ועל דא ויהיו חיי שרה דזכתה בהו בכלהו ולא כתיב בכלהו נשי ויהיו חיי חוה וכן בכלא היא אתדבקת בחיין ועל דא דילה הוה חיין

ויהיו² חיי שרה אינון חיין כלהו לעילא¹⁰³ מאה שנה לעילא ועשרים שנה לעילא ושבע שנים לעילא כלהו הוה כדקא יאות אמר רבי שמעון

תוספתא⁴

זכאה⁵ איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא כמה איהו רב ועלאה בההוא עלמא והכי פתח רב מתיבתא מאן דאיהו זעיר איהו רב מאן דאיהו רב איהו זעיר דכתיב (בראשית כג א) ויהיו חיי שרה וגו' מאה דאיהו חושבן רב כתב ביה שנה זעירו דשנין חד אזעיר ליה שבע דאיהו חושבן זעיר אסני ליה ורבי ליה דכתיב שנים תא חזי דלא רבי קב"ה אלא לדאזעיר ולא אזעיר אלא לדרבי זכאה איהו מאן דאזעיר גרמיה בהאי עלמא כמה איהו רב בעלויא לההוא עלמא ע"כ מאן דפסק יתפסק מאן דקצר יתקצר מאן דקצר יתארך ר"ל מאן דפסק מלין דאורייתא על מלין

ההוא מן המלך הקדוש, ולא שורות בשדה הזו ברכות מן המלך הזה. וכשהוא נעבד לשדה הזו, אז כתוב "כי בשדה מצאה" וגו'. "כי בשדה", כמו שנתבאר.

בא וראה, באה חוה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זוהמא, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה וירדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר "ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו". בא נח לעולם, מה כתוב, "וישת מן היין וישכר ויתגל" וגו'. ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, לכן זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב "הביטו אל צור חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם". ועל כן "ויהיו חיי שרה", שזכתה בהם בכולם, ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חוה, וכן בכולם, היא נדבקה בחיים, ועל כן שלה היו החיים.

"ויהיו חיי שרה". אותם החיים כולם למעלה. "מאה שנה" למעלה, "ועשרים שנה" למעלה, "ושבע שנים" למעלה, כולם היו כראוי. אמר רבי שמעון,

אשרי מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה, מי שהוא קטן, הוא גדול, מי שהוא גדול, הוא קטן, שכתוב "ויהיו חיי שרה" וגו'. מאה שהוא חשבון גדול כתוב בו שנה. קטן השנים אחד הקטין אותו. שבע שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו וריבה אותו, שכתוב שנים.

בא וראה שהקב"ה אינו מגדל למי שמקטין, ולא מקטין אלא למתגדל. אשרי הוא מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כה הוא גדול בעלוי לאותו העולם, עד כאן. מי שפסק יפסק, מי שקצר יתקצר, מי שקצר

ואית שדה וכו' ממלכא קדישא שהוא ז"א, ולא שריין במלכות ברכות מז"א, ולכך מקריבים השעיר לייחודה עם בעלה ולפי זה אין צורך להגיה (מ"מ).

¹ מכיוון שכן, כל התכונות רעות הנמצאות בישראל הם רק על דרך מקרה, אם כי העצם שלהם הוא טוב גמור (דע"ה ח"ב מא ע"ד).

² בדפ"מ התוספתא מתחילה כאן.

³ פי' השלימה נשמתה בכל הי"ס מא"א עד נוק' דז"א כי בא"א הספי' בסוד מאות ולכן הם ק' שנה ועשרים הם בעשירות כנגד אר"א ששם העשירות וכנגד ז"ן שהם בסוד אחדים היו ז' שנים (זהר הרקיע). כל אריכות הכתוב שהזכיר בכל מקום שנה הוא נדרש למעלתה (ד"א).

⁴ תוספתא זו נדפסת במקומה בפ' שלח קסח ע"א ובדף קסב ע"א (ד"א).

⁵ צריך להבין איך יתיישב דרוש זה עם פשט הפסוק שמדבר בשני חיי שרה ואני בעניי באתי לכלל ישוב בריש ספר הקטן דברים אחדים. מאי"ן (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

בטלין יתפסקון חייהי <מהאי> (מההוא) עלמא ודיניה קיימא בההוא עלמא מאן דקצר אמן ולא מאריך גו נייחא יתקצר מחיין דהאי עלמא מאן דאמר אחד אצטריך לחטפא אל"ף ולקצר קרנא דיליה ולא יעכב בהאי אות כלל ומאן דיעביד דא יתארכון חייו אלו הם החדושים שהגידו לרשב"י בישיבה של מעלה¹¹

מדרש הנעלם

קודשא בריך הוא לאדם והכנים בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף אמר רבי יהודה המחוברים בגוף רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה רבי יהודה אמר המחוברים בגוף בחייו משמע מקרא דכתיב (בראשית כג ב) ותמת שרה זה הגוף בקרית ארבע אלו הארבע יסודות היא חברון שהיו מחוברים בגופו בחייו בארץ כנען בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט

ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה (שם) היינו (דכתיב) [דתנן] כל שבעת הימים¹ נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו הה"ד (איוב יד כא) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל כהאי גוונא ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה ויבא אברהם זו היא הנשמה² לספוד לשרה זה

יתאריך. רצונו לומר, מי שפוסק בדברי תורה על דברים בטלים, יפסקו חייו מן העולם הזה ודינו קיים בעולם ההוא. מי שמקצר באמן ולא מאריך תוך מנוחה, יתקצר מהחיים של העולם הזה. מי שאומר אחד, צריך לחטוף האל"ף ולקצר את הקרן שלה, ולא יתעכב באות הזו כלל. ומי שיעשה את זה יתארכו חייו. אלו החדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה.

הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחוברים בגוף. רבי יצחק אמר, הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחוברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שכתוב "ותמת שרה", זה הגוף, "בקרית ארבע", אלו ארבעה היסודות, "היא חברון", שהיו מחוברים בגופו בחייו. "בארץ כנען" בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

"ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה". היינו (שכתוב) ששינונו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שכתוב "אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל". כדוגמא זו, "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", "ויבא

¹ דיני האבילות ומציאתם, דע כי האבילות הוא חזרת הז"א בסוד אלהים דקטנות כי זו סיבת המיתה. והענין כי כבר ידעת כי האבילות נוהגים ז' ימים והענין כי האדם יש לו נשמה פנימית ומקיף דוגמת הצלם דז"א כי צ' בחי' פנימי' ול"מ הם ב' המקיפי' וכבר ידעת כי הל' הם ג' מקיפים והמ' ד' מקיפים שהם חב"ד וחור"ב חו"ג דדעת הרי הם ז' מקיפי' ואדם בחיותו יש לו את כלם אמנם ל' ימים קודם שמת האדם מסתלקים ממנו בחי' המקיפים שהם צל על ראשו וז"ש בזהר ע"פ עד שיפוח היום ונסו הצללים כי הם ב' בחי' א' מאבא וא' מאמא כולם הם צל א' ואמנם בעת פטירת אדם חוזרים בו כולם יחד כדי שישבלו כלם כח המיתה וענשה וז"ס תוסף רוחם יגועון, ואמנם בעת פטירת האדם הנשמה והרוח הולכים עם המקיפים שלהם במקום הראוי להם ונפש עם ז' מקיפים שלה שהוא הל"ם דצלם כנודע כי יש צלם מנר"ן ח"י ואמנם צלם של הנפש נחלק לפנימי וחיצון והפנימי הוא הצ' דצלה והוא הולך עם הגוף אל הקבר ונפשו עליו תתאבל אך הז' מקיפי' של הנפש שהם ל"ם דצלם אלו נשארים בבית אבל כי אינם יכולים להפרד כ"כ בנקל ממקום שנפרד ונפטר בו וזמשרז"ל כל ז' ימי האבל באה נפש המת בביתו והוא סוד המקיפים של הנפש ואמנם הם הולכים ובאים כי הם רוצים להיות בבית שמת המת ונפטר בו גם רוצים להשתתף עם נפש הפנימית שבו ולכן הולכות אל הקבר וחוזרות לביתו, ואמנם בכל יום מז' ימי אבילות מסתלק מקיף א' מן המקיפים ונשאר דבוק עם הנפש וכך עושים עד ז' ימי אבילות ומז' נשלמו כלם מלהסתלק ומתקשרים עם הנפש בקבר ולכן תיקנו ז' ימי אבילות בעוד שעדיין נפש המת בבית אבל, ואמנם כאשר עדיין היו מקיפים בבית אבל אז היו הקליפות נאחזות מאוד בנפש המת כי במקיף אין להם אחיזה ובכל יום מסתלק כח הקליפה עד כלות ז' ימים ואז אינו נשאר שם רק מה שהוא בחי' הכרחי לישאר שם בעוד שהבשר קיים כדאיתא בזוהר וזהו סבת עונש המת באלו ז' ימים (טעמי המצות ויחי). אע"ג דליכא שבעת ימים בפסוק, מובן במה שאמרו רז"ל שלשה ימים לבכי ושבעה להספד, וכיון שנזכר בפסוק הספד ובכי הווי להו שבעה ימים (רמ"ז).

² פי' אותה שנדרשה בשם אברהם שהיא נשמת צדיק. לספוד לשרה זה הגוף, של אותה הנשמה הקדושה. ומפני זה לא הזכיר ולבכותה לרמוז שהעיקר הוא ההספד, דהיינו הזכרת שבחיה לעטרה בעטרת התהילות [במעשים טובים], ואז בהיותה מתוקנת אז היא שעה שהנשמה זוכה וכו', שכדי שלא תצטער על גופה הנעזב

זהר פרשת חיי שרה

הגוף אמר רבי יצחק בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו¹ הה"ד (ישעיה נז ב) יבא שלום ינוחו על משכבותם² הולך נכחה מאי הולך נכחה אמר רבי יצחק הנשמה הולך נכחה למקום העדן הגנוז לה מאי משמע אמר רבי יהודה מהאי משמע נכחה כתיב³ בה"א ובשעה שאינה זוכה והיא ראויה לקבל

אברהם" זו היא הנשמה, "לספוד לשרה" זה הגוף. אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו, זהו שכתוב "יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכחו". מה זה "הולך נכחו". אמר רבי יצחק, הנשמה הולך נכחו למקום העדן הגנוז לה, איך זה משמע, אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל

קכג/א זהר

תא חזי רזא דמלה מאי שנא בכלהו דאמר שנה שנה⁴ ובאינון שבע דאמר שנים דכתיב (בראשית כג א) מאה שנה ועשרים שנה ולבתר שבע שנים אלא כולא חד מאה שנה כללא דכלא ג"א כלא כחדא ברזא דמאה ברכאן בכל יומא וכן עשרים שנה דאתכליל עלאה סתימא דכל סתימין ובגין כך כתיב שנה רזא דיהודא < קב"ה⁵ דאתכליל מאתר עלאה סתימא דכל סתימין⁶ במאה⁷ ברזא דמאה ברכאן דכל יומא וכן עשרים שנה ובגין כך כתיב שנה רזא דיהודא דלא אתפרש⁸ מחשבה ויובלא לעלמין שבע שנין אלין אתפרשין⁹ ונפקאן מכללא סתימא דלעילא¹⁰ ואף על גב דכלא יהודא חדא אבל

בא וראה את סוד הדבר, מה שונה בכולם שאמר שנה, ובאותם שבע אמר שנים, שכתוב "מאה שנה ועשרים שנה", ואחר כך "שבע שנים", אלא הכל אחד. "מאה שנה" כלל הכל (נ"א הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום, וכן עשרים שנה, שנכלל העליון, הנסתם של כל הנסתמים. ולכן כתוב שנה, הסוד של היחוד). הקדוש ברוך הוא שנכלל ממקום עליון, הנסתם של כל הנסתמים במאה, בסוד של מאה ברכות של כל יום, וכן עשרים שנה, ולכן כתוב שנה, סוד היחוד, שלא נפרדים המחשבה והיובל לעולמים. שבע השנים הללו נפרדו ויצאו מכלל הנסתם שלמעלה. ואף על גב

מודיעים לה שיהא שוכב בשלום, שלא יהיה קנטור בין הארבע יסודות שמזה נמשך הרקבון וההפסד, אבל הוא ישכב בשלום (רמ"ז).

¹ שלא יתאוה וישתוקק להתעלות ולצאת משם, וטעמו שכך הוא טבעו של הבלא דגרמי הנשאר תמיד שם לנוח בארץ (רמ"ז).

² שאמרו רז"ל שאלה הדברים מבשרים המלאכים אל הצדיקים בשעת פטירתם שמתעצבים על הפסד חומרם, ולכן יתבשרו יבא שלום, פי' השלום יבא ויכון בגופותיכם (רמ"ז).

³ לפנינו כ' בוא"ו ועי' לעיל פג ע"ב בד"א אות ג' (הערת הזוהר).

⁴ הכתר כולל כל הי"ס אשר כל אחד כלולה מעשר סך הכל מאה והוא כנגד הכתר ואבא ואימא הם נקראים עשרים שנה כי כל אחד מהם כלול מ"ס שבו הרי עשרים בין שניהם וז"א ונוקבא שהם בחינת שבעה קצוות הם נקראים שבע שנים וכבר ביארתי במקום אחר כי אריך אפין ואבא ואימא הם רחמים גמורים ואפילו אימא היא שוה בערך אבא כמ"ש באדרת האזינו דכחדא נפקי כחדא שריין כו' ולכן אינו מזכיר בהם שנים בלשון רבים אלא שנה בלשון יחיד וכן בכתר שהוא יחיד אמר שנה אבל בז"א ונוקביה הזכיר שנים בלשון רבים כמ"ש ושבע שנים לפי שמתפרשאן בדינא ורחמי (שער מאמרי רשב"י).

⁵ מלכות (מ"מ).

⁶ א"א, כמ"ש הרב שאו"א נקראים סתימין שהם סתומים תוך זו"ן וא"א סתום בתוך או"א לכך נקרא סתימא דכל סתימין (מ"מ). פירוש המ' דכלולה מלמעלה ראש מעשר עד עשר הרי מאה וכן כשכלולה מחכמה ובינה הרי כ' שבע ימי הבנין הם שבע המתפרשין א"מ (נ"א).

⁷ פי' כי א"א כולל כל עשר ספירות דאצילות שהם מאה לפי שכל א' כליל מעשרה (מ"מ).

⁸ צא ע"ב (הערת הזוהר).

⁹ וז"ס ז' כפולות בדגש ורפה, רך וחזק. וז"ס ד' שבועין בירח וסוד כ"ח עתים, שד' יסודות מתנהגין בז' כוכבים והוא כח דמעשה בראשית בפסוק א', וכן דתורה אי"ה או"ה וכן שבוע בד' עתים של יום ולילה בד' סטרין בד' רוחות (יהל אור).

¹⁰ פי' ז"ת אינם בכלל ג"ר שהם חשובות כא' (מ"מ).

זהר פרשת חיי שרה

מתפרש¹ בדינא ורחמי בכמה סטריין ואורחין מה דלא הוי הכי לעילא ובגין כך כתיב שנה רזא דיהודא דלא אתפרש לעלמין שבע שנים אלן אתפרשאן בדינא ורחמי בכמה סטריין ואורחין מה דלא הוי הכי לעילא ובגין כך² באלין שבע שנים כתיב בהו שנים ולא שנה וכלהו אקרונ חיים ויהיו חיי שרה דהוו ממש דאתבראו ואתקיימו לעילא

אמר רבי חייא (ו)הא אוקמוה דהא כד אתעקד יצחק בר תלתין ושבע שנים הוה² וכיון דאתעקד יצחק מיתת שרה³ דכתיב (שם ב) ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה מאין בא מהר המוריה בא [מ]למעקד ליה ליצחק ואינון תלתין ושבע שנין⁴ מיומא דאתיליד יצחק עד שעתא דאתעקד אינון הוו חיי שרה ודאי כחושבן ויהיו בגימטריא תלתין ושבע שנין הוו כמה דאתמר מדאתיליד יצחק עד דאתעקד

רבי יוסי פתח ואמר (תהלים צח א)⁵ מזמור שירו ליהוה שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו האי קרא אוקמוהו חבריא דפרות⁶ אמרוה כמה דכתיב (ש"א ו יב) וישרנה הפרות בדרך מאי וישרנה דהוו אמרי שירתא חדתא ומאי שירה אמרו מזמור שירו ליהוה שיר חדש כי נפלאות עשה הכא אית לאסתכלא דכל מה דברא קב"ה בעלמא כולהו אמרי תושבחן ושירתא קמיה בין לעילא בין לתתא ואי תימא דאינהו מגרמייהו הו¹³ אמרי שירתא דא הכי הוא ודאי⁷ דרזא עלאה⁸ איהו אבל הני ארונא הוה על גבייהו וכיון דארונא אשתקיל עלייהו ושוייה לעילא אינון שרירו [נ"א לא שכיכו] שירתא דהא כיון דאתנטיל מנייהו ארונא הוו

שהכל יחוד אחד, אבל נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שלא היה כך למעלה, ולכן כתוב שנה, סוד היחוד שלא נפרד לעולמים. שבע השנים הללו נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שאין כן למעלה, ולכן בשבע השנים הללו כתוב בהם שנים ולא שנה. וכולם נקראים חיים. "ויהיו חיי שרה", שהיו ממש, שנבראו והתקיימו למעלה.

אמר רבי חייא, הנה פרשוה, שהרי כאשר נעקד יצחק, הוא היה בן שלשים ושבע שנים, וכיון שנעקד, מתה שרה, שכתוב "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה". מאין בא, מהר המוריה בא, מלעקוד את יצחק. ואותם שלשים ושבע שנים מיום שנולד יצחק ועד השעה שנעקד, הם היו חיי שרה, ודאי כחשבון ויה"ו, בגימטריא שלשים ושבע שנים היו, כמו שנתבאר, משנולד יצחק ועד שנעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, "מזמור שירו לה" שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו". הפסוק הזה בארוהו החברים שהפרות אמרו אותו, ככתוב "וישרנה הפרות בדרך". מהו "וישרנה", שהיו אומרות שירה חדשה, ואיזו שירה הן אמרו, "מזמור שירו לה" שיר חדש כי נפלאות עשה". כאן יש להסתכל, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, כולם אומרים שירה ותשבחות לפניו, בין למעלה בין למטה. ואם תאמר שהם מעצמם היו אומרים את השירה הזו, כך זה ודאי, שזהו סוד עליון. אבל אלו, הארון היה על גבן. וכיון שהארון הונח עליהם ושמוהו למעלה, הן שרו (לא שקטו) שירה, שהרי כיון שננטל מהן הארון, היו גועות כדרך שאר הפרות של העולם ולא אמרו שירה. ודאי שהארון

¹ עיין בגליון בהקדמה דף ז ע"א (ד"א).

² הוא סוד תנה"י דז"א שכנגדם מתפשטת קומת רחל, והענין כי עד תשעים שנה היתה בסוד אחור בבחי' שם ב"ן נוק' ובכל שם ט' אותיות וי' פעמים ט' הוא צ', ואז נגלו החסדים אברהם אב"ר מ"ה והאירו בה פנים בפנים, וראשית הארתם בה בראש שני שלישי ת"ת בחזה ששם מלכות אמא שהיא אחרונה ונקראת שרה ובסוד כתר שבה, ואז קבילת דכורא, על דרך הידוע בליל ולילה ונער ונערה, ונולד יצחק (רמ"ז).

³ כי אז הוא עלה למעלה מן כתר רחל ונכנס למדרגת הזכר ונשלמו חיי שרה ונפטרה (רמ"ז).

⁴ דגא בתראה של ה' ראשונה שמתייחדת עם חו"ב ובה התחלת הגילוי אבל תשעים הראשונות סתומות (יהל אור).

⁵ תרומה קלז ע"ב (ד"א).

⁶ בפ"ב דע"ז דף כד ע"ב, זוהר תרומה קנח ע"א (ד"א).

⁷ פ"י ורזא איהו לעילא אבל כו' (ד"א).

⁸ ר"ל י"ב בקר כו' של נשיאים ושלמה (יהל אור).

זהר פרשת חיי שרה

געאן כאורה שאר פרות דעלמא ולא אמרו
שירתא וודאי ארונא
מדרש הנעלם

עונשה! הולכת משוממת ומבקרת בכל יום
לגוף ולקבר

אמר רבי יוסי האי קוליתא דקרדינותא כד
אזיל בסריחותא² לכאן ולכאן אזל ומבקר לה
לאתרה תריסר ירחי כך נשמתא ההיא דאתחזיא
לקבלא ענשא אזלה לבר בעלמא ומפקדת לה
לאתרה תריסר ירחי בבתי קברי ובעלמא אמר
רבי יהודה תא חזי דכתיב (בראשית כג ג) ויקם
אברהם מעל פני מתו וגו' אמר רבי אבא והא תנן
דכד נשמתא היא בתשלומא עלאה [ניתוסף בה
ה' ונקראת אברהם בתשלומא] <עלאה> והכא
את אמר דכד ליתא זכאה כל כך דכתיב ויקם
אברהם עבדת מאן דיתיב בכרסיא נחית בנו
זוטר תתאה אלא הכי גזרנא ויקם אברהם מעל
פני מתו דאמר רבי בו אמר רבי זריקא
כשהנשמה ראויה לעלות למקום עדנה קודם
<מגינה> (הגינה) על הגוף³ הקדוש שיוצאת משם
ואחר כך עולה למקום מעלתה הה"ד ויקם
אברהם מעל פני מתו זהו הגוף⁴

וידבר אל בני חת (שם) אלו שאר גופות
הצדיקים שהם (בני) התחתים ונהלמים בעולם
למען יראת קונם⁵ (ו)תחתים על שהם שוכני עפר
ואמאי צריכה להו אמר רבי יהודה כלא במניינא
כתיבין⁶ ועל (דהוי) [דא הוי ההוא] גופא במניינא
עמהון ומה אמר להו בדרך פיוס ובדרך כבוד

עונשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל
יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית הקשה הזה,
כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר
את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה
ההיא שראויה לקבל עונש, הולכת בחוץ
בעולם, ופוקדת את מקומה שנים עשר
חדשים בבתי הקברות ובעולם. אמר רבי
יהודה, בא וראה שכתוב "ויקם אברהם מעל
פני מתו" וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו
שכאשר הנשמה היא בשלמות עליונה,
נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות
עליונה, וכאן אתה אומר כאשר אינו צדיק
כל כך, שכתוב "ויקם אברהם". עשית שמי
שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון. אלא
כך גזרתי, "ויקם אברהם מעל פני מתו",
שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה
ראויה לעלות למקום עידונה, קודם מגינה
על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך
עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב "ויקם
אברהם מעל פני מתו", זה הגוף.

"וידבר אל בני חת", אלו שאר גופות
הצדיקים, שהם (בני) התחתים ונהלמים
בעולם למען יראת קונם. חתים על שהם
שוכני עפר. ולמה צריכה אותם. אמר רבי
יהודה, הכל כתובים במנין, ועל (שהיה) ד"א
זה היה אותו) הגוף במנין עמהם. ומה אמר
להם בדרך פיוס ובדרך כבוד,

¹ כי יש נשמה הנכרתת, וכהיא שאמרו גבי אלישע, אחר, לא מידן לידייניה וכו', ש ר מינן אז אותו הגוף
אבד, אבל אם ראויה לקבל עונשה ודאי שאין מקיפיה מתחברים אליה ואין לה הגנה כל עוד שלא שלמו ימי
דיני עונשה שכל אותו הזמן היא משוממת מפני הדין הנעשה בה (רמ"ז).

² עצם הירך שהוא קשה וחזק מאד וכשהוא הולך בסריחותא דהיינו שנשף ממקומו ע"י איזה מכה שבו
מ"מ אזל וכו' והיינו אע"פ שהולך בסריחותא מ"מ הולך ומבקר אותו מקום שהיה בו עד י"ב חדש. כך הענין
הנשמה עם הגוף שפוקדת מקומ' בעוה"ז י"ב חדש (ד"א).

³ שבשבעת ימי האבילות חוזרים שבעת מקיפי ל"מ, והם מגינים ממש על הנפש החופפת על הגוף בסוד
הבלא דגרמי. וז"ש מעל פני מתו, שנראה שהיה די שיאמר מעל מתו, אלא שרומז שאחרי ההספד והבכיה
שסודם על שבעה המקיפים וכנ"ל, אז קם אברהם שה"ס הנשמה שקמה לעלות למקום עדנה, מעל פני מתו,
שהמקיפים הן הם הצלם המאיר בפנים והם שני צלמים מאו"א והיינו פני, שנים (רמ"ז).

⁴ כאשר הצלם טוב וראוי אז הנשמה יש לה קימה ועילוי להתעלות למעלה (רמ"ז).

⁵ בני חת היו מהשבעה מלכים שמלכו ומתו בארץ אדום ולכן נקרא בלשון חת מלשון שברון. וידוע שכל
הצרות שסובלים הצדיקים בעולם הזה הן לתקן ניצוצות המלכים ולעשות הבירור להעלותם עד המחשבה
העליונה היא חכמה הנקראת יראה כנודע מסוד דחילו ורחימו, וכו', וז"ש התחתים וכו' למען יראת קונם,
ה"ס החכמה שבה סוד ישראל הנקראים ראשית, וגם מטעם הברור נהיה המות, וכנגד זה אמר שהם שוכני
עפר, ה"ס המלכות (רמ"ז).

⁶ פירוש רק הצדיקים הם נכתבין במנין. א"מ (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

קבנ/ב

זהר

דעל גבייהו עביד לון לזמור¹ מזמור הא אוקימנא ואתמר ובכלא כתיב מזמור לדוד או לדוד מזמור והכא לא אמר דוד כלל אלא מזמור דרוח קודשא זמין לזמרא ליה² לזמנא דיוקים קב"ה לישראל מעפרא³ וכדין שירו ליהו"ה שיר חדש כדין איהו חדש⁴ דהא שירתא כהאי לא אתמר מיומא דאתברי עלמא⁵ א"ר חייא כתיב (קהלת א ט) ואין כל חדש תחת השמש⁶ והכא שירתא דא איהי חדש ואיהי תחת השמש דהא תחות שמשא להוי ומאי איהו דא סיהרא וכדין הוי חדש תחת השמש⁷ מאי טעמא⁸ בגין (תהלים צח א) כי נפלאות עשה⁹ ומאן אינון נפלאות האי דכתיב (שם) הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו הושיעה לו למאן

תוספתא

רבי יוסי ב"ר יהודה אול למיחמי לרבי חייא א"ל לימא מר אי שמע האי פרשתא היך אמרו מארי מתניתא דפרשוה בעניינא דנשמתא אמר זכאה חולקיה>ון< דצדיקיא בעלמא דאתי דכך היא אורייתא בלבהון כמבועא רבא דמיא דאף על גב דמסתימין ליה מסגיאות מייא¹⁰ פתחי מבועין דנבעין לכל עיבר תא שמע רבי יוסי רחמא את אנא אימא לך בהאי פרשתא לעולם אין גוף האדם נכנס

שעל גבן עשה אותן לזמר. "מזמור". הרי בארנו, ונתבאר. ובכל כתוב "מזמור לדוד" או "לדוד מזמור", וכאן לא אמר דוד כלל. אלא מזמור, שעתידה רוח הקודש לזמר אותנו לזמן שיקים הקדוש ברוך הוא את ישראל מן העפר, ואז "שירו לה' שיר חדש". אז הוא חדש, שהרי שירה כזו לא נאמרה מיום שנברא העולם.

אמר רבי חייא, כתוב "אין כל חדש תחת השמש", וכאן שירה זו היא חדש, והיא תחת השמש, שהרי תחת השמש היא, ומי היא, זו הלבנה, ואז יש חדש תחת השמש. למה, משום "כי נפלאות עשה", ומי הם הנפלאות, זה שכתוב "הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו". "הושיעה לו", את מי, את

רבי יוסי בן רבי יהודה הלך לראות את רבי חייא. אמר לו, יאמר מר אם שמע את הפרשה הזו, איך אמרו בעלי הברייתא שפרשוה בענין הנשמה. אמר, אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא, שכך התורה היא בלבם כמעין גדול של מים, שאף על גב שסותמים אותו מרב המים פותחים מעיינות שנובעים לכל עבר.

בא ושמע, רבי יוסי, אתה אהוב. אני אמר לך בפרשה הזו, לעולם אין גוף האדם

¹ והיו אומרים המזמור כמו שאומרים אותו בני אדם בחיתוך התיבות (מ"מ).

² משום דמזמור הוא כינוי לרוח הקדש (אור יקר).

³ בביאת המשיח (מ"מ).

⁴ כמ"ש ותחדש פני אדמה בנשמתין חדתין משא"כ עכשיו עד שיכלו כו' (יהל אור).

⁵ מפני שמעת שנתמעטה הירח וירדה למטה מעולם לא נתחדשה בסוד שני המאורות הגדולים (אור יקר). פי' ואע"פ שכבר אמרו אותו הפרות ודוד המלך יש לומר שהיו אומרים מה שעתידה השכינה לומר בימות המשיח (מ"מ).

⁶ וכל הוא סוד כל בשר דנפקין מכל (יהל אור).

⁷ פי' שאז תהיה מתחדשת הירח במילואה תחת השמש ממש דהיינו מלכות למעלה מנצח והוד תחת הת"ת מה שלא היה מבריאת עולם ועד עתה (אור יקר). פי' הפסוק עצמו מתרץ קושיא זו כיון דאין כל חדש תחת השמש, וסיהרא היא תחת השמש והיא אומרת שירה חדשה לכך מתרץ בגין דנפלאות עשה ושיעור הכתוב מזמור שהוא השכינה אומרת שיר חדש ואם יקשה לך הא אין כל חדש כו' כי נפלאות עשה ולכך אומרת דבר חדש (מ"מ).

⁸ מ"ט עתידה מזמור להכריז שירו לה' שיר חדש דהיינו שיר חדשה של לבנה (אור יקר).

⁹ בגין דבהו אסתמך בחסד וגבורה שהם ימינו וזרועו, דהיינו סוד צפונית מערבית מערבית דרומית, והושיעה לו למערב, ומשום דימינא זרוע קדשו משמע דאהדר להו"ה דהיינו ת"ת אם כן הושיעה לו נמי אהדר ליה לזה פי' הושיעה לו למאן, לא תפרש לה' אלא לההוא דרגא וכו' וימינו וקדשו נמי אהדר לה. וטעם כינוי ימינו משום דבהו אסתמך בימינא וכו', דלפרש ימינו וקדשו והושיעה לו בת"ת אי אפשר משום דהושיעה לו ודאי לההוא דרגא דקאמר שירתא דא ואין בזה לספק דלא שייך הכי אלא במלכות שהיא הגולה (אור יקר).

¹⁰ פירוש מריבוי המים שבמבוע פוקדים ובוקעים הסתימה ויוצאים המים לחוץ. הרשב"ב (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

בחשבון הצדיקים על יד דומה עד שתראה הנשמה פנקס סימנה שנותנין לה הכרובים בג"ע אמר רבי יוסי אנא שמענא (דא נשמתא) [דהא בתר ד]עיילת תמן היא אזלת לסלקא לאתרה לעילא ולא למיחת לתתא אבל קודם שתעלה ותכנס נעשת אפטרופוס הגוף על יד דומה ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות

אמר רבי חייא הא רבי אלעזר אמר דהא דומה ידע קודם משום דמכרוזי עלה בגנתא דעדן אבל אנא כך שמענא די בעדנא דיהבין לה פנקסא חזר על גופא לאעיל ליה בפתקא הצדיקא על ידוי דדומה [דא] ההוא דכתיב (בראשית כג יג) אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני מהו כסף השדה דא הוא כסופא דעלמין ארבע מאות דיהבין ליה לאחסנא

רב יוסף כד הוה שמע פרשתא [דא] ממאריהון דמתיבתא הוה אמר מאן דאיהו עפרא מאי קא <ריקנא> (דיקנא) זכי להאי מאן יזכה ומאן יקום הה"ד (תהלים כד ג) מי יעלה בהר יהו"ה וגו' אמר רבי אבא תא חזי מה דכתיב (בראשית כג טז) וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף דא הוא כסופא רבתא דאינון עלמין וכסופין ארבע מאות שקל כסף ארבע מאות עולמות והנאות וכסופין! עובר לסוחר רב נחמן אמר שיעבור כל שערי שמים וירושלם של מעלה ואין מוחה בידה תא חזי מה כתיב (שם יט) ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפתקא דממנא על ידוי דדומה אמר רבי יצחק הכי גמירנא כל אינון דכתיבין בידוי דדומה וממנן על ידוי יקומון לזמנא דזמין לאחיא דיירי עפרא ווי להון לרשיעיא דלא כתיבין על ידוי בפתקא שיאבדו בגיהנם לעלמין ועל דא נאמר (דניאל יב א) ובעת ההוא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר מדרש הנעלם

נכנס בחשבון הצדיקים על יד דמה, עד שתראה הנשמה פנקס סימן שנותנים לה הכרובים בגן עדן. אמר רבי יוסי, אני שמעתי שאחר שהנשמה נכנסת לשם, היא הולכת לעלות למקומה למעלה, ולא לרדת למטה. אבל קודם שתעלה ותכנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דמה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הנה רבי אלעזר אמר, שהרי דומה יודע קודם, משום שמכריזים עליה בגן עדן. אבל אני כך שמעתי, שבזמן שנותנים לה פנקס, חוזרת על הגוף להכניסו בפתק של הצדיקים על ידי דומה. זהו שכתוב "אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני". מה זה "כסף השדה", זהו הכסוף של ארבע מאות העולמות שנותנים לו לירושה.

כשרב יוסף היה שומע הפרשה הזו מראשי הישיבה, היה אומר, מי שהוא עפר, איך (ריק) הוא זוכה לזה, מי יזכה ומי יקום, זהו שכתוב "מי יעלה בהר ה'" וגו'. אמר רבי אבא, בא וראה מה שכתוב, "וישמע אברהם אל עפרון וישקול אברהם לעפרון את הכסף". זהו הכיסוף הגדול שהם עולמות וכיסופים. "ארבע מאות שקל כסף", ארבע מאות עולמות והנאות וכסופים. "עובר לסוחר", רב נחמן אמר, שיעבור כל שערי שמים וירושלים של מעלה, ואין מוחה בידו. בא וראה מה כתוב, "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו". ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפתק של הממונה על ידי דומה. אמר רבי יצחק, כך למדנו, כל אותם שכתובים בידוי דומה וממונים על ידו, יקומו לזמן שעתידי להחיות שוכני עפר. אוי לרשעים שאינם כתובים על ידו בפתק, שיאבדו בגיהנם לעולמים. ועל זה נאמר "ובעת ההוא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר".

¹ ותענוגים בעולם הבא (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

גר ותושב¹ אנכי עמכם וגו' (בראשית כג ד)
דהאי גופא [הוי] במניינא חד עמכון בחבורא דא²
אמר רבי ראה מה כתיב (שם ה) ויענו בני חת את
אברהם וגו' כמו כן בדרך כבוד בדרך פיוס³
הה"ד (שם ו) שמענו אדוני נשיא אלהים אתה
בתוכנו מאי נשיא אלהים אתה אמר רבי פנחס
קודם שיצא הצדיק מן העולם בת קול יוצאת בכל
יום על אותם הצדיקים בגן עדן הכינו מקום
לפלוגי שיבא לכאן ועל כן הם אומרים מאת
אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו
במבחר קברינו במבחר הצדיקים בחבורת
הצדיקים המובחרים מנה אותו הכניסהו בחשבון
עמנו ואיש ממנו לא ימנע את המניין כי כולנו
שמחים בו ומקדימים לו שלום

אמר רבי יוסי בן

קב"ד/א

זהר

לההוא דרגא דאמר שירתא דא בגין דבהו
אסתמיך בימינא ובשמאלא⁴ הושיעה לו ימינו
ודאי לההוא דרגא דהאי מזמור⁵ אימתי בזמנא
דיקומון מתי עלמא⁶ ויתערון מעפרא כדין יהא
חדש⁷ מה דלא אתעביד בהאי עלמא רבי יוסי
אמר בזמנא דיעביד קב"ה נוקמין בעלמא⁸
בגינייהו דישראל כדין יתאמר שירתא דהא
לבתר⁹ יתערון מעפרא מתי עלמא ויתחדש

"גר ותושב אנכי עמכם" וגו', שהגוף הזה
הוא במנין אחד עמכם בחבור הזה. אמר
רבי, ראה מה כתוב, "ויענו בני חת את
אברהם" וגו', כמו כן בדרך כבוד בדרך פיוס.
זהו שכתוב "שמענו אדני נשיא אלהים אתה
בתוכנו". מה זה "נשיא אלהים אתה". אמר
רבי פנחס, קודם שיצא הצדיק מן העולם,
בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים
בגן עדן, הכינו מקום לפלוגי שיבא לכאן.
ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה
אתה נשיא בכל יום בתוכנו. "במבחר
קברינו", במבחר הצדיקים, בחבורת
הצדיקים המובחרים מנה אותו, הכניסהו
בחשבון עמנו. ואיש ממנו לא ימנע את
המנין, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו
שלום.

אמר רבי יוסי בן

אותה הדרגה שאמרה את השירה הזו,
משום שבהם נסמכה בימין ובשמאל.
"הושיעה לו ימינו", ודאי לאותה הדרגה של
המזמור הזה. מתי, בזמן שיקומו מתי עולם
ויתעוררו מן העפר, ואז יהיה חדש מה שלא
נעשה בעולם הזה. רבי יוסי אמר, בזמן
שיעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בעולם
בשביל ישראל, אז תאמר השירה, שהרי
אחר כך יתעוררו מן העפר המתים של

¹ ירצה בין גר בעולם הזה ובין תושב בעוה"ב תמיד אנכי עמכם, כי בעוה"ז עסקתי בתורה ומעשים טובים כמו כן ובין בעוה"ב אהנה בגן עדן כמו כן, ולכן תנו לי אחוזת קבר עמכם (רמ"ז).

² כי הוא ראוי להיות בחבורתם שהוא מנוקה מכל סיג וחלאה שמהם בא הפירוד והפיזור (רמ"ז).

³ כבוד הוא דברי יקר וחשיבות, ופיוס דברים נכוחים המתיישבים על הלב ומפייסים את הדעת שיתפייס ויסמוך בהם, ודוק כי בדברי אברהם הקדים הפיוס אל הכבוד, כי בתחילה הפיס דעת הצדיקים באומרו גר ותושב וגו' וכנזכר, שלא התעצבו בחברתו ולכן אמר להם שהרבה זכות ותורה שודאי גם להם ייטב בשפע אשר יושפע עליו. ואחר כך כיבדו באומרו תנו לי כאילו מתנה היא לו [מאתם] מה שקנה בזכותו. ואולי ירמוז עוד דבר נחמד הוא מה שאנו מכוונים בתפילתנו באמרנו בברכת על הצדיקים, ושים חלקנו עמהם, שנתפלל לו יתברך שכל האורות והשפע והחסד שזנכה ונרויח עם תורתנו ומעשינו הטובים יהיו גנוזים ומופקדים בחלק הצדיקים הגדולים, שבהם נהיה מובטחים שאם ח"ו נעשה איזו עבירה בר מינן שלא נאבד אותם בשעת המיתה, אותם הצדיקים שאינם רוצים ליהנות אלא משלהם נותנים לכל אחד חלקו שהרויח, וגם בסוד ישמח משה במתנת חלקו וז"ש תנו לי, הרי הוא לי במתנה ואין לך כבוד גדול יותר מזה (רמ"ז).

⁴ כמ"ש שמאלו כו' ומנהו [אצ"ל ומנה"י – ש"ל] אתבנית ששמותיה יחדון על שמות הוי"ה הגדלות ה"ס (א"ה לא הבתני כאן ואולי צ"ל - ששמותיה מתייחדין עם שמות הוי"ה יאהדונה"י) (יהל אור).

⁵ כאלו אמר דאיהי מזמור (מ"מ). פי' מזמור דא רוח קודשא ככתוב בתרומה קמ ע"א (ד"א).

⁶ פי' רבי חייא פליג על רבי יוסי וס"ל דמזמור זה בתחיית המתים אומרת אותו המלכות (יהל אור).

⁷ שיתמלא פגימתה ויהיה אור הלבנה וכו' (יהל אור).

⁸ דהיינו בזמן הגאולה כך שנים קודם התחיה (אור יקר). וכמ"ש הודיע ה' ישועתו כו' לפני ה' וכו' רבי יוסי חוזר לסברתו שבביאת המשיח הוא שאומרת אותו (יהל אור).

⁹ לפרשו אחר התחיה אי אפשר, דאם כן מאי שיר חדש דקאמר כמה חדושין אחרים יהיו באותו זמן, אמנם העיקר בזמן הנקמה, שאין חידוש אלא שיר חדש לבד (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

העולם ויתחדש העולם בקיום שלם, שלא יהיה (כבתחלה שהמות שולט בעולם, משום שהנחש נ"א כרת ומיתה בעולם, ויעבור הנחש מהעולם שהוא גרם) גרם מות בעולם לכל, ונטמא העולם ונחשכו פניו.

עלמא בקיום שלם דלא ליהוי (כקדמיתא דשליט מותא בעלמא בנין דהויא) [נ"א כרת ומיתה בעלמא ויתעבר הויא מעלמא] דגרים מותא בעלמא לכלא [ו]אסתאב עלמא [ואתחשיך] (ואחשיך) אנפוי

תא חזי כתיב (בראשית ג טו) ואיבה אשית בינך ובין האשה מאי ואיבה כדכתיב (איוב ט כו) חלפו עם אניות אבה דהא כמה ארבינן! שטאן גו ימא רבא² ואית ארבינן וספינן מתפרשן דא מן דא³ ואינון ארבינן דהאי נחש שאט בנווייהו אקרון אניות אבה בינך ובין האשה דא אשה יראת יהו"ה ובין זרעך אלן שאר עמין עעכו"ם ובין זרעה אלן ישראל הוא ישובך ראש (בראשית ג טו) דא קב"ה⁴ דזמין לבערא ליה מעלמא דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח וכתוב (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ⁵ ראש דא⁶ לזמנא דאתי דיתערוך מיתיא דהא כדין להוי עלמא רא"ש דיתקיים ברא"ש דאיהו עלמא עלאה⁷ ואתה תשופנו עקב⁸ (בראשית ג טו) דא בהאי עלמא השתא דאיהו עקב⁹ ולא איהו בקיומא וההוא חויא נשיך לעלמא ואחשיך אנפי בריין

בא וראה, כתוב "ואיבה אשית בינך ובין האשה". מה זה "ואיבה", ככתוב "חלפו עם אניות אבה". שהנה כמה אוניות משוטטות בתוך הים הגדול, ויש אוניות וספינות נפרדות זו מזו. ואותן האוניות שהנחש הזה שט בתוכן, נקראות אוניות אבה. "בינך ובין האשה", זו אשה יראת ה'. "ובין זרעך", אלו שאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. "ובין זרעה", אלו ישראל. "הוא ישובך ראש", זה הקדוש ברוך הוא שעתיד לבער אותנו מן העולם, שכתוב "בלע המות לנצח", וכתוב "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". "ראש", זה לעתיד לבא כשיתעוררו המתים, שהרי אז העולם יהיה ראש, שיתקיים בראש, שהוא העולם העליון. "ואתה תשופנו עקב", זה בעולם הזה, כעת שהוא עקב ואינו בקיום, ואותו הנחש נושך את העולם ומחשיך פני הבריות.

¹ כחות רוחניים (אור יקר). הם הנשמות הקדושות (מ"מ).

² מלכות, ותחת ממשלתה כל הרוחניים. והיא ים, ובה הכחות כעין ספינות בים, והם כחות אלו מבדילים בין השכינה לכחות הטומאה כנודע, שהחיצוניות למטה מההיכלות, והיינו איבה בינך ובין האשה. וכן ישראל נשמתן אחוזים תחת כסא הכבוד, למעלה מההיכלות. ואומות העולם אפילו חסידיהן למטה מכל ההיכלות, בהיכל טמא העליון, בקלי' הדקה המתקרבת אל הקדושה. כל שכן שאר האומות, שריהם שהם החוצה (אור יקר).

³ פי' יש נשמות שהם מצד הקדושה ויש מצד הקלי' (מ"מ).

⁴ הוא נקרא הקב"ה כאומרו ועבד הלוי הוא ומלה זו מתפרשת בת"ת ובבינה (אור יקר).

⁵ וצריכי קראי, דאי מקרא דבלע המות, לא משמע שיעביר חלקו מלמעלה, אלא המות השולט בעולם, לכך קאמר וכתוב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ, דהיינו מן הארץ העליונה, דהיינו אניות, אבה. ואי קאמר קרא דאעביר לא משמע ביטולו מכל וכל, אלא העברה לבד, לזה הביא קרא דבלע, דמשמע דבלענו (אור יקר).

⁶ וז"ס ישראל ויעקב [זו"נ ראש ועקב] והנשארות הוא שם יל"י שמוציא ניצוצין מנחש בסוד נ' שערי בינה עלמא דחירו דבה נפקין כו' (יהל אור), ובענין יל"י, עי' בהגר"א בתיקו"ז פ ע"ב וליקוטי הגר"א קב ע"ב.

⁷ על שם שהיא ראש לז' ספירות והיינו עלאה (אור יקר).

⁸ בחי' התחתונה מן הים שהיא מצולות ים, ומשם ולמטה הוא אוחו ויונק מי המרים, מים מלוחים מן הים, ובכחה מחשיך פני אדם (אור יקר).

⁹ עקבי לאה בראש רחל, ומשם ניזונים הקלי'. ובעולם הזה אינם מתגברים הקלי' אלא בשביל היניקה שהם יונקם מאותם עקבים. וז"ש ואתה תשופנו, לישראל, בשביל היניקה שאתה יונק מעקב. א"נ יובן במ"ש שבשעת החרבן נפלו ט' ספירות דמלכות דאצילות בקלי', והם נקראים רישא, ומשם היו ניזונים ישראל. ומהמלכות דנוק' דאצילות יונקים אומות העולם, וזו המלכות דמלכות נקראת זנבא, וז"ש בפ' במדבר רישא שכיבת לעפרא זנבא שליט, ומלכות דמלכות נקראת עקב, וזהו ואתה תשופנו עקב, תשופנו לישראל בשביל שרישא בעפרא, וזנבא שהיא המלכות דמלכות שנק' עקב שליט. א"נ יובן במ"ש הרב כי ז"א בקטנותו נקרא יעקב, לפי שיש בו מוחין דקטנות, שני פעמים אלהים גימ' עק"ב עם עשרה אותיותיהם גימ' יעק"ב. ונודע כי

זהר פרשת חיי שרה

תא הזי יומין דבר נש אתבריא וקיימו באינון דרגין עלאין כיון דמסיימו לאתקיימא באינון דרגין דכתיב (תהלים צ י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה¹ וגו'² מכאן ולהלאה לית דרגא לאתקיימא³ ובגין כך ורהב"ס⁴ עמל ואון ואינון כלא הווי⁵ אבל אינון יומין דצדיקייא⁶

מדרש הנעלם

פזי תא חזי כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממונה עליהם דתנן מלאך ממונה על בתי קברי ודומה שמו והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים ליכנס ביניהם ומיד פוגעת בו כדי לשכן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה [ובהנאה] (עלאה) הה"ד (בראשית כג יג) וידבר אל עפרון אמר רבי ייסא זה המלאך הנקרא דומה ולמה נתכנה שמו עפרון על שהוא ממונה על שוכני עפר והופקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר והוא עתיד להוציאם בחשבון

ותאנא אמר רבי אלעזר לעתיד לבא כשיפקוד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים יקרא למלאך הממונה על הקברות ודומה שמו ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו והוא מוציאם בחשבון כמו שנשלם⁷ בחשבון הה"ד (ישעיה מ כו) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר ותאנא אמר רבי שמואל ברבי יעקב נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם וכיון שנמסרות בידו שוב אינן חוזרות עד שיכנסו לגיהנם וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון שנאמר (תהלים

בא וראה, הימים של אדם נבראו ועמדו באותם הדרגות העליונות. כיון שהסתיימו להתקיים באותן הדרגות, שכתוב "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" וגו'. מכאן והלאה אין דרגה להתקיים, ולכן "ורבהם עמל ואון", והם כלא היו. אבל אותם הימים של הצדיקים

פזי, בא וראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממונה עליהם. ששנינו, מלאך הממונה על בתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים ליכנס ביניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשכון הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה (עליונה). זהו שכתוב "וידבר אל עפרון". אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה ולמה נתכנה שמו עפרון, על שהוא ממונה על שוכני עפר, והופקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקוד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, יקרא למלאך הממונה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנשלם בחשבון. זהו שכתוב "המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר". ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא

בגלות אין לו אלא מוחין דיניקה, שהם ב' פעמים אלהים גימ' עק"ב, ויניקת הקלי' ממוחין דקטנות, וז"ש ואתה תשופנו עקב, אבל כשז"א בגדלותו אז נקרא ישראל (מ"מ).

¹ בז' מדות ממלכות עד חסד (אור יקר).

² [ואם בגבורות שמונים שנה] שהיא גבורה דכליל כל גבוראן, בינה, שמונים שנה שהיא שמינית, ובדוחק עולים שם (אור יקר).

³ כי משם ולמעלה חכמה דרגא דלא קיימא לשאלא ולא לאתבא, ולכך הם למטה ממלכות שהם עמל ואון, מקום הקלי' (אור יקר).

⁴ ר"ל המות וקאי על ואם בגבורות והן למטה ממנה שהן עמל וכו' משאכ בצדיקים שהן למעלה מז"ס (יהל אור).

⁵ פירוש ששנות הרשעים הם מלמעלה למטה מחסד עד מ' ואח"כ יורדים לקליפות משא"כ צדיקים הם ממטה מ' עד למעלה חסד ומשם עולים. א"מ (נ"א).

⁶ כי אפשר להם להתאחז למעלה בנעלם כפי הבחי' הרבות המתמצאות שם (אור יקר).

⁷ שמות צז ע"ב (הערת הזוהר)

זהר פרשת חיי שרה

כשעשה אותו עון, שנאמר "לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי".

אמר רבי ייסא הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב "וידבר אל עפרון" וגו'. אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו, ראה מה כתוב למעלה, "ועפרון יושב בתוך בני חת". שחתו לשכון בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב "ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת בכל באי שער עירו" רב נחמן אמר, אותם

אמר אינון
קכד/ב
זהר

היו והתקיימו, כמו שנאמר "ויהיו חיי שרה", וכן "ואלה ימי שני חיי אברהם". ואם תאמר, כך גם כתוב בישמעאל, שכתוב "שני חיי ישמעאל", אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא בימיו ויהיו.¹

היו והתקיימו כמה דאת אמר ויהיו חיי שרה וכן ואלה ימי שני חיי אברהם ואי תימא הכי נמי כתיב בישמעאל דכתיב (בראשית כה יז) שני חיי ישמעאל אלא בתשובה אהדר ועל דא קרי ביומוי ויהיו¹

ותמת שרה בקרית ארבע (שם כג ב) רבי אבא אמר כגוונא דא לא הוה בכל נשי עלמא דהא אתמר חושבן יומהא ושנהא וקיומהא בעלמא וההוא אתר דאתקברת ביה אלא לאחזאה דלא הוה כשרה בכל נשי עלמא ואי תימא הא מרים דכתיב (במדבר כ א) ותמת שם מרים ותקבר שם בנין לאחזאה סרחנא דישראל קא אתא² דהא מייא לא אזלי <להו> (בהו) בישראל אלא בזכותא דמרים³ אבל לא אתמר במיתתה כמה דאתמר בשרה

רבי יהודה פתח (קהלת י יז) אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו האי קרא⁴ אוקמוה חברייא אבל אית לן לאסתכלא ביה דזכאיין אינון ישראל דקב"ה יהב לון אורייתא למנדע כל אורחין סתימין ולא תגלייא לון רזין

היו והתקיימו, כמו שנאמר "ויהיו חיי שרה", וכן "ואלה ימי שני חיי אברהם". ואם תאמר, כך גם כתוב בישמעאל, שכתוב "שני חיי ישמעאל", אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא בימיו ויהיו.

"ותמת שרה בקרית ארבע". רבי אבא אמר, כדוגמא זו לא היו בכל נשות העולם, שהרי נאמר חשבון ימיה ושנותיה וקיומה בעולם ואותו המקום שבו היא נקברה, אלא להראות שלא היתה כמו שרה בכל נשות העולם. ואם תאמר הנה מרים, שכתוב "ותמת שם מרים ותקבר שם", [זה] בא כדי להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו עם ישראל אלא בזכות מרים, אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

רבי יהודה פתח, "אשריך ארץ שמלכך בן חורין ושריך בעת יאכלו". הפסוק הזה בארוהו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הסתומות

¹ כל חייך נגד מוח דעת שיש בו ח"ג שהם מים חיים וכל נהירו נגד מוח בינה וכל משח רבות נגד מוח חכמה שנק' שמן והכוונה שז"א ממשיך מהמוחין שלו שהם חב"ד למלכות (מ"מ). תימה דלא כתיב ויהיו אלא ואלה שני חיי ישמעאל. והנכון שצ"ל ביומהא ואהדר לשרה. ונמצא שעתיד להיות אחר התחיה שיהיה קיום העולם וחיותו מצד הבינה כעין הצדיקים בעוה"ז שאחר ע' שנה חיים מצד הבינה דומיא דלעת"ל ולהכי פתח ר' יוסי קרא דמזמור שירו לה' שיר חדש להורות שמה שעתיד להיות יש דוגמתו עתה לצדיקים. ז"ח (נ"א).

² לכך כתיב מיתת מרים בתורה להראות כמה שגרים החטא (דע"ה ח"א קלא ע"ג).

³ וכאשר נסתלקה היא נסתלק הבאר. ור"ל כי הגם שעתה הרי נשתנה לעילויא הרבה, שהרי אותו הדור היו הם מזווג ישראל ורחל, אשר מזה גופה היה הבאר ג"כ, וכן היה להם זכות התורה של כל הארבעים שנה, וגם אתבר הרבה חיליה ותוקפיה דהס"מ ע"י הליכתם מ' שנה בהמדבר וכנ"ל, עכ"ז לא היו עדיין כדאי שיותן להם הבאר בזכותם גופה (דע"ה ח"א קלא ע"ג).

⁴ צה ע"ב (הערת הזוהר).

זהר פרשת חיי שרה

עלאין והא אתמר אשריך ארץ דא ארץ החיים¹
בגין דמלכא דילה² אומין לה³ כל ברכאן
דאתברכא מאבהן עלאין רזא דוא⁴ דאיהו
קיימא לארקא עלה ברכאן תדיר⁵ ואיהו בן
חורין⁶ בן יובלא דאפיק עבדין לחירו⁷ ברנא
דעלמא עלאה⁸ דאפיק תדיר⁹ כל חיינ¹⁰ וכל
נהירו¹¹ וכל משח רבות¹² וכלא אנגיד¹⁶ האי ברא
בוכרא¹³ להאי ארץ¹⁴ כמה דאת אמר (שמות ד
כב) בני בכורי ישראל ובגין כך אשריך ארץ¹⁵
ומה דאתמר (קהלת יטז) אי לך ארץ שמלכך נער
כמה דאוקמוה דהאי ארץ תתאה¹⁶ ועלמא
תתאה לא ינקא אלא מגו שלטנותא (דעילא)¹⁷
[דערלה] וכלא מההוא מלכא דאקרי נער כמה
דאוקמוה ווי לארעא דאצטריך לינקא הכי

תא הזי האי¹⁷ (ארץ)
מדרש הנעלם

ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה
נתבאר. "אשריך ארץ", זו ארץ החיים,
משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות
שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של
וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות
תמיד, והוא בן חורין, בן היובל שמוציא את
העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא
תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן
המשחה, והכל מעיד (משפיע) הבן הבכור
הזה לארץ הזו, כמו שנאמר "בני בכורי
ישראל", ולכן "אשריך ארץ". ומה שנאמר
"אי לך ארץ שמלכך נער", כמו שבארוה,
שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא
יונקים אלא מתוך שלטון (של מעלה) של
הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער,
כמו שבארוה, אוי לארץ שצריכה לינק כך.
בא וראה, (הארץ) הזה

¹ מלכות (אור יקר).

² ת"ת (אור יקר).

³ הזמנתם בת"ת והשפעתם על ידי היסוד, ואין צריך לומר מה שמתברך מהת"ת בעצמו, אלא אפילו מה שמתברכת מן האבות, הזמנתם והכנתם על ידי הת"ת כדמסיק (אור יקר).

⁴ פי' יהיה ענין זה בבחי' הת"ת הכולל ו"ק שהוא נקרא ו', ועתה כיון שנקרא ו' יצדק אומרו ממש דאיהו קיימא לארקא עלה ברכאן, דהיינו שהוא כולל גם כן היסוד בעצמותו, ו' ומשך ו', ועוד נקט ו' לדקדק אשריך ארץ שמלכך בן חורין, דהיינו ה' עילאה. ואח"כ נמצא מלך זה ו' אחוז בין ה' לה', והא דואי בבחי' שהוא נקרא ו', מבריח מן הקצה, ה' עלאה, אל הקצה, ה' תתאה, דהיינו מקצה השמים ועד קצה השמים, בבחי' הכולל ו"ק (אור יקר).

⁵ דהיינו קצהו האחד (אור יקר).

⁶ קצהו השני (אור יקר). ע"ל צה ע"ב (יהל אור).

⁷ זהו טעם למה נקראת הבינה לשון חירות, ואח"כ חזר ופירש למה הארץ מאושרת מטעם היות מלכה בן חורין (אור יקר).

⁸ קראה עלמא עילאה לכוון שתוף החכמה, עמה דהיינו חורין, תרין, בן י"ה ודאי (אור יקר).

⁹ דהיינו שפע הבינה שלעולם אינו נפסק, והטעם, להיות הת"ת בן, והבן אין מי שיעכב בידו כניסת הפתח אל אמו, אלא לעולם נכנס, ולכך שפעו משם תדיר ההוא נהרא דלא פסקין מימיו (אור יקר).

¹⁰ הוא שפע הבינה שהיא ג"כ נקראת ארץ החיים והחיים תלויים בה ועוד היא משפעת שפע החיות והמזון לבנים כפי חיתם (אור יקר).

¹¹ שפע אור הכתר (אור יקר).

¹² היא שפע החכמה הנקרא שמן ודאי והיינו שפע ג"ר (אור יקר).

¹³ דהיינו מחכמה, שמשם קדש לי כל בכור, וכדכתיב בני בכורי ישראל, דהיינו ישראל סבא שעלה במחשבה. ואמר "האי ברא בוכרא" להודיע אחיזתו למעלה בסוד בן אפילו בחכמה (אור יקר).

¹⁴ מלכות, והיינו סוד ו' מבריח מן הקצה אל הקצה, ועוד בחי' בן אוהז בימין חכמה ובשמאל בינה, ומתמצע לינק מן הכתר (אור יקר).

¹⁵ כיון שהיא מקבלת על ידו מכל הבחי', ומג"ר על ידי הבינה הנקראת אשר, כדכתיב באשרי כי אשרוני בנות, אשרך ודאי (אור יקר).

¹⁶ ר"ל שלנו, העשיה, דיניק מע"ה טו"ר נער וכן מ"ש למטה ת"ח האי ארץ כו' ג"כ עלי' (יהל אור).

¹⁷ הם סוד העשיה, ואמר "מגור" דלאו מהם ממש אלא מגו, פי' מתוכם מלמעלה, ואפילו אותם העשיה וכחותיה אינם יונקים מהמקור אלא ממטטרון הנק' נער, שהוא שר העולם, שהוא סוד היצירה. והיינו בימי הגלות והחול, אבל בימי שבת ויו"ט, ישראל יונקין מגו כורסיא קדישא דהיינו ממלכא ומטרוניתא (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

דעאלו בכתב חושבן פנקסיה דאמר רב נחמן והכי אתגזר [ד] על חשבון (על ידיו) [ידיו] דדומה עאלין בבתי קברי ובחושבן פתקא זמין לאפקא לון והוא ממונה על דיירי עפרא

מהו (בראשית כג יא) השדה נתתי לך והמערה אשר בו אמר רבי יוסי הפקדא דשלוה ומנוחה רבא אמר רבי שלום בר מניומי אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין [לו] (בו) מאתים עולמות וכסופין בשביל התורה! הה"ד (שיר ח יב) ומאתים לנוטרים את פרוי ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה, (וכך אמרו בפסוק הזה, שכתוב "ואהבת את ה' וגו', ולמדנו, כל המכוון את לבו בפסוק הזה כדי למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים. אמר רב נחמן, מאתים על התורה, ומאותם על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו' (בראשית כד א) מתניתין אמר רבי אלעזר על כל פנים כך הוא דהאי מתניתין שפיר דאתעביד (ו) נשמטא ההוא דכתיב ביה (יהזקאל א טו) והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו כדאמור בההיא מתניתא קמיתא אמר ליה רבי אבא לימא לן מר מההיא מתניתין אמר ליה הכי אתפרש בתלת עשר מכילין דרחמי בפרשתא דילי¹⁸ אבל הכא אית לן למימר פתח ואמר (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו' אמר רבי אלעזר מאי היא [ד] אנן קרינן הכא בשיר השירים לישנא דנוקבתא³ והתם באורייתא לישנא דדכורא אלא אמר רבי אלעזר הכא בתורה⁴ נקרא בלשון

שנכנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר (על) חשבון על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממונה על שוכני העפר.

מה זה "השדה נתתי לך והמערה אשר בו", אמר רבי יוסי, הבטחה של שלוה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב "ומאתים לנוטרים את פרוי". "ומאתים" על שמוסרים עצמם בכל יום כאילו נהרגו על קדושת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה, (וכך אמרו בפסוק הזה, שכתוב "ואהבת את ה' וגו', ולמדנו, כל המכוון את לבו בפסוק הזה כדי למסור נפשו על קדושת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים. אמר רב נחמן, מאתים על התורה, ומאותם על שמסר עצמו בכל יום על קדושת שמו.

"ואברהם זקן בא בימים" וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, שהמשנה הזו יפה, שנעשית הנשמה, ההוא שכתוב בו "והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו", כמו שאמור באותה הברייתא הראשונה. אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כך התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלי, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, "אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה" וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר. אלא אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר,

¹ עי' לעיל צז ע"ב ודברינו שם.

² אד"ר קכח ע"ב ואד"ז רפח ע"א (לש"ו).

³ בשיר השירים נקראת הנשמה בלשון נקבה (רמ"ז).

⁴ ענין התורה שייך לעוה"ז לקיים המצוות שבהן נתקן הגוף, וכמו שאמר (ע"ח שער כו פרק א), שכל המצוות אינן אלא לצרף ולברר את הצלם ואת החומר אך הצורה אינה צריכה תיקון כלל ולא הוצרכה להתלבש בצלם וחומר רק להמשיך בהם אור לתקנם, ע"כ. ולכן הנשמה בתורה נרמזה בזכר והגוף בנקבה שתשוקתה אל בעלה לקבל ממנו כח להוליד (רמ"ז).

זהר פרשת חיי שרה

זכר אצל הגוף מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה

אצל הזכר

קכה/א

זהר

לית ליה מגרמיה כלום¹ בר כד נטיל ברכאן
לזמנין ידיען וכל זמנין דאתמנעו מניה ואתפניס
סיהרא ואתחשך וברכאן אתמנעו מניה ווי
לעלמא דאצטריך לינקא בההיא שעתא ועוד
בכמה דינין אתדן האי עלמא עד לא ינקא מניה
דכלא בדינא אתקיים ואתעבר ואוקמוה (הכי)
תא חזי ותמת שרה בקרית ארבע (בראשית כג
ב) רזא² איהו בגין דלא הוה מיתתה על ידא
דההוא נחש עקימאה ולא שלט בה כשאר בני
עלמא דאיהו שליט בהו ועל ידיה מתו בני עלמא
מיומא דגרים לון אדם³ בר מש"ה ואהר"ן ומרי"ם
דכתיב בהו על פי יהו"ה ובגין יקרא דשכינתא
לא כתיב במרים על פי יהו"ה אבל בשרה כתיב
בקרית ארבע⁴ רזא דקרית ארבע ברזא עלאה⁵
ולא על ידא אחרא בקרית ארבע ולא בנחש
בקרית ארבע היא חברון דאתחבר דוד מלכא
באבהן ועל דא לא הוה מיתתה בידא אחרא
אלא בקרית ארבע

תא חזי כד יומין דבר נש אתקיימו בדרגין
עלאין⁶ אתקיים בר נש בעלמא כיון דלא
אתקיים⁷ בדרגין עלאין נפקי ונחתו לתתא עד
דקריבו להאי דרגא דמותא שריא ביה וכדין

אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות
לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו,
ונפגמה הלבנה ונחשכת, והברכות נמנעות
ממנו. אוי לעולם שצריך לינק בשעה הזו.
ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם
יונק ממנו, שהכל מתקיים בדין ונעשה,
ונתבאר (כך). בא וראה, "ותמת שרה בקרית
ארבע", סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה
על ידי אותו הנחש עקלתון, ולא שלט בה
כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו
מתו בני העולם מיום שגרם להם אדם, פרט
למשה ואהרן ומרים שכתוב בהם "על פי
ה'". ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים
על פי ה'. אבל בשרה כתוב "בקרית ארבע".
הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על
ידי אחר. "בקרית ארבע", ולא בנחש,
"בקרית ארבע", היא חברון, שהתחבר דוד
המלך עם האבות, ועל כן לא היתה מיתתה
ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא וראה, כאשר הימים של אדם
התקיימו בדרגות עליונות, מתקיים האדם
בעולם. כיון שלא מתקיים בדרגות
העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד
שמתקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות.
ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה
העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא

¹ מלה זו מצאנוה בזהר ובתיקו"ז מקומות רבים ביסוד ובמלכות ברוב הפעמים, ובמקום הזה במלאך מטטרו"ן. ואולם בענין המלאך הזה היה עולה על דעתי לומר באומרו דלית ליה מגרמיה כלום, שהכוונהש אין לו כח לפעול אלא כפי המצוה מלמעלה, ואין בידו להשפיע או לתת אל אכפי שגוזרים עליו או נותנים לו ענין קצוב (אור יקר).

² ר"ל כורסיא שהיא עיר לד' שעלייהו חב"ד (יהל אור).

³ אע"ג דהמתים בא"י לא נפקא נשמתיהו ע"י מלאך המות כדאיתא בזוהר י"ל דנפקא נשמתיהו ע"י מלאך רחמים ורבותא דשרה דע"י שכינה עצמה (נ"א).

⁴ (בא בהעלם משום יקרא דשכינתא אך קשה דלמה לא כתב כי האי לישנא במיתת מרים וצ"ע ז"ח) ונראה דמג"ש ילפינן כמש"ל ועדיף טפי להשוותה למשה ואהרן (מאי"ן) (נ"א).

⁵ פי' קריה שיש בה ד' אותיות אדנ"י ושמה תאמר מלכות לבדה לכך אמר היא חברון, דאתחבר דוד מלכא באבהן. א"נ דקרית ד' מלכות בהתחברותה עם חג"ת הם ארבע וכו' נקראת המלכות קרית ארבע לפי שהיא חברון שמתחברת עם חג"ת והיא קריה שמשלמת לארבע (מ"מ).

⁶ יש לאדם ב' אורות, א' אור מקיף על ראשו, וא' אור פנימי בתוכו. והנה הצדיק מקיים במציאותם שמדבק אור העליון המקיף עם הקדושה העליונה שמשם שואב זוהר וחיות אבל הרשע גורם שאור פנימי שלו ישפל וירד לחיצונים אשר מתחת ואז אור המקיף שלו יורד מעליו ונכנס תוך גופו והוא יורד עד התחתונים (מ"מ).

⁷ פי' תיכף שאור המקיף נבלע בגוף והפנימי יורד להדבק בימי רע עד ששוקע לתחתית הקלי' הוא דרגא דמותא (רמ"ז).

זהר פרשת חיי שרה

נמיל רשו¹ [לאפיק] (ואפיק) נשמתא² ומאם
עלמא בזמנא דהא³ ונמיל נשמתא⁴ וסאיב ליה
לגופא ואשתאר מסאבא זכאין אינון צדיקיא
דלא אסתאבו ולא אשתאר בהו מסאבותא ותא
חזי באמצעות⁵ דרקיעא אתקטר חד אורחא
קסטירא⁶ ואיהו חויא דרקיעא דכל ככבין
דקיין כלהו קטירין ביה וקיימי ביה⁷ תלי תלין
ואינון ממנן בסתירו (ס"א בסטירו) עובדי בני
עלמא כגוונא דא כמה חבילי טהירין נפקי
לעלמא מהאי חויא עלאה קדמאה דאתפתא ביה
אדם וכלהו ממנן בסטירו¹⁹ עובדי

מדרש הנעלם

והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר,
וכל אחד יורש מעלתו. שנינו שם, בארבע
פעמים בשעה (בשנה) בכל יום העדן מנטף
על הגן, ויוצא מאותם הטיפות נהר גדול
המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה
וארבעים טיפות מנטף בכל יום, ומשם
שבעים אילני הגן. זהו שכתוב "ישבעו עצי
ה'". רבי תנחום אמר, מכאן "משקה הרים
מעליותיו". איזו היא עליה, זהו עדן. ועדן
באיזה מקום הוא. רבי יהודה אמר, למעלה
מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא,

את הגוף ונשאר טמא. אשרי אותם
הצדיקים שלא נטמאו ולא נשאהו בהם
טומאה. ובא וראה, באמצע הרקיע נקשר
דרך אחד המאיר ומזהיר, והוא נחש הרקיע,
שכל הכוכבים הדקים כולם קשורים בו
ועומדים בו תלי תלים, והם ממונים (בצד)
על מעשי בני העולם שבסתר. כדוגמא זו
כמה קבוצות אורות [הקלי'] יוצאות לעולם
מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתה בו
אדם, וכולם ממונים בצידי מעשי

והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר,
וכל אחד יורש מעלתו. שנינו שם, בארבע
פעמים בשעה (בשנה) בכל יום העדן מנטף
על הגן, ויוצא מאותם הטיפות נהר גדול
המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה
וארבעים טיפות מנטף בכל יום, ומשם
שבעים אילני הגן. זהו שכתוב "ישבעו עצי
ה'". רבי תנחום אמר, מכאן "משקה הרים
מעליותיו". איזו היא עליה, זהו עדן. ועדן
באיזה מקום הוא. רבי יהודה אמר, למעלה
מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא,

¹ אעפ"י שעדיין לא הגיעה עתו למות נוטל רשות, שאינו יכול לעשותו מדעת עצמו (רמ"ז).

² תימה דהא אמרו מלאך המות בשמונה וע' בגליון פינחס ריו ע"א (ד"א). עיין ד"א ולא דק כי ארז"ל בזמן המגפה הוא טאס באחת. הרש"ב (ואני בעניי אומר דבמקום ולא דק היה צ"ל בדוחק גדול כי פשט הזוהר הוא כשממית לאחד לבד ולא יש מגפה כלל אמנם בדוחק "ל דלהפלגה נקט הכי כיון דיש מציאות זה ועוד יש לידחק דעלמא לאו דוקא וק"ל. מא"י) (נ"א).

³ עיי' ברכות ד ע"ב: תנא מיכאל באחת גבריאל בשתים אליהו בארבע ומלאך המות בשמנה ובשעת המגפה באחת, ע"כ. גדול כחו כמו שהוא בשעת המגפה בר מינן, שגדול כח הגבורות הסתומות שהן בחסד וגבורה (רמ"ז).

⁴ ר"ל לא (כשאר המתים) [כצדיקים] שזוכים שאין כח למלאך המות רק להוציא הנשמה והיא מתדבקת עם השכינה, אבל בכאן [ברשע] נוטלה לעצמו (כי היא) [כשהיא] שלו שנכנסה לעומקי ממשלתו לדיוטא התחתונה ואחרונה (רמ"ז).

⁵ ספר ל"ה ע"ש אסכרה דרביי כו' (ד"א).

⁶ מקושר דרך א' המאיר ומזהיר ואותו דרך הוא הליכת הנחש העליון וכל ככבים דקים וקטנים קשורים בו ותולים ממנו וכולם שולטים על בני העולם להשגיח בסתירת ב"א מה שהם עוברים בסתירה כאומרו ואינון ממנן בסתירו כו' (ד"א).

⁷ פירוש זהו תלי (ד"א). מ"ש בד"א (זהו פירוש הרמ"ק והרמ"ז הקשה עליו ממ"ש לעיל דף מ"ד א' והאריך בזה ומסיק שהוא מקום הנקרא אצל התוכנים בקעת החלבים. "ב) (נ"א).

⁸ פי' מאותה בחינה ששולטת באותו יום, וכו' עדן נודע שסודו חכמה (רמ"ז).

⁹ הוא יסוד אמא שבתוכו (נותרים) [ניתנין] אותן הטיפין ועליו נאמר ונהר יוצא מעדן (רמ"ז).

¹⁰ הם כחב"ד של רחל. ואמר מתחלק שכן הוא נחלק ויוצא מן החזה דז"א לחוץ לרחל לתיקונה (רמ"ז).

¹¹ עדן הוא סוד המוחין למעלה, שהוא עידון נשמות הצדיקים לע"ל שהוא למעלה מהנהגת הזמן, והוא בחינת נצחיות, ומשם נוטפים הטיפות גם בז"ת בהנהגת הזמן בסוד הסיוע כמ"ש, וגם סוד השגת הצדיקים בעוה"ז בתורה וענין רוח"ק ונבואה, הכל הוא מזיו הנהגה העליונה שהוא הנצחיות, וד' פעמים ביום, הם נגד ד' חלקי היום שהם זמן ד' תפילות, בוקר וערב וצהרים וחצות לילה, שהם נגד ג' אבהן ודוד המלך ע"ה (פת"ש שביה"כ ה).

זהר פרשת חיי שרה

אמר למעלה מערבות¹ הוא רבי יוסי אמר בערבות הוא² דהא תנן שם גנזי חיים טובים ברכה ושלוש ונשמתן של צדיקים והגנוזים (הוא) העליון³ [הוא] עדן למטה מכוון כנגדו גן בארץ⁴ ונוטל ממנו שפע בכל [יום]

אמר רבי אבהו שמנה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן שהם שמנה וארבעים טפות ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן (נהיה) [היתה] מעלתו ברוח הקודש על כל השאר אדם הראשון⁵ שהיה מקבל משמנה וארבעים לא כל שכן מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו רבי בא אמר רב כהנא וכי מאין היה להם לנביאים מאותם הטפות

אלא הכי תנן בכל טפה וטפה היוצאת מעדן רוח חכמה יוצא עמו ועל כן אתגור במתניתין אית מיא מגדלן חכימין ואית מיא מגדלן טפשיין ואינון מיא דמגדלן חכימין אינון מיא הוו מטפין דעדן דאמר רבי יוסי מיא דביה טפין יתבין >נ"א יתירין< מכל אינון ארבע נהרי קדמאה הוא דכתיב (בראשית ב י) שם האחד פישון מאי שם האחד פישון המיוחד מכלם פישון והוא הנופל בארץ מצרים⁶ ולפיכך היתה חכמת (לישראל (ב)מצרים יותר מכל העולם⁷ ומשגגזרה גזרה [שאבדה] (דכתיב ואבדה) חכמת מצרים נטל קודשא בריך הוא אותם טפין וזרק לון

קכה/ב

זהר

עלמא ובגין כך אתי בר נש לאתדכאה מסייעין ליה מלעילא וסיועא דמאריה סחרא ליה ואסתמר ואקרי קדוש⁸

שהרי שנינו, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלוש ונשמתן של צדיקים, והגן העליון הוא עדן למטה מכוון כנגדו הגנוז בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמנה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמנה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקודש על כל השאר, אדם הראשון שהיה מקבל משמנה וארבעים לא כל שכן, מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו. רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות.

אלא כך שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת עמו, ועל כן נגזר במשנה, יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטיפות של עדן. שאמר רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים (יתרים) מכל אותם ארבעת הנהרות הראשונים. הוא שכתוב "שם האחד פישון". מה זה שם האחד פישון, המיוחד מכולם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת (לישראל) מצרים יותר מכל העולם. ומשגגזרה הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם

העולם, ולכן בא אדם להטהר, מסייעים אותו מלמעלה. והסיוע של רבו מקיף אותו ונשמר ונקרא קדוש.

¹ ה"ס הדעת שבו מתערבים חו"ג אש ומים, והכוונה שבחינת עדן הוא למעלה מדעת זעיר (רמ"ז).
² פ' אור יסוד אבא שבתוך הדעת שהוא האוצר העליון, והיינו יסוד אמא שבדעת זעיר, והוא הנקרא גן עדן העליון, ושם מושרשים עיקרי השפע (רמ"ז).
³ הוא הדעת העליון המושפע מתיקון "ואמת" כנודע שהוא נעלם וכו' אי נמי סוד עמיקא דבירא שלשם מתעלים ישראל בתפילתם שהם סוד דעת דאבא גנוז בשל אמא (רמ"ז).
⁴ ממנו יוצאים ארבע הנהרות שבהן אותם הטפות הנזכרות (רמ"ז).
⁵ ויש רמז אדם והאותיות בגימטריא מ"ח. א"מ (נ"א).
⁶ לעיל פא ע"ב (לש"ו).
⁷ הרי היא שורש כל הקלי' כולם (דע"ה ח"ב קכב ע"ג).
⁸ הצדיקים שכבר מתו באים לשמור את החיים שבעוה"ז אותן שהם משורש נשמתם כי כל הנשמחות שבאדה"ר ה' פרצוף אחד וכל הנשמות שבאו לעולם הם נכללים בו לבד וכמ"ש הקב"ה לאיוב איפה היית וגו' ואח"כ נתחלקו הנשמות וכל הנמצאים שבעוה"ז הצדיקים שהם קרובים אליהם באים בשורש נשמתם אם זה החי הוא אבר מאיברי הנשמה של הצדיק אותו צדיק טורח עליו לשומרו שלא יחטא כדי שיתוקן

זהר פרשת חיי שרה

אתי בר נש לאסתאבא כמה חבילי טהירין!
אזדמנו ליה וכלהו (סחרן ושריין ליה) [שריין ביה]
ומסחרין ליה ומסאבין ליה ואקרי טמא וכלהו
אזלי ומכרוי קמיה טמא טמא כמה דאת אמר
(ויקרא יג מה) וטמא טמא יקרא² וכלהו קטירין
בההוא חיויא קדמאה וסטירין בכמה עובדי
עלמא

רבי יצחק ורבי יוסי הוו אזלי מטבריא ללוד
אמר רבי יצחק תוהנא על ההוא רשע דבלעם
דכל עובדוי דההוא רשע הוו מסטרא דמסאבא³
והבא אוליפנא רוא חדא דכל זיני נחשיא דעלמא
כלהון מתקטרין ונפקין מההוא נחש קדמוני
דאיהו רוח מסאבא מזוהמא ובגין כך כל הרשין
דעלמא אקרין על שמא דא נחשים (ועקרבים)
וכלהו מהאי סטרא נפקי ומאן דאתמשך בהאי
[ד]הא אסתאב⁴

ולא עוד⁵ אלא דבעי לאסתאבא בגין
לאמשכא עליה ההוא סטרא דרוח מסאבא
>ד<הא תנינן כגוונא דאתער בר נש⁶ הכי נמי
אמשיך עליה מלעילא אי איהו אתער בסטרא
דקדושה אמשיך עליה קדושה מלעילא ואתקדש
ואי איהו אתער בסטרא דמסאבא הכי אמשיך
עליה רוח מסאבא ואסתאב דהא אתמר על מה
דתנינן אתי בר נש לאסתאבא מסאבין ליה
בגין כך ההוא רשע דבלעם בגין לאמשכא
עליה רוח מסאבא מההוא נחש עלאה הוה
אסתאב בכל ליליא באתניה והוה עביד עמה
עובדי אישות⁷ בגין לאסתאבא ולאמשכא עליה

בא האדם להטמא, כמה חבילות של
אורות [הקלי'] מזדמנים לו, וכולם (סובבים)
שורים בו ומסובבים אותו ומטמאים אותו,
ונקרא טמא. וכולם הולכים ומכריזים לפניו
טמא טמא, כמו שנאמר "וטמא טמא יקרא".
וכולם קשורים באותו הנחש הקדמוני
ונסתרים בכמה מעשים של העולם.

רבי יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא
ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו
בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו
מצד הטומאה, וכאן למדנו סוד אחד, שכל
מיני נחשים של העולם, כולם קשורים
ויוצאים מאותו הנחש הקדמוני, שהוא רוח
טומאה מזוהמת. ולכן כל הכשפים של
העולם נקראים בשם הזה נחשים
(ועקרבים), וכולם יוצאים מן הצד הזה. ומי
שנמשך בזה, הנה הוא נטמא.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשך
עליו אותו הצד של רוח טומאה. שהרי
שנינו, כדוגמא שמעורר האדם, כך גם מושך
עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד
הקדושה, מושך עליו קדושה מלמעלה
ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטומאה,
כך מושך עליו רוח הטומאה ונטמא. שהרי
נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא,
מטמאים אותו.

לכן אותו בלעם הרשע, כדי למשוך עליו
רוח טומאה מאותו הנחש העליון, היה
נטמא בכל לילה עם אתונו, והיה עושה
עמה מעשי אישות כדי להטמא ולמשוך

ויהיה תועלת לצדיק שיתוקן אבר מנשמתו כמשרז"ל הבא לטהר מסייעין לו וארז"ל כי נשמות הצדיקים הם מסייעין אותן וכן נשמת הצדיקים הקרובים אליהם (ספר לקוטי הש"ס - מסכת ב"ק). עצם שורש אור המקיף הסובב על ראשו של אדם מה שלא היה יכול לכנוס לתוך הכלים, והוא בסוד בינה עילאה סוד ס', שהאדם יכול להגיע אליו ע"י שהולך ומתגדל יותר לעלות למעלה ממדרגתו, והוא המסייע לו כמ"ש (יומא ל"ח ע"ב) הבא לטהר מסייעין לו, מה שאין ביכולת בינתו להתגבר על יצרו (פת"ש נתיב הצמצום ד בבית נתיבות).

¹ כוחות חיצונות שהם מכסה וקליפה לטהירין שהם האור' עליונות ומלת קומרין פי' כסויים שהם מכסים האורות בעת תגבורתם כמ"ש סכתה בענן (ד"א לעיל פג ע"א), ועי' מ"מ עא ע"ב.

² נקט בכפל לשון כנגד דר"נ דסט"א (ב"ע רנא ע"א ודע"ה ח"א עט ע"ב). יקרא. בדד ישב מחוץ למחנה מושבו, בד"ד עולה עשרה, ר"ל חוץ לי' ספירות, למקום החיצונים. וטמא טמא יקרא, שנמסר ביד מחבלים בשדה, ונקרא איש שדה, על שם שדים מחלק איש יודע ציד איש שדה, כי משם חלקו של עשו, רחמנא לשזבן (ספר הליקוטים תזריע יג).

³ הפך כל מעשיו לשם שמים, אפילו צרכיו, וזהו התימא (אור יקר).

⁴ שכיון שמתדבק בהם הם מטמאים אותו (אור יקר).

⁵ שממש לידבק בהם צריך הוא להטמא במעשים מטונפים לבא על אתונו וכיוצא (אור יקר).

⁶ מפני שהוא כלי מוכן לקבל הטומאה אם ירצה או הטהרה (אור יקר).

⁷ וממש כמעשה העבירה ההיא היה גורם יחוד אדם בליעל איש און להתייחד ולהקשר באתון עם החמורים (אור יקר). שבלעם היה מטמא עצמו באתון שלו שזינה עמה וכמו שארז"ל ולא עוד אלא שאתה עושה עמי מעשה אישות וכו' (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

עליו רוח טומאה, ואז עשה כשפיו ומעשיו. וראשית מעשיו היה נוטל נחש מאותם נחשים, וקושר אותו לפניו, וקורע

מדרש הנעלם

בהוא גנא בההוא נהרא דגנתא דעדן דכתיב (בראשית ב י) ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן וזה היה מוליד ארבעה אחרים והאחד המיוחד הנולד ממנו פישון היה משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן אבדה החכמה ממצרים ומאותו הרוח שהיה יוצא מעדן תמצו (המצו²⁰) כל נביא ונביא והיינו דכתיב (שם ג ח) מתהלך בגן לרוח היום וגנזו זה בגן עדן לעתיד לבא וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו ועל כן אמר (הכתוב) [ישעיה יא ט] כי מלאה הארץ דעה את יהוה וגו' שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם

תנו רבנן כל נשמתן של צדיקים למעלה בעדן הן ומה] ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם לעומדים בו ונהנין מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה אמר רבי יצחק כיון שהנשמה זוכה ליכנס בשערי ירושלים של מעלה מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום מלאכי השרת תמהים בו ושואלים עליה (שיר ג ו) מי זאת עולה מן המדבר מי זאת עולה בין העליונים [מן] הגוף החרב שדומה להבל דכתיב (תהלים קמד ד) אדם להבל דמה

הוא משיב ואומר (שיר ו ט) אחת היא יונתי תמתי אחת היא מיוחדת היא אחת היא לאמה לאמה זו היא כסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה [שנגזרה] ממנה ראוה בנות ויאשרוה (שיה"ש ו ט) אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה והם הנקראות בנות ירושלים אמר רבי יוסי הא חזרנא על מה דאמרן אלו נקראות בנות ירושלים והאחרות נקראות בנות לוט

ראוה בנות ויאשרוה שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואך מלכות [ופלגשים] (והפלגשים) מלכות אלו האבות שהם מלכות ופלגשים הן גירי הצדק כלם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה ואזי הנשמה במעלתה

באותו הגן, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב "ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן". וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיוחד הנולד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטיפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים. ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, מצצו כל נביא ונביא, והיינו שכתוב "מתהלך בגן לרוח היום", וגנזו זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב "כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'". שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם.

שנו רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה בעדן הן. ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם, לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה. אמר רבי יצחק, כיון שהנשמה זוכה ליכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום, מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה "מי זאת עולה מן המדבר". מי זאת עולה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להבל, שכתוב "אדם להבל דמה".

הוא משיב ואומר, "אחת היא יונתי תמתי אחת היא מיוחדת היא אחת היא לא", לאמה זו היא כסא הכבוד, שהיא אם לנשמה ויולדת אותה, שנגזרה ממנה. "ראוה בנות ויאשרוה", אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו, אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט.

"ראוה בנות ויאשרוה", שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואך. "מלכות ופלגשים", מלכות אלו האבות שהם מלכות. ופלגשים הם גירי הצדק. כולם

¹ בנות ירושלים, פירוש, בנות ירושלים. שאינם עושים זוג, כ"א מלילי שבת ללילי שבת (ספר הליקוטין וזאת הברכה ב). עי' לקמן רמב"ע"א: בנות ירושלים אליו תריסר שבטין דתנינן ירושלים על תריסר טורין קיימא, ועי' שער מאמרי רשב"י פקודי: האהבה בין ת"ת למלכות בהתעוררות התחתונים והם הם בנות ירושלים והם י"ב שבטים והם י"ב בקר אשר הים שהיא מלכות עליהם מלמעלה כי היא מעולם האצילות והם מעולם הבריאה.

זהר פרשת חיי שרה

משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה

קכו/א
זהר

רישיה ואפיק לישניה ונטיל עשבין ידיען ואוקיד כלא ועביד מניה קטרתא חדא לבתר נטיל רישא דההוא חויה ובזע ליה לארבע סטרין ועביד מניה קטרתא אחרא ועביד עגולא חד והוה אמר מלין ועביד עובדין אחרנין עד דאמשיך עליה רוחין מסאבין ואודיעין ליה מה דאצטריך ועביד בהו עובדוי [כפום מה דאינון ידעי מסטרא דההוא חויה דרקיעא¹] [ומתמן אתמשך בעובדוי] וחרשוי עד דאמשיך עליה רוח מההוא נחש קדמאה ומהכא הוה ידע ידיען וחרשין וקוסמין ובגין כך כתיב (במדבר כד א) ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים² נחשים ודאי ועקרא ושרשא במסאבותא איהו כמה דאתמר ולבחר שירותא דכלא לאו איהו אלא בנחש

אמר רבי יוסי אמאי כל זייגי חרשין וקוסמין לא אשתכחו אלא בנשייא א"ל הכי אוליפנא מדאתא נחש על חוה הטיל בה זוהמא בה אטיל ולא בבעלה³ אמר הכי הוא ודאי אתא רבי יוסי ונשקיה לרבי יצחק אמר כמה זמנין שאילנא האי מלה ולא זכינא בה אלא השתא

אמר ליה כל הני עובדין וכל מה דידע בלעם מאן אתר אוליף ליה א"ל מאבוי⁴ אבל באינון

את ראשו, ומוציא את לשונו, ונוטל עשבים ידועים ושורף הכל, ועושה ממנו קטורת אחת. אחר כך נוטל את ראש אותו הנחש וקורע אותו לארבעה צדדים, ועושה ממנו קטורת אחרת. ועושה עיגול אחד, והיה אומר דברים ועושה מעשים אחרים, עד שמשך עליו רוחות טמאות ומודיעות לו מה שצריך, ועושה בהם מעשים כפי מה שהם יודעים מצד אותו הנחש של הרקיע. משם נמשך במעשיו ובכשפיו, עד שמושך עליו רוח מאותו הנחש הקדמוני. ומכאן היה יודע ידיעות וכשפים וקסמים. ולכן כתוב "ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים", נחשים ודאי. והעיקר והשורש בטומאה הוא, כמו שנתבאר. ואחר כך ראשית הכל אינו אלא בנחש.

אמר רבי יוסי, למה כל מיני כשפים וקסמים לא נמצאים אלא בנשים. אמר לו, כך למדנו, משבא נחש על חוה, הטיל בה זוהמא. הטיל בה ולא בבעלה. אמר, כך זה ודאי. בא רבי יוסי ונשק לרבי יצחק. אמר, כמה פעמים שאלתי על הדבר הזה ולא זכיתי בו אלא כעת.

אמר לו, כל המעשים הללו וכל מה שידע בלעם, מאיזה מקום למד אותם. אמר לו, מאבוי. אבל באותם הררי קדם, שהיא ארץ קדם, למד כל הכשפים וכל מיני קסמים,

¹ כחות התחתונים שהם השדים המתגלמים באויר מושכים כחות הככבים והככבים בסוד התנין הם פועלים למטה בסוד העבודות הזרות שהם עושים להם וקטורות וענינים להורידו ולהמשיך כוחם למטה והיינו סוד כל הטלסמאות שהיא חכמה קדומה והככבים יונקים כחם מהנחש העליון ולכן יש בפעולות אלו כמה מינים המין האחד קבוץ השדים והשבעתם ולהם קטורת ידוע מכמה מינים לפי הנרצה המין השני להוריד הכחות מן הככבים וזה על ידי עשיית צורות ממינים ידועים בשעות ידועות הברורות לשליטת הככב הנרצה אל הפעולה ההיא המין הג' פעולות ידועות להמשיך האדם רוח הטומאה ממש מהקל' נחש הקדמוני ואל שלשלתם היה בקי בלעם ואומן בהם ויש מרכיבים בפעולות אלו אותיות קדושות והוא הרכבת עץ הדעת טוב עם רע ואוי למתעסקים בזה ושומר נפשו ירחק מהם (אור יקר).

² פי' דמשמע שיש פעמים שאינו עושה בכח אותם הנחשים שלמד מעזא ועזאל (מ"מ).

³ היא קרובה אל זוהמת הנחש יותר מן האיש ולקמן יתבאר יותר (אור יקר).

⁴ שהיה בן בנו של לבן (אור יקר). לבן הארמי אבי אביו של בלעם והוא עצמו נתגלגל בבלעם וממנו למד בלעם בן בנו מעשה כשפים וחכמה הזאת היתה חכמתו של לבן הארמי (ע"ח שער לח פ"ג). לבן נתגלגל בבלעם וכל הקסמים שלהם היו באופן אחד. ובפרט במה שביארנו שם, כי בלעם שרשו הוא לבן, והוא נמשך מאלו האורות המובלעים באלו העקבים, ולכן נקרא בלעם. ולכן היה שקול כמשה, שהוא הדעת דקדושה, ולכן נאמר בו, (במדבר כ"ד ט"ז) ויודע דעת עליון. ונמצא, כי ענין לבן, כל חכמתו היתה ע"י התרפים, שהם בח' האורות היוצאים בגלוי, ממקום התורף דיסוד דתבונה בחזה דז"א, ויוצאים ונכנסים בעקבים דלאה, שהם דינים גמורים, ומשם נמשכים לו, ולכן נקראת חכמתו, חכמת התרפים. וכו' ונודע, כי לבן הוא הקליפה, שכנגד לבנון העליון חכמה אבא, אשר לאה ורחל ב' בנותיו, וז"א בנו, ובפרט במש"ל כי לבן הוא בלעם והוא כנגד משה בקדושה, שהוא יסוד דאבא שבדעת עליון דז"א כנודע (שער הפסוקים - פרשת ויצא).

זהר פרשת חיי שרה

הררי קדם¹ דאיהו ארץ קדם אוליף כל חרשין וכל זיני קוסמין² בגין דבאינון טורי אינון מלאכי עז"א ועז"א דאפיל לון קב"ה מן שמיא ואינון קטירין בשלשלאי דפרזלא ואודיעין חרשין לבני נשא ומתמן הוה ידע בלעם כמה דאת אמר (שם כג ז) מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם אמר ליה והא כתיב (שם כד א) ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו [א"ל] סטרא תתאה³ דאתיא מרוח מסאבא דלעילא הוא רוח מסאבא דשליט במדברא⁴ כד עבדו בני ישראל ית ענלא בגין לאסתאבא בהדיה דאיהו תתאה ובכלא

מדרש הנעלם

ומתקיימת אריכות הימים הה"ד (בראשית כד א) ואברהם זקן בא בימים נכנס באריכות הימים לעולם הבא

רבי אבא סבא קם על רגליו ואמר מנוחה ושלום גרמין יהא לך רבי שמעון בן יוחאי דחזרת עטרה [ליושנה] דתנינן במתניתא קדמאה [ד]כיון שהנשמה [היא בתשלומה באתר עלאה לא תבא לגופא אלא] [לזמנא בתראה עאלין לאתבא לגופא] אתבריאן מנה נשמי אחרנין דנפקי מנה ואיהי [אשתארת] [נשארת]⁵ בקיומא עד דאתא רשב"י ודרש ומה אם בעולם הזה שהוא הבל והגוף שהוא טפה סרוחה נכנסת בו אותה הנשמה לעתיד לבא שיצרפו כלם ויהיה הגוף מובחר בקיום ותשלום יותר אינו דין להכנס אותה הנשמה בו בכל התשלומין והעלויין שבה אמר רבי אחא אותה הנשמה (בו בכל התשלומין והעלויין שבה) ממש ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא [להעמידן]⁶ בקיומן [להעמידו בקיומו] לעתיד לבא אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה

משום שבאותם ההרים הם המלאכים עז"א ועז"א"ל שהקב"ה הפיל אותם מן השמים, והם קשורים בשלשלאות של ברזל, ומודיעים כשפים לבני אדם. ומשם היה יודע בלעם, כמו שנאמר "מן ארם ינחני בלק מלך מואב מהררי קדם".

אמר לו, והרי כתוב "ולא הלך כפעם בפעם לקראת נחשים וישת אל המדבר פניו". אמר לו, הצד התחתון שבא מרוח הטומאה שלמעלה היא רוח טומאה ששולטת במדבר, כשעשו בני ישראל את העגל כדי להטמא עמו, שהוא תחתון. ובכל [בלעם]

ומתקיימת אריכות ימים. זהו שכתוב "ואברהם זקן בא בימים", נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון בן יוחאי, שהחזרת עטרה ליושנה. ששינונו בברייתא הראשונה, שכיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון (לזמן אחר נכנסים), לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש. ומה אם בעולם הזה, שהוא הבל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה, לעתיד לבא שיצרפו כולם ויהיה הגוף מובחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להיכנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויים שבה. אמר רבי אחא, אותה הנשמה (בו בכל התשלומים והעלויים שבה) ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בקיומן לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

¹ הררי קדם אלו הם בחי' אלו המלכים [היינו מלכין קדמאין] הנקר' חכמת כל בני קדם יען קדמו למלכי ישראל (שער מאמרי רשב"י מא ע"ג). עי' זהר הרקיע קלג ע"ב.

² שמות קיב (הערת הזוהר).

³ פי' וישת אל המדבר פניו רצה לעשות נחשים ולהזיק לישראל בכח הקלי' שנמשכה במדבר ע"י העגל ושורש אותה הקלי' מנחש הקדמוני נמצא שלעולם כל מה שעשה הוא בכח נחשים דעזא ועזאל אלא שתחלה היתה הכוונה להמשיך נחש הקדמוני ולבסוף וישת אל המדבר בכח הקלי' שנמשכה במדבר ע"י העגל וז"ש בכולא עבד חרשוי (מ"מ).

⁴ דכתיב נחש שרף ועקרב וצמאון והם כחות הקלי' (אור יקר).

⁵ ר"ל אין מכניסין אותה לתוך גוף הראשון. א"מ (נ"א).

⁶ לקמן קכז ע"א (לש"ו).

זהר פרשת חיי שרה

ואברהם זקן בא בימים וגו' רבי בו אמר רבי יוחנן (באותם הימים) (ו) באותו העולם שהוא ימים ולא בעולם הזה שהוא לילה אמר רבי יעקב באותם העולמות שהם ימים באותם ההנאות והכסופין שהוא נוחל

ויהו"ה ברך את אברהם בכל (בראשית כד א) [באותו] המשרה¹ [נ"א המעשר] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו שהיא אות ה"א שבו נברא העולם ותניא אמר רבי [יוחנן] מטטרון שר הפנים שהוא נער עבד מרבו הארון המושל עליו ממונה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטווה והוא עתיד למיסב חושבן פתקא בבתי קברי מן דומה ולאחזאה ליה קמי מאריה והוא זמין <למעבד> (לאעבד) חמיר² ההוא גרמא תחות ארעא לתקנא לנופיא ולקיימא לון בשלימותא דגופא בלא נשמתא³ דקודשא בריך הוא

קבו/ב
זהר

עבד הרשוי בגין דיכול לאעקרא לון לישראל ולא יכיל(ו)

אמר רבי יוסי האי דאמרת בקדמיתא דכד נחש אתא על חוה הטיל בה זוהמא שפיר אבל הא תנינן דכד קאימו ישראל על טורא דסיני פסק מנייהו זוהמא ישראל דקבילו אורייתא פסק מנייהו זוהמא³ אבל שאר עמין עעכו"ם דלא קבילו אורייתא לא פסקא זוהמא מנייהו א"ל שפיר קאמרת אבל תא הזי אורייתא לא אתייהבת אלא לדכורי⁴ דכתיב (דברים ד מד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל דהא נשי פטירן מפקודי אורייתא⁵ ועוד דאהדרו בלהו לזוהמתן כקדמיתא⁶ בתר דחטו ואתתא

"ואברהם זקן בא בימים" וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, (באותם הימים) באותו עולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופים שהוא נוחל.

"וה' ברך את אברהם בכל". באותה השררה (המעשר) שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם. ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרון שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו הארון המושל עליו, ממונה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטווה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות, מד מה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שְׂאֹר באותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקיימם בשלמות של גוף בלי הנשמה, (בזמן) שהקדוש ברוך הוא

עשה את כשפיו, כדי שיוכל לעקר את ישראל, ולא יכול.

אמר רבי יוסי, מה שאמרת בראשונה, שכאשר הנחש בא על חוה הטיל בה זוהמא, זה יפה, אבל הרי שנינו, שכאשר עמדו ישראל על הר סיני, פסקה מהם הזוהמא. וכשישראל קבלו תורה, פסקה מהם הזוהמא. אבל שאר העמים עובדי עכו"ם שלא קבלו התורה, לא פסקה מהם הזוהמא. אמר לו, יפה אמרת. אבל בא וראה, התורה לא נתנה אלא לזכרים, שכתוב "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל". שהרי נשים פטורות ממצוות התורה. ועוד, שכולם חזרו לזוהמתן כמו בראשונה אחר

¹ פירוש השררה וגדולה כמו ותהי המשרה על שכמו. הרש"ב (נ"א).

² פ' לעשות שאור כענין שאור שבעיסה כדי שיתרבה בגוף ויעלה מקברו (ד"א).

³ כלומר עם היות מאמרם ז"ל באומרים ישראל שעמדו על הר סיני פסקא זוהמתן בא לשלול בלי ספק אין כוונת שלילתן ישראל זכרים ולא נקבות אבל ישראל ולא שאר עמין מפני שאלו קבלו תורה ואלו לא קבלו (אור יקר).

⁴ עסק התורה שנשים פטורות (אור יקר).

⁵ ממצות עשה שהזמן גרמא, ולזה לא נטהרו כל כך כמו האנשים ובהכרח נשארה אפילו בבנות ישראל הזוהמא לכשפים כדמוכח הנביא יחזקאל, ומתניתין מרבה נשים וכו' ועוד דאהדרו ולפי זה נמצא שהטהרה בלתי שוה והחזרה שוה, והטהרה שנית שהיא תשובה בלתי שוה (אור יקר).

⁶ משמע דגם הנשים מזוהמות ותימה דמה שחזרה הוא בעון העגל ונשים לא חטאו. ובז"ח תירץ לפי שלא מיחו באנשים ודוחק הוא דהא לא רצו ליתן נזמיהם ומיחו ונראה דנשי דור המדבר פסקא זוהמתן ולפיכך כל

זהר פרשת חיי שרה

קשיא לאתפרשא זוהמא מנה יתיר מגברא¹ ובגין כך אשתכחו נשין בהרשיא ובזוהמא דא יתיר מגוברין דהא נשייא מסטרא דשמאלא קא אתיין² ואתדבקו בדינא קשיא וסטרא דא אתדבק להו יתיר מגוברין כמה דאתמר בגין דאתיא מסטרא דדינא קשיא וכלא אתדבק ואזיל בתר זיניה

תא חזי דהכי הוא כמה דאמינא דבלעם הוה אסתאב בקדמיתא בגין לאמשכא עליה רוחא מסאבא כגוונא דא אתתא ביומי דמסאבו דילה אית ליה לבר נש לאסתמרא מנה בגין דברוח מסאבא אתדבקת³ ובהווא זמנא אי איהי תעביד חרשין אצלחו בידהא יתיר מזמנא אחרא דהא רוח מסאבא שרייא עמה ועל דא בכל מה דקריבת אסתאב כל שכן מאן דקריב בהדה⁴

זכאין אינון ישראל דקב"ה יהיב לון אורייתא ואמר לון (ויקרא יח יט) ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אני יהו"ה אמר ליה האי מאן דאסתכל בצפצופו דעופי⁵ אמאי אקרי נחש אמר לו דהא מההוא סטרא קאתי דרוח מסאבא שריא על ההוא עופא

מדרש הנעלם

ישדר לה לאתרה⁶

אמר רבי יצחק באותה שעה מה כתיב (שם ב) ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל וגו' מהו אל עבדו אי בחכמתא דא נסתכל מהו אל עבדו אמר רבי נהורא לא נסתכל אלא במה שאמר עבדו של מקום (זקן ביתו) הקרוב לעבודתו ומאי איהו זה מטטרוין כדקאמרן

שחטאו, וקשה לאשה להפריד את הזוהמא יותר מהגבר, ולכן נמצאו נשים בכשפים ובזוהמא הזו יותר מאשר בגברים, שהרי הנשים באות מצד השמאל ודבוקות בדין הקשה, והצד הזה נדבק בהם יותר מבגברים, כמו שנתבאר, משום שבאות מצד הדין הקשה, והכל נדבק והולך אחר מינו.

בא וראה שכך הוא כמו שאמרתי, שבלעם היה נטמא בראשונה כדי להמשיך עליו רוח של טומאה, כדוגמא זו האשה בימי טומאתה יש לאדם להשמר ממנה, משום שנדבקת ברוח של טומאה, ובאותו הזמן אם היא תעשה כשפים, יצליחו בידיה יותר מבזמן אחר, שהרי רוח טומאה שורה עמה, ועל כן לכל מה שמתקרבת, נטמא, כל שכן מי שקרב אליה.

אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה, ואמר להם "ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לגלות ערותה אני ה'". אמר לו, מי שמסתכל בצפצופי העופות למה נקרא נחש. אמר לו, שהנה מאותו הצד באה, שרוח טומאה שורה על העוף ההוא

ישלח אותה למקומה.

אמר רבי יצחק, באותה שעה מה כתוב, "ויאמר אברהם אל עבדו זקן ביתו המושל" וגו'. מהו "אל עבדו", אם בחכמה הזו נסתכל, מה זה "אל עבדו". אמר רבי נהורא, לא נסתכל אלא במה שאמר עבדו, עבדו של מקום, (זקן ביתו) הקרוב לעבודתו, ומה

הנשים באו לא"י ולא חזרה בהם הזוהמא כלל מצד עצמם אלא הנולדות אח"כ מכח זכרים נולדו בהם זוהמת הזכר (נ"א).

¹ וכל זה סבה להיות זוהמת הכישוף בנשים יותר מן האנשים (אור יקר).

² פי' כמו דבר אחר טעם שהמכשפות מצוי בנשים לפי שהם מסטרא דשמאלא שהזכרים מהחסדים והנקבות מהגבורות ויניקת הקלי' מהגבורות (מ"מ).

³ עי' תיקו"ז קסז ע"ב: שכינתא היא בגלותא לגבי בעלה כנדה דאיהי יפריש בין דם לדם ואתפתח מקורא דילה לדכאה לה במים דאורייתא מים חיים דלא פסקין ואפריש מינה דם נדה דאיהי ליל"ת דלא אתקריבת בהדה דאיהי חובא דנשמתא דסאיבת לה ולית לה רשו לסלקא נשמתא לגבי בעלה לההוא אתר דאתייהיבת מתמן. ענין נדה בסוד נוקבא שבנוגה לכן יש שם ה' דמים טמאים וה' דמים טהורים (ע"ח שער קלי' נגה ו). נדה ר"ל נ"ד ה' שגורם להפריד ה' תתאה מן ההו"ה (שער המצות אחרי מות).

⁴ שהיא מטמאה את בועלה כנדה ממש (אור יקר) הכתוב אומר, ותהי נדתה עליו, כי הבועל נדה, אותה טומאת הנדות קופצת על בועלה (שעה"פ איוב, והוא מזהר ח"ב ג ע"ב).

⁵ דווקא צפצוף עורב וכיוצא, דצפצופי יונה מותרת כדאשכחן בכמה דוכתי בזהר, שבה שריא רוח טהרה וכנסת ישראל ליונה נמשלת וכו' ואפילו בעורב פי' בתיקו"ז דמותר אם לכאורה ראהו וראוי להמשר ולחזור בתשובה אם רואה שנגזרה עליו שום גזירה אבל לרדוף אחריו לדקדק בו אסור ע"ש, והשתא ניחא ההוא עובדא דעילי שברח (אור יקר).

⁶ פירוש לא"י ששם יבאו לתוך כל הגופות כנודע. א"מ (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

דאיהו עתיד ליפות לגוף בבתי קברי הה"ד ויאמר אברהם אל עבדו זה מטטרון עבדו של מקום¹ זקן ביתו שהוא תחלת בריותיו של מקום המושל בכל אשר לו שנתן לו קודשא בריך הוא ממשלה על כל צבאותיו

ותאנא אמר רבי שמעון אמר רבי יוסי אמר רב כל צבאותיו של אותו עבד נוטלים מזיו הנשמה דתאנא אור הנשמה לעולם הבא גדול מאור הכסא והא מהכסא נטלה הנשמה אלא זה לפי הראוי לו וזה לפי הראוי לו רב נחמן אמר גדול מאור הכסא ממש דכתיב (יחזקאל א כז) דמות כמראה אדם עליו מלמעלה מאי עליו על זהו וכשהוא הולך לעשות שליחותו כל צבאותיו והמרכבה שלו נוזנין מאותו הווהר (הדא הוא דכתיב שהנשמה אומרת לו דכתיב שים נא ירך כלומר סיעתך תחת ירכי זהו אור הנשפע על הנשמה) [ה"ה שהנשמה אומרת לו שים נא ירך כלומר סיעתך תחת ירכי זהו אור הנשפע מן הנשמה עליהם] אמר רבי יהודה ברבי שלום כך קבלנו בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום קודשא בריך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו אמר רב הונא כך הוא ירכי בנימטריא ר"ם כלומר הנשמה אומרת שים נא ירך סיעתך תחת מעלתו של רם ונשא המושל על הכל ולאחר שצוה סיעת עליונים תחת ידו אני משביעך שבועה גדולה <בו>

אמר רבי יצחק אלהי השמים ואלהי הארץ (שם ג) [הואיל ואמר ביהו"ה שהוא הכל למה נאמר "אלהי השמים". אמר רב יהודה, שהוא אדון על הכל בבת אחת וברגע אחד הוא מניע לכל וכלם כאין

קכז/א

זהר

ואודע מלין בעלמא וכל רוח מסאבא בנחש אתדבקו ואתיין לעלמא ולית מאן דישתזיב מניה בעלמא דהא איהו אשתכח עם כלא עד זמנא דזמין קב"ה לאעברא ליה מעלמא כמה דאתמר דכתיב (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח² ומחה

הוא, זה מטטרון, כפי שאמרנו. שהוא עתיד ליפות את הגוף בבתי הקברות. זהו שכתוב "ויאמר אברהם אל עבדו", זה מטטרון עבדו של מקום. "זקן ביתו", שהוא תחלת בריותיו של מקום. "המושל בכל אשר לו", שנתן לו הקדוש ברוך הוא ממשלה על כל צבאותיו.

ולמדנו, אמר רבי שמעון אמר רבי יוסי אמר רב, כל צבאותיו של אותו עבד נוטלים אור ונהנים מזיו הנשמה. שלמדנו, אור הנשמה לעולם הבא גדול מאור הכסא, והרי מהכסא ניטלה הנשמה, אלא זה לפי הראוי לו, וזה לפי הראוי לו. רב נחמן אמר, גדול מאור הכסא ממש, שכתוב "דמות כמראה אדם עליו מלמעלה", מה זה "עליו", על זהו. וכשהוא הולך לעשות שליחותו, כל צבאותיו והמרכבה שלו נוזנים מאותו הווהר. זהו שהנשמה אומרת לו, (שכתוב) "שים נא ירך", כלומר סיעתך, "תחת ירכי", זהו אור הנשפע מן הנשמה עליהם. אמר רבי יהודה ברבי שלום, כך קבלנו, בשעה שזה הולך בשליחותו של מקום, הקדוש ברוך הוא מניע כל צבאותיו של מעלה באות אחת משמו. אמר רב הונא, כך ירכי בנימטריא ר"ם, כלומר, הנשמה אומרת "שים נא ירך" סיעתך, תחת מעלתו של רם ונישא המושל על הכל, ולאחר שצוה סיעת העליונים תחת ידו, אני משביעך שבועה גדולה בו.

אמר רבי יצחק, "אלהי השמים ואלהי הארץ", הואיל ואמר בה' שהוא הכל, למה נאמר "אלהי השמים". אמר רב יהודה, שהוא אדון על הכל, בבת אחת וברגע אחד הוא מניע לכל, וכולם כאין

ומודיע דברים בעולם. וכל רוח טומאה דבוקים בנחש ובאות לעולם, ואין מי שינצל ממנו בעולם, שהרי הוא נמצא עם הכל עד הזמן שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירו מן העולם, כמו שבארנו, שכתוב

¹ קפא ע"א (הערת הזוהר).

² אבל לע"ל אשר יתוקן כל בחי' ס"ג ויחיו כל המלכים ויתבררו לגמרי בסוד (ישעיה כה ח) בלע המות לנצח (ע"ח שער י פרק ג). באלף השביעי יהיה הנוק' בסוד תגא בראש ספר תורה, בחי' עטרת בעלה, אז

זהר פרשת חיי שרה

"בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים¹ וגו' וכתוב (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וגו' וכתוב ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ וגו'".

רבי יהודה אמר, אברהם ידע בהיה מערתא² סימנא ולביה ורעותיה תמן הוה בגין דמקדמת דנא עאל לתמן וחמא לאדם וחיה טמירין תמן ומנא הוה ידע דאינון הו³ אלא חמא דיוקניה ואסתכל ואתפתח ליה חד פתחא דגנתא דעדן תמן וההוא דיוקנא דאדם הוה קאים לגביה ותא חזי כל מאן דאסתכל דיוקנא²² דאדם לא אשתזיב לעלמין ממיתה בגין דהא בשעתא דבר נש אסתלק מעלמא חמי ליה לאדם ובההוא זמנא מית אבל אברהם אסתכל ביה וחמא דיוקניה⁴ ואתקיים וחמא נהורא דנהיר במערתא⁵ וחד שרגא דליק⁶ כדין תאיב אברהם דיוריה בההוא אתר ולביה ורעותיה הוה תדיר במערתא⁷

תא חזי השתא אברהם בחכמתא עבד בזמנא דתבע קברא לשרה דהא כד תבע לא [תבע] למערתא בההוא זמנא ולא אמר דבעי לאתפרשא מנייהו אלא אמר (בראשית כג ד) תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני ואי תימא דלא הוה עפרון תמן תמן הוה דכתיב (שם י) ועפרון יושב בתוך בני חת ואברהם לא אמר ליה בההוא שעתא כלום אלא מה דאמר לון אמר כמה דכתיב (שם ג) וידבר אל בני חת [וגו'] וכי סלקא דעתך דאברהם בעא לאתקברא בינייהו בין מסאבין או דתאובתיה הוה עמהון אלא בחכמה עבד וילפינן מדרש הנעלם

רבי יהודה אמר, אברהם ידע באותה המערה סימן, ולבו ורצונו היו שם, משום שמקודם לכן נכנס לשם וראה את אדם וחיה טמונים שם. ומנין היה יודע שהם היו, אלא ראה דמותו והסתכל, ונפתח לו פתח אחד של גן עדן שם, ואותה דמות של אדם היתה עומדת אצלו. ובא וראה, כל מי שמסתכל בדמותו של אדם, אינו נצול ממיתה לעולמים, משום שהנה בשעה שאדם מסתלק מן העולם, הוא רואה את אדם, ובאותו הזמן מת. אבל אברהם הסתכל בו וראה דמותו והתקיים, וראה האור שמאיר במערה, ונר אחד דולק. אז חשק אברהם למדורו במקום ההוא, ולבו ורצונו היו תמיד במערה.

בא וראה, כעת אברהם עשה בחכמה בזמן שבקש קבר לשרה, שהרי כשבקש, לא בקש את המערה באותו זמן, ולא אמר שרוצה להיפרד מהם, אלא אמר, "תנו לי אחוזת קבר עמכם ואקברה מתי מלפני". ואם תאמר שעפרון לא היה שם, הוא היה שם, שכתוב "ועפרון יושב בתוך בני חת". ואברהם לא אמר לו באותה שעה כלום. אלא מה שאמר להם אמר, כמו שכתוב "וידבר אל בני חת" וגו'. וכי עולה בדעתך שאברהם רצה להקבר ביניהם בין הטמאים, או שתשוקתו היתה עמהם, אלא עשה בחכמה. ולמדנו

יתהפך הרע לטוב ואדרבא, הוא יהיה במעלה יותר גדולה ממה שהוא הטוב בעצמו, ואז יקרא בשם ס"ג ולא ב"ן (פת"ש תיקון ט).

¹ עי' זהר חדש דף פ ע"א: ולזמנין דאתי מה כתיב. ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים. אית דמעין לטב, ואית דמעין לביש. לטב, דיצר הטוב. דביש, דיצר הרע. על הני דמעין דעקו, ודמעין דצלוחתא, כתיב, בבכי יבואו ובתחנונים אובלים. ועי' ספר הליקוטים בהעלותך יא: ומחה אז אלהים דמעה מעל כל פנים. כביכול מהפנים העליונים, שהם חו"ב.

² עי' שער מאמרי רשב"י ג ע"ד: נקראת המדה אחרונה מערת המכפלה כי היא כפולה בזוגות.

³ דאלין הציונין שהיו במערה הוה אדם וחיה דנימא שידע על פי הקבלה מנח שם ועבר אי אפשר כי כיון שהם ידעו הסוד היו רודפין ג"כ אחריה ולימא שהיו בכתיבה כ"ש שיהיה ידוע לכל (אור יקר).

⁴ סוד הנפש שבקבר (אור יקר).

⁵ מצד אדם (אור יקר).

⁶ מצד חיה (אור יקר).

⁷ שידע ששכינה שם עמהם ואומר שפתח גן עדן במערה אין הכוונה שיהיה גן עדן תחת קרקע העולם, ח"ו להאמין זה. אמנם ירצה שדרך אותו הגשמי אשר במערה יזדכך מעט מעט עד יתדבק ברוחני, ונמצא דבקות הרוחני בגשמי שם והבא ליכנס נכנס דרך אפיסת הגשם ותחלת הרוחניות (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

נגדו רבי יצחק אומר על שתיים אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו.

ואשביעך ביהו"ה אלהי השמים ואלהי הארץ (בראשית כד ג) אמר רב הונא ואי [הוינא] עמכון [ד]מארי מתניתא כד גלו רזא דנא לא איפרשנא²³ מנהון הכי דהא אנא חזי [עמיקין] (עמהון) סגיאין בפומייהו דגלו ולא אתחזיין לכל איניש תא חזי שבועת קיימא דא אומי לה (ל)נשמתא דכתיב (שם) אשר לא תקח אשה לבני אמר רבי יצחק מהכא משמע שהואיל ואתה הולך בשליחות זה לא תקח אשה לבני כלומר שלא תקח גוף לבני (לבנייני) ליכנס בגוף אחר בגוף זר בגוף שאינו ראוי לו אלא בההוא ממש שהוא שלי בההוא ממש שיצאתי ממנו הה"ד (שם ד) כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך

אמר רבי יוסי מהו (שם) ולקחת אשה לבני ליצחק אמר רבי יצחק אותו הגוף שנצטער¹ עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה² וכסוף בו מפני יראת קונו אותו הגוף ממש תקח ליצחק עמו בהאי שמחת הצדיקים ליצחק עמו בשמחת הקדוש ברוך הוא ליצחק עמו [דעכשיו] (ועכשיו) עת שחוק בעולם הה"ד (תהלים קכו ב) אז ימלא שחוק פינו וגו'

אמר רבי יהודה בר יצחק תא שמע אין מלאך אחד עושה אלא שליחות א' ולא ב'²⁴ שליחות בבת אחת ותניא אמר רבי אבא מלאך אחד אשר קסת הסופר במתניו עתיד להרשים כל אחד ואחד על מצחו ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד ולהעמידו לקבל נשמתו הה"ד (בראשית כד ז) הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה מאי לפניך לפני שליחותך

רבי (אלעזר אתא) [אלעזר אול] למחמי לרבן יוחנן בן זכאי רביה וההוא יומא ריש ירחא הוה כד מטא גביה א"ל בירא דלסריין³ ומליין ליה והוא נביע מדידה יתיר מאי בעא הכא אמר ליה חייב אדם

קכו/ב

זהר

נגדו. רבי יצחק אומר, על שתי אותיות משמו להורות שהוא הכל ואין אחר בלתו.

"ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ". אמר רב הונא, ואם הייתי עמהם של בעלי הברייטא כשגילו הסוד הזה, לא הייתי נפרד מהם כך, שהרי אני רואה עומקים רבים בפיהם שגלו ולא ראויים לכל אדם. בא וראה, שבועת הברית הזו הנשמה נשבעת, שכתוב "אשר לא תקח אשה לבני". אמר רבי יצחק, מכאן משמע, שהואיל ואתה הולך בשליחות זו, "לא תקח אשה לבני", כלומר שלא תקח גוף לבני (לבנייני) להיכנס בגוף אחר, בגוף זר, בגוף שאינו ראוי לו, אלא בההוא ממש שהוא שלי. בההוא ממש שיצאתי ממנו. זהו שכתוב "כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך".

אמר רבי יוסי, מהו "ולקחת אשה לבני ליצחק". אמר רבי יצחק, אותו הגוף שנצטער עמי באותו העולם ולא היה לו הנאה ורצון בו מפני יראת קונו. אותו הגוף ממש תקח ליצחק עמו בשמחת הצדיקים הזו, ליצחק עמו בשמחת הקדוש ברוך הוא, ליצחק עמו שעכשיו עת שחוק בעולם. זהו שכתוב "אז ימלא שחוק פינו" וגו'.

אמר רבי יהודה בר יצחק, בא ושמע, אין מלאך אחד עושה אלא שליחות אחת ולא ב' שליחויות בבת אחת. ולמדנו, אמר רבי אבא, מלאך אחד, אשר קסת הסופר במתניו, עתיד לרשום לכל אחד ואחד על מצחו, ולאחר כן השר הגדול הולך לתקן כל אחד ואחד ולהעמידו לקבל נשמתו. זהו שכתוב "הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה". מה זה "לפניך", לפני שליחותך.

רבי (אלעזר) אליעזר הלך לראות את רבן יוחנן בן זכאי רבו, ואותו היום היה ראש חודש. כשהגיע אליו, אמר לו, הבאר שמנוקה, וממלאים אותו ונובע משלו יותר, מה רוצה כאן. אמר לו, חייב אדם

¹ לעיל קכו ע"א (לש"ו).

² כלומר מכל התורה והמצוה (דע"ה ח"ב נח ע"א).

³ באר של מים שמנוקה מכל טנופת וממלאים אותו מים זכים וגם נובע משלו א"כ מה צריך הוא עוד לבני אדם. ורמז לו אחר שר"א היה בור של מימי תורה ובקי בכל הלכותיו ונובע שכלו מעצמו להבין דבר מתוך דבר א"כ מה צורכו אצל ר"י בן זכאי (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

ארה ארעא הכא במה דעבד אברהם דהא בגין דתאובתיה ורעותיה הוה בההיא מערתא אף על גב דהוה תמן לא בעא למשאל ליה מיד ההוא רעותא דהוה ליה במערתא ושאל בקדמיתא מה דלא אצטריך ליה לאינון אחרנין ולא לעפרון כיון דאמרו ליה קמי עפרון (בראשית כג ו) שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו וגו' מה כתיב (שם י) ועפרון ישב בתוך בני הת' ישב כתיב משירותא דמלין דאמר אברהם תמן הוה כדין אמר (שם ח) שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו' ואי תימא בגין יקרא דילי יתיר מנייכו אנא עביד דלא רעינא בכו² בתוככם (שם ט) בגין לאתקברא בינייכו דרעינא בכו בגין דלא אתפרש מנייכו

רבי אלעזר אמר בשעתא דעאל אברהם במערתא היך עאל בגין דהוה רהיט אבתריה דההוא עגלא דכתיב (שם יח ז) ואל הבקר רץ אברהם³ וגו' וההוא בן בקר ערק עד ההיא מערתא ועאל אבתריה וחמא מה דחמא תו בגין דאיהו צלי כל יומא ויומא⁴ והוה נפיק עד ההוא חקל דהוה סליק ריחין עלאינ⁵ וחמא נהורא⁶ דנפיק מגו מערתא וצלי תמן⁷ ותמן מליל עמיה קב"ה ובגין כך בעא ליה דתאובתיה הוה בההוא אתר תדיר ואי תימא אי הכי אמאי לא בעא לה עד השתא בגין דלא ישגחון עליה⁸ הואיל ולא

מכאן דרך ארץ במה שעשה אברהם, שהרי משום שתשוקתו ורצונו היו במערה ההיא, אף על גב שהיה שם, לא רצה לבקש אותו מיד אותו הרצון שהיה לו במערה, ובקש בתחלה מה שלא צריך לאותם אחרים ולא לעפרון. כיון שאמרו לו לפני עפרון, "שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו" וגו', מה כתוב, "ועפרון יושב בתוך בני חת". כתוב ישב, מראשית הדברים שאמר אברהם שם היה. אז אמר, "שמעוני ופגעו לי בעפרון בן צחר, ויתן לי את מערת המכפלה אשר לך" וגו'. ואם תאמר בשביל כבודי, יותר מכך אני עושה, שלא רציתי בכם. "בתוככם", כדי להקבר ביניכם, שרציתי בכם, כדי שלא אפרד מכם.

רבי אלעזר אמר, בשעה שנכנס אברהם למערה, איך נכנס, משום שהיה רץ אחר אותו העגל, שכתוב "ואל הבקר רץ אברהם" וגו', ואותו בן בקר ברח עד אותה המערה, ונכנס אחריו, וראה מה שראה. עוד, משום שהוא התפלל כל יום ויום, והיה יוצא עד אותה השדה שהיתה מעלה ריחות עליונים, וראה האור שיוצא מתוך המערה והתפלל שם, ושם דיבר עימו הקדוש ברוך הוא. ולכן רצה אותה, שתשוקתו היתה תמיד באותו המקום. ואם תאמר, אם כך, למה לא רצה אותה עד עכשיו, כדי שלא יבחינו בו, הואיל ולא צריך אותה. כעת שהצטרך אותה, אמר, הנה השעה לבקש אותה.

¹ היסוד יש בו ב' צינורות. וצינור הזרע הוא בסוד ז', שביעי קדש, והצינור המוציא המותרות, בסוד בני חת, ומשם גיונוני בני חת, מקצת טיפות היוצאים עם מי הרגלים (ספר הליקוטין עקב יא). הערלה היא הקלי' הנקראת קלי' נוגה הנזכר בפרשת ויקהל אשר היא יושבת ונאחזת שם באותה העטרה דיסוד ומכסה עליו. ושורשה הוא מן המותרות והסיגים היוצאים מן היסוד מן הנקב השמאלי וכו' כי הסיגים האלו הם סוד עפרון ובני חת היוצאים מהנקב השמאלי הנקרא ח', כי הנקב הימני נקרא ט' בסוד אמרו צדיק כי טו"ב ע"ש. ולכן קליפה זו הנקראת נוגה עומדת ונאחזת שם בשרשה שהוא מצינור ההוא ובהיותם שם אין החסדים המגולים (שעה"מ לך לך).

² שלא רציתי בכם (ד"א).

³ ובעוד שלא נמול לא היה שלם להגלות לו סוד המערה הזאת (אור יקר).

⁴ זה הפך ממ"ש הזהר בפ' בא אל פרעה שכתב שלא היה מתפלל שם אלא יצחק אבל אברהם כבר קבע מקום לתפלתו ולא רצה לשנותו (מ"מ).

⁵ כדי שלא להתפלל בתוך העיר ונדבק בשה זו משאר שדות משום דהוה סליק ריחין וכו', מריחי גן עדן ומהשדה נדבק יותר במערה מפני שראה שהעיקר היה מהמערה (אור יקר).

⁶ אחר שנתקרב יותר ואחר שהתמיד שם תפלתו וכל התבודדותו נתנבא שם ושרתה עליו שכינה (אור יקר).

⁷ משם ואילך ותמן מליל עמיה (אור יקר).

⁸ ויאמר מה ראה אברהם עתה לקנות לו שדה ומערה אי זו טמטון ראה בו (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

אצטריך ליה השתא דאצטריך ליה אמר הא
שעתא למתבע ליה!

תא הזי אי עפרון הוה חמי במערתא מה דהוה
חמי אברהם בה לא יזבין לה לעלמין אלא ודאי
לא חמא [בה] (ליה) ולא כלום דהא לית מלה
אתגלייא אלא למאריה ובגין כך לאברהם
אתגלייא ולא לעפרון לאברהם אתגלייא דיליה
הוה

מדרש הנעלם

להקביל פני רבו אמר ליה לאו על כך אמרית
אלא אנא חמי באנפך דמלה חדתא אית גבך
מאינון עמיקים דאת עתיד למתבע אמר ליה
חמינא האי אור הראשון [דמטלנוי] (דמטלטל)
עשרה² ובעשרה נטיל³ וברזא דעשרה נהיג
לכלא⁴ ובאתוותא דעשרה עביד עובדוי ותאנא
עשרה פתקין עשרה מפתחן דבי קצרי⁵ בידוי
ופתקין עשרה נטיל בגינתא דעדן לאתקנא
ארעא על גופיהון דצדיקיא

אמר ליה [אליעזר] (רבי אלעזר) ברי חמית
הוית יתיר ממלאכא קדישא דעלמא בעשרה
אתברי⁶ בעשרה אתנהיג [בעשרה] כרסייא
קדישא בעשרה אורייתא הוא בעשרה מטלנוי
בעשרה עלמין עלאין (בעשרה)²⁵ וחד עלאה על
כלא בריך הוא

ואימא לך מלה דעתיה דמאריה דמתניתא
הוה בהאי מה כתיב (בראשית כד י) ויקח העבד
עשרה גמלים מגמלי אדוניו וילך אמר ליה רבי
זכינא לפסוקא דא אבל וכל טוב אדניו בידו⁷
(שם) מהו אמר ליה הוא שמיה דמאריה⁸ דאזיל
גביה לאעלא ליה <ולאנהגא> [ולנהגא] (ולאננא)
ליה אמר דא ודאי הוא (שמות כג כא) כי שמי
בקרב תנן

בא וראה, אם עפרון היה רואה במערה
מה שראה בה אברהם, לא היה מוכר אותה
לעולמים, אלא ודאי לא ראה בה ולא כלום,
שהרי אין הדבר נגלה אלא לבעליו, ולכן
לאברהם התגלתה ולא לעפרון. לאברהם
התגלתה, שלו היתה.

להקביל פני רבו. אמר לו, לא כך אמרתי,
אלא אני רואה בפניך שדבר חדש יש אצלך
מאותם העמוקים שאתה עתיד לשאול.
אמר לו, ראיתי את האור הראשון הזה
שמסעותיו עשרה, ונוסע בעשרה, ובסוד
של עשרה מנהיג את הכל, ובאותיות של
עשרה עושה את מעשיו. ולמדנו, עשרה
פתקים, עשרה מפתחות של בית חולים
בידו, ועשרה פתקים נוטל בגן עדן לתקן
ארץ על גופות הצדיקים.

אמר לו, אליעזר בני, היית רואה יותר
ממלאך קדוש של העולם. בעשרה נברא,
בעשרה מנהיג, בעשרה הכסא הקדוש,
בעשרה התורה, הוא בעשרה מסעותיו,
בעשרה עולמות, עליונים בעשרה, ואחד
עליון על הכל ברוך הוא.

ואמור לך דבר דעתו של בעל המשנה
היתה בזה. מה כתוב, "ויקח העבד עשרה
גמלים מגמלי אדניו וילך". אמר לו, רבי,
זכיתי לפסוק הזה, אבל "וכל טוב אדניו
בידו" מהו. אמר לו, הוא שמו של רבו שהלך
אליו להכניסו ולהנהיג (ולהגן) אותו. אמר,
זהו ודאי, "כי שמי בקרבו". שנינו,

¹ או ישגחו או לא ישגחו, שהוא מוכרח כדי שתקבר שרה עמו בסוד ד' זוגות וכו' ועוד דהשתא לא ישגחו כל כך שיאמרו סתם קבורה לאשתו הוא מבקש (אור יקר).

² היינו יו"ד שבשם (נ"א).

³ היינו י"ס (נ"א).

⁴ היינו יו"ד ה"א וא"ו ה"א. א"מ (נ"א).

⁵ פירוש בית של החולים. הרש"ב (נ"א).

⁶ עי' זהר חדש דף ב ע"א: אתפלגו עשר ספירן אלין מעשר אתוותין עילאין דשמיה קדישא ולקביל דנא בעשרה אתברי עלמא ואפיק חיליהון בעשר אמירן.

⁷ "וכל טוב אדוניו בידו" והוא נקרא טוב, שיש בידו כל פעולת השמות, שהם מצד הטוב, והוא דיוקנא דז"א (עמק המלך שי"ח פ"א).

⁸ ר"ל שד"י גימטריא מטטרון. א"מ (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

אמר רבי אבהו תא חזי מאן דידע שמיה על בורייה ידע דהוא ושמיה חד הוא קודשא בריך הוא ושמיה חד דכתיב (זכריה יד ט) יהוה אחד (כלהו) [וגו' כלומר] השם [ו]הוא אחד

אמר רבי אבא אית לאסתכלא בפרשתא דא ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים (בראשית כד יא) אמר רבי אבא מחוץ לעיר דא הוא בי קברי אל באר המים דתניא הנקדמים [בבתי קברי] אותם שנשא ונתנו בתורה דהא תנן כשנכנס אדם לקבר (מאן דשאלו ליה) [מאי דשאל ליה תחילה] אי קבע עתים לתורה דכתיב (ישעיה לג ו) והיה אמונת עתך וגומר וכשיצא אינו דין (לקיימם) [להקימם] בתחלה אמר רבי אבא לעת ערב (בראשית כד יא) זהו יום ששיל שהוא ערב השבת שאז הזמן לקיימא

קכח/א

זהר

לעפרון לא הות אתגליא ליה דלא הוה ליה חולקא ביה ובנין כך לא אתגלי לעפרון כלום ולא הוה חמי אלא השוכא ועל דא זבין לה ומה דלא תבע אברהם בקדמיתא דזבין ליה [זבין] דהא אברהם לא קאמר אלא (בראשית כג ח) ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו' בכסף מלא יתננה לי וגו' ואיהו אמר השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו' בנין דכלא הוה מאיס עליה דעפרון דלא ידע מה היא

ותא חזי כד עאל אברהם במערתא בקדמיתא חמא תמן נהורא² ואתרמי²⁶ עפרא קמיה ואתגלי ליה תרין קברי³ אדהכי אסתלק⁴ אדם בדיוקניה⁵ וחמא ליה לאברהם וחייד⁶ וביה (הוה) ידע אברהם דתמן (הוה) הוא זמין לאתקברא⁷

אמר רבי אבהו, בא וראה, מי שיודע את שמו על בוריו, יודע שהוא ושמו אחד, הקדוש ברוך הוא ושמו אחד, שכתוב "ה' אחד" וגו'. (כלם) כלומר, השם והוא אחד.

אמר רבי אבא, יש להסתכל בפרשה הזו, "ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים". אמר רבי אבא, "מחוץ לעיר", זהו בית הקברות. "אל באר המים", שלמדנו, המקדימים בבתי הקברות, אותם שנשא ונתנו בתורה, שהרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, מה ששאלו אותו בתחלה, אם קבע עתים לתורה, שכתוב "והיה אמונת עתך" וגו'. וכשיצא, אינו דין (לקיימם) להקימם בתחלה. אמר רבי אבא, "לעת ערב", זהו יום ששי, שהוא ערב השבת, שאז הזמן להעמיד

לעפרון לא היתה מתגלה, שלא היה לו בה חלק. ולכן לא התגלה לעפרון כלום, ולא היה רואה אלא חשכה, ועל כן מכר אותה. ומה שלא בקש אברהם בראשונה שימכר לו מכר, שהרי אברהם לא אמר אלא "ויתן לי את מערת המכפלה אשר לו וגו', בכסף מלא יתננה לי" וגו'. והוא אמר, "השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה" וגו'. משום שהכל היה מאוס על עפרון, שלא ידע מה היא.

ובא וראה, כשנכנס אברהם בתחלה למערה, ראה שם אור, והורם לפניו עפר, והתגלו לו שני קברים. בינתיים עלה אדם בדמותו, וראה את אברהם וחייד, ובו (היה) ידע אברהם ששם (היה) הוא עתיד להקבר.

¹ עי' לקמן קפא סע"ב (לש"ו).

² כדי להראות הענין מעט מעט שלא יבהל, ועוד כדי שישגיח שהוא שם מקום קבר וחמא תמן נהורא להאיר המערה כדי שישגיח (אור יקר).

³ גולם שני ציונים לאדם וחוה ואתגלי ליה תרין קברינן שיתאמת לו הענין בגלוי עצמי (אור יקר).

⁴ בתוך כך שהיה אברהם ע"ה נכנס במערה עלה ועמד אדם מקברו נגדו ושמח שראה לאברהם שבא לכאן (ד"א).

⁵ בסוד נפש ששכונת בדקות במציאות הנמצא ברוחני על הקבר (אור יקר).

⁶ להראות לו חיים ושמחה ולא יעצב בראייתו לומר שהיא בשורת מות ח"ו (אור יקר).

⁷ אמר הרואה אדם יצפה למיתה, וכיון שראהו במקום קבורתו בלי ספק מורה ג"כ על מקום הקבורה ולהיותו בשמחה מורה על מעלה ולזה שאל אברהם לאדם במטו מינך קוסטרא קטיר הכא וכו' כי קוסטרא היכל ושאלתו אם היכל הנשמות שהוא גן עדן היה קשור עם המקום ההוא כיון שהוא לו שם מקום קבר והוא היה בקי בחדרי גן עדן והשיבו בודאי יש כאן מקום מנוחה לנפש שהרי לא נקבר שם על ידי בני אדם אלא הקב"ה טמרני הכא והוא גניז שם וכדין לא נכנס נשמתו אל מקום הראוי כי היה צריך ליטהר על ידי אברהם שנתגלגל בג' אבות (אור יקר)

זהר פרשת חיי שרה

א"ל אברהם במטו מינד¹ קוסטרא קטיר אית הכא א"ל קב"ה טמרני הכא² ומהוא זמנא עד השתא אתממנא כגילדא³ דקירטא⁴ עד דאתית אנת בעלמא השתא מכאן ואילך הא קיומא לי⁵ ולעלמא הוה בנינך חמי מה כתיב⁶ (שם כ) ויקם השדה והמערה אשר בו קימה ממש הוה ליה מה דלא הוה ליה עד השתא רבי אבא אמר ויקם השדה ודאי קימה ממש דקם ואסתלק קמיה דאברהם בנינך דעד השתא לא אתחזי תמן כלום והשתא מה דהוה טמיר⁷ קם ואסתליק וכדין קם כלא בנמוסוי

אמר רבי שמעון בשעתא דעאל אברהם במערתא ואעיל שרה תמן קמו אדם וחיה ולא קבילו לאתקברא⁸ תמן אמרו ומה אנן בכסופא קמי קב"ה בההוא עלמא⁹ בנינך הוה חובא דגרימנא והשתא יתוסף לן כסופא אחרא מקמי עובדין טבין דבכו אמר אברהם הא¹⁰ אנא זמין קמי קב"ה בנינך דלא תכסיף קמיה לעלמין מיד (בראשית כג יט) ואחרי כן קבר אברהם את

מדרש הנעלם

[מתייא] (מתיירא) מאי משמע דתנן שיתא אלפי שנין הוי עלמא והוא אלף הששי שהוא סיום הכל והיינו לעת ערב זמן [סיום] (היום) הכל

אמר לו אברהם, בבקשה ממך, האם יש כאן אוהל קשור. אמר לו הקדוש ברוך הוא הטמנני כאן, ומאותו הזמן עד עכשיו נטמנתי כמו לקיחת העשב הטמון בקרקע עד שאתה באת לעולם, עכשיו מכאן ואילך הנה קיום לי ולעולם יש בשבילך. ראה מה כתוב, "ויקם השדה והמערה אשר בו", קימה ממש היתה לה, מה שלא היתה לה עד עתה. רבי אבא אמר, "ויקם השדה" ודאי קימה ממש, שקם והתעלה לפני אברהם, משום שעד עכשיו לא נראה שם כלום, ועכשיו, מה שהיה טמון, קם והתעלה, ואז קם הכל כמשפטו.

אמר רבי שמעון, בשעה שנכנס אברהם למערה והכניס לשם את שרה, קמו אדם וחיה, ולא קבילו להקבר שם. אמרו, ומה אנו בבושה לפני הקדוש ברוך הוא באותו העולם משום אותו החטא שגרמנו, וכעת נתוסף לנו בושה אחרת מפני המעשים טובים שבכם. אמר אברהם, הריני מוכן לפני הקדוש ברוך הוא עבוך שלא תתביש לפניו לעולמים. מיד, "ואחרי כן קבר אברהם את

את המתים. מה משמע, ששנינו, ששת אלפי שנים הוה העולם, והוא אלף הששי שהוא סיום הכל. והיינו "לעת ערב", זמן

¹ אברהם אמר לאדם בבקשה ממך כמדומה שאהל קשור יש כאן ר"ל קבר שלי מוכן בה וקשור אני להיות עמכם ונתאוה מיד ג"כ להיות נקבר שם (ד"א).

² הקב"ה הטמנני כאן והייתי עד עתה טמון כקליחת העשב הטמון בקרקע עד שבאת לכאן (ד"א).
³ קליפת (אור יקר).

⁴ והוא סוד הזרקא והכוונה שלא נכנס פנימה לקדושה מפני שקלקל העולם, עד יצא מזרעו מי שיתקנהו ויתגלגל על ידו ויתוקן (אור יקר). עי' תיקר² סוף יב ע"א: ועוד קריאת שמע איהי רומח כלילא משית תיבין דיחודא ומרמ"ח תיבין עם ה' אלקיכ"ם אמת והוא קירטא והא אתמר חמש אבנין ה' דאתעבידו חד אבנא באת י' וקטל בה ליצר הרע ובאן אתר איהי קירטא בתפילין חוט דקלע דכריך ביד דא רצועה דיד דאיהו כחוט דזרקא ואיהי קריאת שמע קשת דזריק חצים מסטרא דברוך שם כבוד מלכותו וברכות לראש צדיק (משלי י ו) דאיהו קשת הברית, ועי' בהגר"א שם כה ע"ג ד"ה וסליק לה, שהוא בחי' עליית מ"ן.

⁵ והשתא לפירושו ויקם השדה אין קימה זו עתה בשעת קניה אלא מעת שנמול אברהם דכתיב ואל הבקר וכו' ולהכי פליג רבי אבא ואמר שהקימה היה מעת שקנאו אברהם שמשם ואילך קם, ונראה מה שנראה, ואין מלת ויקם על קיומו במעשי אברהם כדפירש רבי אלעזר (אור יקר).

⁶ השדה היא העולם שהיתה קודם ביאת אברהם חרבה כשדה ועכשיו ויקם השדה ופי' והמערה מה שבתוך המערה הוא אדה"ר (מ"מ).

⁷ פי' האור שהיה במערה היה נעלם מפני עפרון ועתה שקנה אותה אברהם נתגלה אותו האור שהיה גנוז ופי' ויקם השדה והמערה ר"ל האור שהיה בשדה ובמערה א"נ אדה"ר שהיה טמיר וגנוז שם כשבא אברהם נתגלה (מ"מ).

⁸ כלומר לא רצו שתהיה קבורתם של אברהם ושדה שם (אור יקר).

⁹ ומה אנו בבושת מחמת שעברנו על מצותו יתברך בעץ הדעת טוב ורע ועתה נהיה יותר בבושה מחמת מעשים טובים שבכם. א"מ (ד"א).

¹⁰ כלומר החטא שלך בחי' הע"ז כבר נתכפר בי כנזכר בר"מ פרשה בהר (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

לעת צאת השואבות (בראשית כד יא) אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

ואמר רבי אבא, עוד יש לדעת, ששינונו, אותם העוסקים לדעת את בוראם בעולם הזה ונשמתם בתשלומה לעולם הבא [זכו]²⁷ לצאת משבועת הנשמה הולך לדעת מי הוא גופה ממש ומאי הוא (שם מג) הנה אנכי נצב על עין המים אף על גב שתלמיד חכם הוא הולך אחר התשלום דכתיב (שם) והיה העלמה היוצאת לשאוב (וגו') ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכרך אמור לי רמז ידיעתו ממה שהשגת ואמרה אלי גם אתה שתה אף אתה עבד (כמוך) כמוני ולא נתחלף לי (על) ידיעתך בידיעתו של מקום ברוך הוא וצריך אתה להשיג שאתה נברא כמוני (שם יד) וגם לגמליך אשאב כלומר (ידיעת השגתי שלא השיגו דעתך וידיעתי) [ידיעה השגתי שלא השיגו סיעתך וידעתי] כי מעלה יש²⁸ עליך והיאך נברא אתה מזיו הנתון אצלך אם הוא אומר סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו ואדע שהיא האשה הוא הגוף מאותה הנשמה [השבועה שהשביעני] (השלמה השבעתי)

ויהי הוא טרם כלה לדבר וגו' (שם טו) רבי יצחק אמר רבי יהודה בעוד שכל העניינים רוצה לנסות על הגוף מאי כתיב (שם) והנה רבקה יוצאת זהו הגוף קדוש שנתעסק בדברי תורה וכתת גופו להשיג ולדעת את קונו אשר ילדה לבתואל (בראשית כד טו) אמר רב יהודה בתו של אל בן מלכה (שם) בן מלכה של עולם אשת נחור אחי אברהם² (שם) <חברת השכל> (חברתה שכל) גוף שנדבק בשכל והוא אח הנשמה וכדה על שכמה משא החכמה עליה וירץ העבד לקראתה (שם יז) זה מטטרוין ויאמר

קכח/ב

זהר

סיום הכל. "לעת צאת השואבת", אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה, שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

ואמר רבי אבא, עוד יש לדעת, ששינונו, אותם העוסקים לדעת את בוראם בעולם הזה ונשמתם בתשלומה לעולם הבא, זכו לצאת משבועת הנשמה, הולך לדעת מי הוא גופה ממש ומה הוא. "הנה אנכי נצב על עין המים", אף על גב שתלמיד חכם הוא, הולך אחר התשלום, שכתוב "והיה העלמה היוצאת לשאוב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מכרך", אמור לי רמז ידיעתו ממה שהשגת. "ואמרה אלי גם אתה שתה", אף אתה עבד (כמוך) כמוני, ולא נתחלף לי (על) ידיעתך בידיעתו של מקום ברוך הוא, וצריך אתה להשיג, שאתה נברא כמוני. "וגם לגמליך אשאב", כלומר, ידיעת השגתי שלא השיגו סיעתך, וידעתי כי מעלה יש עליך, והיאך נברא אתה מזיו הנתון אצלך, אם הוא אומר סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו, ואדע שהיא האשה, הוא הגוף מאותה הנשמה, השבועה שהשביעני.

"ויהי הוא טרם כלה לדבר" וגו'. רבי יצחק אמר רבי יהודה, בעוד שכל העניינים הוא רוצה לנסות על הגוף, מה כתוב, "והנה רבקה יוצאת", זהו הגוף קדוש שנתעסק בדברי תורה וכיתת גופו להשיג ולדעת את קונו. "אשר ילדה לבתואל", אמר רב יהודה, בתו של אל. "בן מלכה", בן מלכה של עולם. "אשת נחור אחי אברהם", חברת השכל, גוף שנדבק בשכל, והיא אח הנשמה. "וכדה על שכמה", משא החכמה עליה. "וירץ העבד לקראתה", זה מטטרוין. "ויאמר

¹ עי' תז"ח לד ע"ג: בת עינא איהי עתו דצדיק ועלה אתמר (בראשית כד) לעת ערב לעת צאת השואבות ימינא ושמאלא אתקריאו שקתות המים תרי נביאי קשוט אפיקי מים. בהגר"א: לעת צאת השואבות - נו"ה כמש"ו ימינא כו'. שהן משקיו. תרי נביאי כו'. שהן מוציאין המים משקתות המים שלכן נקראו שואבות ור"ל זהו מעולימין משואבא כו'.

² רמז למלת נחור כמו נהיר בה"א (וכה"ג דרשו חז"ל קודש הלולים כמו חלולים ברכות ל"ה א') ופירוש לשון זכירה כמו נהירנא וכח השכל וכח הזכרון בהדי קיימא. א"מ (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

שרה אשתו מאי ואחרי כן בתר דקביל אברהם עליה מלה דא אדם עאל בדוכתיה! חוה²⁹ לא עאלת² עד דקריב אברהם ואעיל לה לגבי אדם³ וקביל לה בניניה הה"ד (בראשית כג יט) ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו לשרה לא כתיב אלא את שרה לאסגאה חוה וכדין⁴ אתיישבו בדוכתייהו כדקא יאות הה"ד (שם כ ד) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם ותנינן באברהם תולדות השמים והארץ דא אדם וחוה אלה השמים והארץ לא כתיב⁵ אלא תולדות השמים והארץ ולא תולדות בר נש⁶ ואינון אתקיימו בניניה דאברהם ומנא לן דאתקיימו בניניה דאברהם דכתיב (שם כג כ) ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם ועד דאתא אברהם⁷ לא אתקיימו אדם וחווה בדוכתייהו בההוא עלמא רבי אלעזר שאיל לרבי שמעון אבוי אמר האי מערתא לאו איהו כפילתא⁸ דהא כתיב⁹ מערת המכפלה וקרא קרי לה לבת³⁰ מערת שדה המכפלה מכפלה קא קרי ליה לשדה א"ל הכי קארי ליה מערת המכפלה כד"א (שם ח) ויתן לי את מערת המכפלה אבל ודאי חייך לאו מערתא איהו מכפלה¹⁰ ולא שדה אקרי מכפלה¹¹ אלא האי שדה ומערתא על שום מכפלה אקרון שדה

שרה אשתו. מה זה "ואחרי כן", אחר שקבל עליו אברהם את הדבר הזה. אדם נכנס למקומו, חוה לא נכנסה, עד שקרב אברהם והכניס אותה אצל אדם וקבל אותה בשבילו. זהו שכתוב "ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו", ולא כתוב לשרה אלא "את שרה", לרבות חוה. ואז התיישבו במקומם כראוי. זהו שכתוב "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם", ושנינו באברהם. "תולדות השמים והארץ", זה אדם וחווה. לא כתוב אלה השמים והארץ אלא "תולדות השמים הארץ", ולא תולדות בן אדם. והם התקיימו בשביל אברהם. ומנין לנו שהתקיימו בשביל אברהם, שכתוב "ויקם השדה והמערה אשר בו לאברהם". ועד שבא אברהם לא התקיימו אדם וחווה במקומם באותו העולם.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו, אמר, המערה הזו אינה כפולה, שהרי כתוב "מערת המכפלה", ואחר כך הכתוב קרא לה "מערת שדה המכפלה", מכפלה הוא קרא לשדה. אמר לו, כך קורא לה, מערת המכפלה, כמו שנאמר "ויתן לי את מערת המכפלה", אבל ודאי, חייך, המערה אינה מכפלה, ולא השדה נקרא מכפלה, אלא השדה והמערה נקראים על שם מכפלה. שדה המכפלה ודאי, ולא המערה, שהרי

¹ שבושה מאדם שהיא גרמה החטא, לא כן שרה שסייעה לכל מצוה ואין ערך לצדקתה. א"מ (נ"א).

² כי עיקר הבושה לה משרה, ועוד שהיא גרמה לאדם, והיא קודמת בבושה (אור יקר).

³ "ועאיל לה" בידו, כמכניס כלה לחופה לגבי חתן, כי אדם וחווה רמז ומרכבה לחכמה ובינה, ונודע שתיקון אדם וחווה בג' אבות וג' אמהות, ולכך אדם חכמה למעלה מג' אבות, חסד גבורה ת"ת. חוה בינה, וג' בחי' מלכות נקבה, לג' אבות תחתיה, נקבה לנקבה וזכר לזכר (אור יקר).

⁴ גליון וקבורת אדם תניינו' לא אתרמיזא בקרא משום דאדם אתגלגל באברהם כדאי' בתיקונים (ד"א). עי' ד"א וגם בזה לא דק כי אדם עאל בדוכתיה מאליו ולא הוצרך שאברהם יקבור אותו כמו לחוה וא"כ קבורת אדם יש לרמוז ואמת שנשמת אדם נתגלגלה בג' אבות ונתקנה בהם אבל גופו תמיד היה במערה מימי קדם עד זמן התנאים דציינו מערתיה כמ"ש בש"ס ברבי בנאה. הרשב"ב (נ"א).

⁵ דלשתמע דעל שמים וארץ ממש קאמר (אור יקר).

⁶ דהיינו אדם וחווה שהם תולדות השמים והארץ, שמהרכבתם נמצאו, ולא כשאר בני אדם שהם תולדות דבר נש (אור יקר).

⁷ פי' שלא נכנסו לג' במחיצתם עד שבא אברהם. ז"ח (נ"א).

⁸ בתמיה וכי אינה כפולה והרי קראה מערת המכפלה שהמערה כפולה וקרי לה לבתר מערת שדה המכפלה דמשמע שהשדה הוא כפול ולא המערה, ותירץ (מ"מ).

⁹ עיין ברש"י ורמב"ן ובמזרחי ובש"ס עירובין דף נג ע"א במהרש"א ח"א ד"ה חד אמר (של"ה).

¹⁰ כמ"ש ויקם שדה עפרון אשר במכפלה (יהל אור).

¹¹ פי' אין הכוונה שהשדה מכפלה או המערה מכפלה שיהיה מלת מכפלה חוזר לשדה או למערה אלא המכפלה היא מלכות כדלקמן, ושדה זו היא שלה שהיתה שכינה שורה בו, אמנם המערה היתה באותה שדה שהיא שדה המכפלה ומה שאמר מערת המכפלה הוא דרך ערמה, להסתיר סוד כדמסיק לקמן (אור יקר). פי' אין כוונת הכתוב בין במערה בין בשדה על הכפל כפשטיה, אלא על הרמז שמכפלה היא מלכות והשדה יונק מהמלכות שנק' מכפלה (מ"מ).

זהר פרשת חיי שרה

המערה היא בשדה, ואותו השדה עומד בדבר אחר.

המכפלה ודאי ולא מערתא דהא מערתא בשדה איהי וההוא שדה קאים במלה אחרא
תא חזי¹ ירושלם² וכל ארעא דישראל אתכפל תחותה³ ואיהי קיימא לעילא ותתא⁴ כגוונא דא⁵ ירושלם לעילא ירושלם לתתא אחידא לעילא⁶ ואחידא לתתא ירושלם לעילא אחידת בתרין סטריין⁷ לעילא ותתא⁸ ובגין כך כפלתא היא⁹ ועל דא האי שדה¹⁰ מההיא כפלתא איהו דביה שריא כגוונא דא כתיב (שם כז כז) כריח שדה אשר ברכו יהוה לעילא

מדרש הנעלם

הגמייאני מעט מים מכדך, אמור לי רמז חכמה בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו. אמר רבי אבא, אחר כל זה מה כתוב, "ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה". אמר רבי אבא, אותם העצמות שנפזרו לכאן ולכאן הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה כמה דאת אמר (ישעיה נח יא) ועצמותיך יחליץ

אמר רבי אבא באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל ושם נכנס בו נשמתו. אמר רבי יוחנן מי מוליד הגוף לארץ ישראל אמר רבי זירא קודשא בריך הוא עושה מחילות תחת הארץ והם

בא וראה, ירושלים וכל ארץ ישראל נכפלה תחתיו, והיא עומדת למעלה ולמטה. כדוגמא זו ירושלים למעלה, ירושלים למטה, אחוזה למעלה ואחוזה למטה, ירושלים למעלה אחוזה בשני צדדים, למעלה ולמטה (ירושלים למטה אחוזה בשני צדדים, למעלה ולמטה), ולכן היא כפולה. ועל כן השדה הזו היא מאותה מכפלה שבו היא שורה. כדוגמא זו כתוב "כריח השדה אשר ברכו ה'", למעלה

הגמייאני מעט מים מכדך, אמור לי רמז חכמה בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו. אמר רבי אבא, כמו שפרשנו, אחר כל זה מה כתוב, "ואשים הנזם על אפה והצמידים על ידיה". אמר רבי אבא, אותם העצמות שנתפזרו לכאן ולכאן, הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה, כמו שנאמר "ועצמותיך יחליץ".

אמר רבי אבא, באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל, ושם נכנס בו נשמתו. אמר רבי יוחנן, מי מוליד הגוף לארץ ישראל. אמר רבי זירא, הקדוש ברוך הוא

¹ פי' כמה מיני כפל שיש לירושלים דהיינו מלכות, ומטעם זה נקראת כפלתא כי אם היה הכפל לה סתם כפל א' היה ראוי שתקרא כפולה אמנם עתה שהיא כפולה ומכופלת פעמים רבות נקראת מכפלה (אור יקר).

² פי' טעם למה נק' המלכות מכפלה שירושלים וכל ארעא דישראל אתכפל תחתה תחת מערת המכפלה שהיא פתח ג"ע, וכל השפע בא משם לארץ ישראל (מ"מ).

³ להיותה היא גבוהה מכל ארץ ישראל, וכל ארץ ישראל נכפלת תחתיה וזה כפל אחד (אור יקר).

⁴ דהיינו שכינה בתחתונים ושכינה בעליונים, הרי כפל ב' (אור יקר). פי' שמערת המכפלה מקבלת שפע מלמעלה ומשפעת אותו לארץ ישראל שהיא תתא (מ"מ).

⁵ כלומר כענין שפירש בירושלים התחתונה דכל ארעא דישראל איכפל תחותה כמציאות הזה ירושלים לעילא וירושלים לתתא, כי בסוד שכינה בעליונים כל בחינותיה המתפשט, שהם בבחינת שאר א"י הם מתכפלות תחתיה וזה כפל ג' (אור יקר).

⁶ כי ירושלים תחתונה אחוזה בירושלים העליונה שהיא שורשה, ואחוזה בבחי' א"י המתכפלות תחתיה שהם חייליה, וכן ירושלים העליונה אחוזה בתחתונה, ואחוזר בשרשיה העליונים שהם שאר הספירות (אור יקר).

⁷ בלי אחיזת ירושלים התחתונה בה שפי' בכפל הד' אלא להיות בעצמה אחוזה בב' סטריין למעלה לינק, ולמטה להשפיע, וכיוצא בזה ירושלים התחתונה אחידא לעילא לינק, ולתתא סתם להשפיע, ועל כל מיני כפלות אלו היא נקאת כפלתא אלו היא נקראת כפלתא דהיינו מכפלה לשם רבים (אור יקר).

⁸ שהמלכות שהיא ירושלים של מעלה אחידא בתרין סטריין, שמקבלת מז"א ומשפעת לבי"ע, וכן ירושלים של מטה מקבלת השפע ומשפעת אותו לכל העולם (מ"מ).

⁹ פי' לפי שהמלכות מקבלת מלמעלה ומשפעת לתחתונים נמצא שהיא אחידא לעילא ואחידא לתתא לכך נקראת מכפלה (מ"מ).

¹⁰ כלומר שהמערה לא יתייחס למכפלה מפני שאין יחד למערה למלכות, אמנם השדה נתייחס למכפלה שהיא המלכות, והשם הצודק היא מערת שדה המכפלה, דהיינו שהשדה יתייחס למכפלה כאומר, שדה אשר ברכו ה', ואומר מערת המכפלה היא להסתיר הסוד (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

[מתגלגלים] >ו<הולכים לארץ ישראל הה"ד (שם כו יט) וארץ רפאים תפיל אמר רבי יצחק גבריא"ל מוליך אותם לארץ ישראל מנא לן דכתיב (בראשית כד נח) התלכי עם האישה הזו וכתוב (דניאל ט כא) והאישה גבריא"ל

אמר רבי יוסי מאי דכתיב (בראשית כד כט) ולרבקה אח ושמו לבן אמר רבי יצחק אין יצר הרע בטל מן העולם אף על פי שכולו לא נמצא קצתו נמצא תא חזי בתחלה כשהיה מוטל בעולם הזה נקרא לוט לעולם הבא (יבדל) >יבטל< מן העולם אבל (לעתיד לבא) לא כולו ונקרא לבן לא [מנוול] כבראשונה אלא כמאן דסחי מנוולו לבן למאי אצטריך אמר רבי שמעון למעבד פריה ורביה אצטריך [דאמר רבי שמעון אם אין יצר הרע נמצא פריה ורביה אינו] (ו)מצוי' תא שמע כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו מאי כתיב (שם נט) וישלחו את רבקה אחותם וגו' מאי (הוי) ואת מניקתה זה כח התנועה רבי יצחק אמר זה כח הגוף

רבי אבהו פתח בהאי קרא (שיר ד ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי וגו' אמר רבי אבהו כיון שהגוף נבנה >על< (עד) קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו כמה דאת אמר (בראשית כד סג) ויצא יצחק לשוּח בשדה הה"ד (שיה"ש ד ח) אתי מלבנון כלה זו היא הנשמה תשורי

קכט/א

זהר

ותתא ובגין כך שדה המכפלה ודאי ולא שדה כפול² תו רזא דמלה שדה המכפלה ודאי מאן מכפלה ה' דבשמה קדישא דאיהי מכפלה³ וכלא קיימא כחד⁴ ובגיניה קאמר בארע סתים⁵ [ה']

עושה מחילות תחת הארץ, והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל. זהו שכתוב "וארץ רפאים תפיל". אמר רבי יצחק, גבריא"ל מוליך אותם לארץ ישראל. מנין לנו, שכתוב "התלכי עם האישה הזו", וכתוב שם "והאישה גבריא"ל".

אמר רבי יוסי, מהו שכתוב "ולרבקה אח ושמו לבן". אמר רבי יצחק, אין יצר הרע בטל מן העולם, אף על פי שכולו לא נמצא, קצתו נמצא. בא וראה, בתחלה כשהיה מוטל בעולם הזה, נקרא לוט, לעולם הבא (יבדל) יבטל מן העולם, אבל (לעתיד לבא) לא כלו, ונקרא לבן. לא מנוול כבראשונה, אלא כמי שרוחץ מנוולו. למה צריך לבן. אמר רבי שמעון, לעשות פריה ורביה צריך. שאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא, פריה ורביה אינו מצוי. בא ושמע, כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו, מה כתוב, "וישלחו את רבקה אחותם" וגו', מה (זה) "ואת מניקתה". זה כח התנועה. רבי יצחק אמר, זה כח הגוף.

רבי אבהו פתח בפסוק הזה, "אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי" וגו'. אמר רבי אבהו, כיון שהגוף נבנה על קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל, הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו, כמו שנאמר "ויצא יצחק לשוּח בשדה". זהו שכתוב "אתי מלבנון כלה", זו היא הנשמה "תשורי"

ולמטה, ולכן שדה המכפלה ודאי, ולא שדה כפול. עוד סוד הדבר, שדה המכפלה ודאי. מי המכפלה, ה' שבשם הקדוש שהיא מכפלה. והכל עומד יחד, ובשבילה אמר בדרך סתום ה' מכפלה, שאין בשם הקדוש אות אחרת כפולה פרט לזה.

¹ עי' לקמן רסא ע"ב: ישתאר מניה דלא יתבטלון מפריה ורביה ובהווא זמנא יפקון מים חיים מחכמה עלאה.

² פי' אם על הכפל מדבר הכתוב הול"ל שדה הכפול ומדקאמר מכפלה ש"מ שהוא שם דבר, ר"ל השדה מקבל ממדה הנק' מכפלה, שהיא מלכות (מ"מ).

³ כלומר שרמז המכפלה לשכינה ה' מכפלה וז"ש ובגיניה קאמר באורח סתים ה' מכפלה להסתיר הסוד (נ"א). כמו שה' ראשונה היא אימא עלאה לו"ק כן אימא תתאה אם לכל נשמות ישראל וכן ה' עלאה מנהגת האצי' וה' תתאה מנהגת העולמות התחתונים וכיוצא. ז"ח (נ"א).

⁴ פי' שהמלכות שהיא ה' אחרונה מקבלת מן ה' ראשונה (מ"מ).

⁵ עי' א ע"ב והערה שם על "ארע סתים".

זהר פרשת חיי שרה

(ה)מכפלה¹ דלא הוי בשמא קדישא את אחרא
מכפלה בר איה²

ואף על גב דמערתא כפלתא הוה ודאי דאיהי מערתא גו מערתא אבל על שום אחרא אקרי מערת שדה המכפלה כמה דאתמר ואברהם ידע וכד אמר לבני חת כסי מלה³ ואמר (בראשית כג ח) ויתן לי את מערת המכפלה על שום דאיהי מערתא כפלתא ואורייתא לא קרי לה אלא מערת שדה המכפלה כדקא יאות וקב"ה עבד כלא⁴ לאשתכחא האי עלמא כגוונא דלעילא ולא תדבקא דא בדא למהוי יקריה לעילא ותתא זכאה חולקיהון דצדיקיא דקב"ה אתרעי בהו בהאי עלמא ובעלמא דאתי

ואברהם זקן בא בימים ויהו"ה ברוך את אברהם בכל (בראשית כד א) רבי יהודה פתח (תהלים סה ה) אשרי תבחר ותקרב ישכון הצריך האי קרא אתמר⁵ אבל זכאה הוא בר נש דאורחוי אתכשרן קמי קב"ה ואיהו אתרעי ביה לקרבא ליה לגביה⁶

תא חזי אברהם אתקריב לגביה⁷ ותיאובתיה דיליה הוה כל יומי בהאי ולא אתקריב אברהם ביומא חד או בזמנא חדא אלא עובדוי קריבו ליה בכל יומי מדרגא לדרגא⁸ עד דאסתלק בדרגוי כד הוה סיב ועאל בדרגין עלאין כדקא חזי

ואף על גב שמערת המכפלה היתה ודאי, שהיא מערה בתוך מערה, אבל על שם אחר נקראת מערת שדה המכפלה, כמו שנאמר. ואברהם ידע, וכשאמר לבני חת, כסה את הדבר, ואמר "ויתן לי את מערת המכפלה", על שם שהיא מערה כפולה, והתורה לא קראה לה אלא מערת שדה המכפלה כראוי. והקדוש ברוך הוא עשה את הכל שימצא העולם הזה כדוגמא שלמעלה, ולהדביק זה עם זה שיהיה כבודו למעלה ולמטה. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

"ואברהם זקן בא בימים וה' ברוך את אברהם בכל". רבי יהודה פתח, "אשרי תבחר ותקרב ישכון חצריך". הפסוק הזה נתבאר, אבל אשרי האיש שדרכיו כשרות לפני הקדוש ברוך הוא, והוא התרצה בו לקרבו אליו.

בא וראה, אברהם התקרב אליו, ותשוקתו היתה כל יום בזה, ולא התקרב אברהם ביום אחד או בפעם אחת, אלא מעשיו קרבוהו בכל ימיו מדרגה לדרגה, עד שהתעלה בדרגתו. כשהיה זקן ונכנס לדרגות עליונות כראוי, שכתוב "ואברהם זקן", ואז "בא בימים", באותם ימים

¹ וכן מילוי דילה (יהל אור).

² שני הה"ן אלו א' הן, כי מלכות נכללת בבניה, ולכן בע"ק ובז"א לא אשתכחו אלא ג' אותיות יק"ו, שה' אחרונה בכלל ה' ראשונה (בהגר"א בספד"צ כא ע"א ד"ה ואמר בה'). מוציא אל הפועל, והן כלל ופרט, ע"כ הה"א כפולה שהוא ענין אחד (בהגר"א בס"י י ע"ג).

³ פי שהאמת פי' מכפלה כמ"ש, שעל המלכות מדבר, ואברהם כשדבר עם בני חת שאינם יודעים הסוד אמר מערת המכפלה כדי שיבינו, שעל הכפל נקראים מכפלה שהיא מערה לפני ממערה, ובזה תירץ ר"ש קראי, שכשדבר עם בני חת, אמר מערת המכפלה. וכשהתורה מספרת הענין, אומרת שדה המכפלה, לרמוז שהשדה שהוא גדול מהמערה, יונק מהמלכות שנקראת מכפלה, והמערה בכלל השדה, לכך כתיב מערת שדה המכפלה (מ"מ).

⁴ כלומר שעשה מערה לפני ממערה מפני שהיא רמז לשכינה שהיא ב' מציאויות זו לפני מזו שכינה בתחתונים ולפנים מזו שכינה למעלה בספירות או ה' אחרונה ולפנים מזו ה' ראשונה, וקראה מערת המכפלה על שם הכפל הגשמי להסתיר הסוד (אור יקר).

⁵ כלומר פסוק זה נתפרש לעיל בפרשת לך בוסוד המכניס בנו לברית ועם כל זאת אין להכחיש פשוטו שהוא זכאה בר נש וכו' (אור יקר). צד ע"ב (הערת הזוהר).

⁶ מפני שפעמים שאדם מעשיו הגונים וכשרים ואינו מרוצה לפניו מפני קלקולו הקודם בפגם מולדתו שהוא ממזר וכיוצא וכו' עוד ירצה באומרו אתכשרן, ואיהו אתרעי, כי לא רבים יוכשרו להדבק בסוד האצילות שהוא מדת בא בימים דמסיק, וזהו אומרו ואיהו אתרעי ביה (אור יקר). עי' תיקו"ז ז ע"א בענין אם כבנים.

⁷ אתקריב לגביה שרדף אחרי העבודה הכשרה וכל מגמת פניו כל יומי להיותו נכנס בסוד האצילות כדכתיב הלוך ונסוע הנגבה וכו' ולא השיג כניסתו לאצילות עד עת זקנתו (אור יקר).

⁸ פי' מחסד לחסד ממידה למידה עילה אחר עילה עד עלותו לאצילות (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

עליונים, באותם ימים ידועים בסוד האמונה.

דכתיב ואברהם זקן וכדין בא בימים באיננו יומין

עלאין! באיננו יומין ידיעאן ברזא דמהימנותא

ויהו"ה ברך את אברהם בכל² דמתמן נפקין כל ברכאן³ וכל טיבו⁴ זכאין איננו מאריהון דתשובה דהא בשעתא חדא ביומא חדא ברגע חדא⁵

מדרש הנעלם

מראש אמנה היינו דכתיב (בראשית יח ב)

וישא עיניו וירא

אמר רבי יהודה אם היא הנשמה תינח אברהם כדקאמרן אבל יצחק מהו אמר רבי אבהו הא חברייא אמרו דעכשיו אתקרי יצחק⁶ על שום חדוותא סגיאא [דבעלמא] (דבני עלמא) אמר רבי אבהו בתחלה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה עכשיו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה⁷

תנן כמתניתין אמר רבי שמעון ארבעים שנה קודם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל באיזה מקום במקום המקדש

אמר רבי אבהו תא חזי (שם כד סז) ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו אוהב [ל]אותו הגוף ומתנחם עמו והוא עת לשחוק והחדוה בעולם

אמר רבי יהודה הא כל פרשתא דא אתברר [לן] [לון] אבל לא יכילנא למנדע מהו ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (שם כה א) ולשקולא דדעתא כל פרשתא דא ליסתורי כד אתא רב דימי אמר האי פרשתא [דא] שמענא ולא אדכרנא אמרו דעלאין תקיפין לא זמנוה

"וה' ברך את אברהם בכל", שמשם יוצאות כל הברכות וכל טוב. אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד ברגע אחד

מראש אמנה", היינו שכתוב "וישא עיניו וירא".

אמר רבי יהודה, אם הנשמה היא, אברהם מובן כפי שאמרנו. אבל מה זה יצחק. אמר רבי אבהו, הנה החברים אמרו שעכשיו נקרא יצחק על שם השמחה הרבה שבעולם. אמר רבי אבהו, בתחילה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה, עכשיו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה.

שינינו במשנה, אמר רבי שמעון, ארבעים יום קודם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל. באיזה מקום, במקום המקדש.

אמר רבי אבהו, בא וראה, "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו". אוהב את אותו הגוף ומתנחם עמו, והוא עת לשחוק והשמחה בעולם.

אמר רבי יהודה, הרי כל הפרשה הזו התבררה לנו, אבל לא יכלנו לדעת מהו. "ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה". ולשקול הדעת כל הפרשה הזו לסתור. כשבא רב דימי, אמר, הפרשה הזו שמעתי ולא נזכרתי. אמרו שעליונים תקיפים לא היו מוכנים לגלות, ואנו מה נאמר. קם רבי

¹ עי' לעיל ל ע"א כי ששת ימים.

² מפני שזכה לידבק באצילות, לכך אברהם גשמי נתברך ביסוד עצמו, שהוא שליח כל האצילות (אור יקר).

³ שהם שפע כל הספירות (אור יקר). הם החסדים א"נ מוחי חו"ב (מ"מ).

⁴ הוא ג"כ מסוד החסד ברכה וטוב כנודע, והם ב' בחי' מהיסוד על ידי החסד, הא' ברכה והיא למלכות והיינו וברכות לראש צדיק להשפיע למלכות שהיא בריכה לברכה הנשפעת מהחסד על ידי היסוד הנק' ברוך, והוא מקור לבריכה והטוב מעצם היסוד הנק' טוב על ידי החסד, ומשם המלכות נקרא טובה, ולעולם טיבו וברכאן מכל הספירות על ידי חסד ומוצאם ע"י היסוד (אור יקר). הם הגבורות שהם יין המשמח, א"נ הוא מוח הדעת (מ"מ).

⁵ יומא שעתא זמנא רגעא אפשר לרמוז אל ד' חלוקי כפרה שהם תשובה דהיינו עזיבת החטא וחרטה וידוי שעתא חדא ויש תשובה תולה ויוה"כ מכפר והיינו יומא חדא ויש יסורין ממרקין והיינו זמנא חדא שהוא זמן היסורין ויש מיתתה ממרקת והיינו רגעא חדא רגעא המות (אור יקר).

⁶ קודם התחייה נק' הנשמה אברהם ואחר התחייה נק' יצחק. א"מ (נ"א).

⁷ היינו בסוד ועטרותיהם בראשיהם, כי לעולם הבא יגדל כח הגבורות, כי כבר יטוהרו הסיגים שיצאו מס"ג (רמ"ז).

זהר פרשת חיי שרה

יהודה ואמר, משיבת חברינו בעלי המשנה גלויה.

לגלגלה ואנן מאי נימא¹ קם רבי יהודה ואמר [מ]מתיתבא דחברנא מארי מתניתא גליא²

קמו ואולו הוא ורבי ייסא ורבי חייא אשכחיה לרבי אלעזר ברבי שמעון והוה מגלה רזין בתפילין עאלו קמיה ואמרו במאי אתעסק(ת) מר אמר לון טעמא דתפילין אמינא דהא זכאה [הוא] בר נש דמנח תפילין וידע טעמא דידהו אמרו אי ניהא קמיה דמר לימא לן מלה אמר > שמענא <מאבוכ> [מאבו] דקודשא בריך הוא [ברחימו] (ברחמנותיה) סגיאיה דהוה ליה עם ישראל אמר לון למעבד ליה בי משכנא כנוונא <דרתיכא> (דרכיבא) עלאה דלעילא וייתי דיוריה עמהון הה"ד (שמות כה ח) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ושמענא <מאבוכ> (מאבו) דהכא סתים טעמא דתפילין בהאי

קכט/ב

זהר

קריבין לגבי קב"ה מה דלא הוה הכי אפילו לצדיקים גמורים דאתקריבו גביה קב"ה בכמה שנין אברהם לא עאל באינן יומין עלאין עד דהוה סיב כמה דאתמר וכן דוד דכתיב (מ"א א) והמלך דוד זקן בא בימים אבל מאריה דתשובה³ מיד עאל ואתדבק ביה בקב"ה רבי יוסי אמר תנינן אתר דמאריהון דתשובה קיימי ביה בהווא עלמא צדיקים גמורים לית לון רשו לקיימא ביה בגין דאינן קריבין למלכא יתיר

קמו והלכו הוא ורבי ייסא ורבי חייא. מצאו את רבי אלעזר ברבי שמעון, והיה מגלה את סודות התפילין. נכנסו לפניו ואמרו, במה מר מתעסק. אמר להם, את טעם התפילין אמרתי, שהרי אשרי האיש שמניח תפילין ויודע את הטעם שלהן. אמרו, אם נוח לפני מר, יאמר לנו הדבר. אמרו, שמענו מאביך, שהקדוש ברוך הוא באהבה רבה שהיתה לו עם ישראל, אמר להם לעשות לו משכן כדוגמת המרכבה העליונה שלמעלה, ויביא את דיורו עמהם. זהו שכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". ושמענו מאביך, שכאן סתום הטעם של התפילין

מתקרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפילו לצדיקים גמורים שהתקרבו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב "והמלך דוד זקן בא בימים". אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה. רבי יוסי אמר, שנינו, במקום שבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמוד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכולם, והם מושכים עליהם ברצון הלב יותר ובכח רב להתקרב למלך.

¹ החכמים הגדולים לא הבינו פרשה זו לגלות ע"פ הסוד וא"כ אנחנו מה נאמר בה (ד"א).

² סוד חוה ראשונה למה בראה הקב"ה, ועל פי דרך זה תבין טעם השידין אשר נבראו ע"ש בין השמשות. וסוד הענין הוא, כי היתה כוונת הבורא יתברך, מפני שאז ראה המטרוניתא אשר יצתה מקושטת וקדש היום ונשאר בלי גופין, שאם היו נבראים מקודם היה העולם חרב, מפני שבגופם היו מטשטשי עלמא. וזהו הטעם עצמו אשר הקב"ה נתן חוה ראשונה לאדם כאשר חטא, כדי שיזריע בה נגעי בני אדם, ואלו לא היתה חוה ראשונה היה מזריע בארץ, והיה העולם חרב ומתמוטט, אשר היו מטשטשי עלמא, השדים אשר היו יוצאין מהזרעה שלו, ועכ"ז הוצרך ק"ל שנה לישוב בימי גיחון כדי לעשות טבילה. ובזה תבין הטעם שלקח אברהם אע"ה הגר, כדי לתקן כמו שתיקן אדה"ר ע"י חוה ראשונה (ספר הליקוטין בראשית ב, וכן הוא שם חיי שרה כה).

³ בעל תשובה הנרצה הנה אינה בצדיק שבאה עבירה לידו ושב ממנה שאם כן כולם בעלי תשובה, שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, וישוב בכל שנה מחטאיו, אלא הכוונה כמנשה מלך יהודה שהרבה לחטוא ואחר כך שב, והשתא נחא שראש לשבים בגן עדן הוא מנשה מלך יהודה כדפירש רבי אליעזר בצואתו. והן אמת כי יחזק עתה הקושיא וכי מי שחטא מעט ושב בתשובה שלמה פחות ממה שהרבה לחטוא ושב נמצא לפי זה, לפי רבוי חטאיו תרבה שכרו. והא לא קשיא, כי כן יחזק תשובתו עד למרבה וטעם במקום שבעלי תשובה וכו' (אור יקר). עי' לעיל לט ע"א בעלי תשובה, והערה שם בשם הרמ"ז. מאריה דתשובה הם רשעים גמורים ועשו תשובה מעלתם גדולה. אבל דהע"ה שהיה צדיק גמור וחטא ושב אינו נקרא בעל תשובה שקרב אל הקליפות ושב לקדושה. ז"ח. ומ"ש שחטא דוד להורות תשובה היינו להודיע שמתקבלים אבל מעלת בעלי תשובה יותר. ומזה מוכח כדעת הרמב"ם הפך הרדב"ז סימן תתל"ב ומהרש"א ודו"ק כי קצרת. מא"י (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

מכלהו¹ ואינון משכי² עליהו ברעותא דלכא
יתיר ובחילא סגיא לאתקרבא למלכא

תא חזי כמה אתרין מתוקנין ליה לקב"ה
בההוא עלמא³ ובכלהו בי מותבי לון לצדיקים כל
חד וחד לפום דרגיה כדקא חזי ליה כתיב (תהלים
סה ה) אשרי תבחר⁴ ותקרב ישכון הצריך דקב"ה
קריב לון לגביה⁵ דסלקין אינון נשמתין מתתא
לעילא לאתאחדא באחסנתיהון דאתתקנן להו
ישכון הצריך אלין אתרין ודרגין לבר⁶ ומאן אינון
כמה דאת אמר (זכריה ג ז) ונתתי לך מהלכים בין
העומדים האלה והאי הוא דרגא בין קדישין
עלאין ומאן דזכאן לדרגא דא אינון שליחן
דמארי עלמא כאינון מלאכין ועבדין שליחותא
תדיר ברעותא דמאריהון בגין דאלין (נ"א)
אתקדשו⁷ תדיר בקדושה ולא אסתאבו

כגוונא דא מאן דאסתאב בהאי עלמא איהו
משיך עליה רוח מסאב וכד נפק נשמתיה מניה
מסאבין ליה ומדוריה בין אינון מסאבין ואלין
אינון מזיקין דעלמא במה דאתמשך בר נש
גרמיה בהאי עלמא הכי הוא מדוריה ואתמשך

בא וראה, כמה מקומות מתוקנים לקב"ה
בעולם ההוא, ובכולם בית מושבים
לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו כראוי
לו. כתוב "אשרי תבחר ותקרב ישכון
הצריך". שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם
אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה
למעלה להאחז בנחלתם שנתקנה להן.
"ישכון הצריך", אלו המקומות והדרגות
שבחוץ, ומי הם, כמו שנאמר "ונתתי לך
מהלכים בין העומדים האלה". וזוהי דרגה
בין קדושים עליונים. ומי שזכאים לדרגה
הזו הם שלוחים של רבונו של עולם, כמו
אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות
ברצון רבונו, משום שאלו (התקדשו) תמיד
בקדושה ולא נטמאו.

כדוגמא זו מי שנטמא בעולם הזה, הוא
מושך עליו רוח טומאה, וכשיוצאת ממנו
נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם
הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם.
במה שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה,
כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם, ואותן
רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות
אותו לגיהנם.

¹ שיש ו' מדרגות חסידים מחסד, גבורים מגבורה, מארי תורה מת"ת, חוזים נביאים מנו"ה, צדיקים מלכים
יסוד ומלכות, מארי תשובה באימא עלאה נמצאים קרבים יותר (אור יקר).

² כאן פירש טעם מספיק לגודל מעלתם, כי להיות ההכנעה חשובה לפני הבורא, הצדיק הגמור לא יכנע,
אבל יגבה לבבו בינו לבין עצמו, מפני שמעולם לא חטא. ובעל תשובה אמיתי, לבבו נשבר בקרבו, ובאותו
רצון הלב פועל יותר משאר הצדיקים, שאין הספירות העליונות נפעלות למטה אלא בצרון הלב ובכוונה (אור
יקר). עי' עי' שער רוח"ק י ע"ב: א"ל כונת הצדקה והתפלה והוא לייחד שם י"ה הנפרד מן ו"ה וקודם שהאדם
יעשה איזו מצוה או צדקה יאמר לייחדא שמא דקב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו בשם כל
ישראל ויכוין לחבר שם י"ה שהם דחילו ורחימו עם ו"ה שהם קב"ה ושכינתיה. ועי' פע"ח שער הזמירות פרק
ה: צריך קודם שיעשה מצוה או צדקה לומר ליחדא שמא דקב"ה ושכינתיה בדחילו ורחימו לחבר י"ה עם ו"ה
בשם כל ישראל. שזה אר"א. ועי' תיקר"ז כו ע"א: ואורייתא בלא דחילו ורחימו לא פרכת לעילא.

³ היכלות לנשמות בגן עדן (אור יקר).

⁴ נ"ב עי' פרשת לך לך צד ע"ב (הגהות הגר"א).

⁵ מלת תבחר ותקרב הת' לנוכח שהקב"ה בחר אותו, ובמלת תבחר ותקרב לא נתבאר מקום לנשמות אלא
רק סתם גזרה כוללת לכל הנמשות הזוכות לעלות (אור יקר).

⁶ כגון חצר לבית, ועניינו כי בסוד מעמד הנשמות אין מקום למלאכים, להיות שמקום המלאכים הם ז'
היכלות הידועים, שהם מדור למיני המלאכים. וראש הממונה על כל צבא מרום, הוא המלאך מטטרון. ולמעלה
מז' היכלות פנימה להיכל קדש הקדשים, הוא היכלות הנשמות. והנה כל מקום המלאכים הוא מקום הנקרא
יצירה, וכל מקום הנשמות הוא מקום הנקרא בריאה וכסא הכבוד. והיצירה כמו חצר לבריאה, ולפיכך
הצדיקים שאינם זוכים ליכנס לבית ונשארים בחצר, שהם דרגין דלבר, יש להם שליחות כמלאכים, מפני
שהם בעולם המלאכים כדמפרש ואזיל (אור יקר). פי' עולם היצירה שהוא עולם המלאכים (מ"מ).

⁷ הענין כי המדרגות למעלה הם בחצר זה למטה מעולם המלאכים שהוא היצירה יש מדרגת החצונים
שהם סביב רשעים יתהלכון ולכך מאן דאסתאב אין לו רוח שהוא מעולם המלאכים אלא נפש שהוא מעולם
העשיה ונפשו נכרתת מהקדושה ונטרדת לבין החצונים שהם למטה ממדרגות המלאכים ומאן דנטיר גרמיה
ולא אסתאב יש בו רוח ונתן לו חלק בעולם המלאכים אמנם ליכנס לתוך הבית שהוא עולם הנשמות צריך
שיהיה לו נשמה והיינו בסוד עסק התורה והמצוה נוסף על שמירת עצמו מטומאה ומכל דבר רע (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

בההוא עלמא¹ ואינן רוחי מסאבי מסאבין ליה
ואעלין ליה לגיהנם

תא חזי מאן דאתקדש ונטיר גרמיה בהאי
עלמא דלא אסתאב מדוריה בההוא עלמא בין
אינן קדישין
מדרש הנעלם

פסוקא

[אמר לון] תא חזי כגוונא עלאה אתעבד
מקדש ברכיכו קדישין ובתר כן אשרי קודשא
ברוך הוא דיוריה עמהון כעניינא דא וכגוונא דא
אתערו חברייא מארי מתניתא בטעמא דתפילין
למהוי ההוא גברא דוגמא דרתיכי עלאין רתיכא
תתאה רתיכא עלאה למיתי [מלכותא דיליה]
[דיליה מלכותא] וישרי דיוריה עלויה

ותנינן אית ביה רזין עלאין ודוגמיהון ואית
ביה תלת רתיכין דוגמת עלאין קדישין רזין
דתלת אתוותא דשמהן קדישי עלמין תלת
רתיכין תלתא אתוותא ארבע פרשיות שליט על
ארבע ועל כך רזא [דשיין] דתלת כתרין ושיין
דארבע כתרין² תלתא מלכין שליטין בגופא
תפלין עלוי קודשא בריך הוא לעילא אלין תפלין
דרישא תפלין דדרועא ארבע פרשיין לבא רכיב
דוגמא דרתיכא תתאה ותתאה רכיב

עוד תנינן דא רכיבא דדרועא לתתא ולבא
רכיב דוגמא דאיהו לתתא ואתמסרון בידיה
לאענא³ לון כל חילי שמיא כך לבא הוא רכיב
לתתא ואתמסרו בידוי כל אברי גופא ועילא
מניה ארבע פרשיין על מוחא דרישא איהו אבל
קודשא בריך הוא שליטא עלאה מלכא מכלא
(ורוח) [ורזא] דחכמתא דא הוא כגוונא דמקדשא
דכתיב (שמות כה יט) ועשה כרוב אחד מקצה
מזה וכרוב אחד מקצה ועליהו דיוריה דמלכא
בארבע אתוון תרין רתיכין

וכהאי גוונא לבא ומוחא [לבא מכאן ומוחא
מכאן] ועליהו מדוריה דקודשא בריך הוא
בארבע [ארבע] פרשיין אמר רבי אלעזר מכאן

בא וראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו
בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא
בין אותם קדושים

בפסוק הזה.

אמר לו, בא וראה, כדוגמת העליון נעשה
המקדש במרכבותיו הקדושות, ואחר כך
השרה הקדוש ברוך הוא את דיורו עמהם.
כענין הזה וכדוגמא זו התעוררו החברים
בעלי המשנה בטעם התפילין, שיהיה אותו
האיש דוגמא של המרכבות העליונות,
מרכבה תחתונה מרכבה עליונה, להביא את
מלכותו וישרה דיורו עליו.

ושנינו, יש בו סודות עליונים ודוגמתם,
יש בו שלש מרכבות, דוגמת העליונים
הקדושים, סודות של שלש אותיות של
השמות הקדושים, שלשה עולמות, מרכבות
שלש אותיות, ארבע פרשיות שולטין על
ארבע, ועל כן סוד השי"ן של שלשה כתרין,
ושי"ן של ארבעה כתרין. שלשה מלכים
שולטים בגוף, תפילין עליו, הקדוש ברוך
הוא למעלה. אלו תפילין של ראש. התפילין
של זרוע ארבע פרשיות. הלב רוכב, דוגמא
של המרכבה התחתונה, והתחתון רוכב.

עוד שנינו, זה הרכב של הזרוע למטה,
והלב רוכב, דוגמא שהוא למטה, ונמסרו
בידו להנהיג חיילות השמים. כך הלב רוכב
למטה, ונמסרו בידו כל איברי הגוף. ומעליו
ארבע פרשיות הוא על המח של הראש.
אבל הקדוש ברוך הוא שליט עליון, המלך
מהכל. (ורוח) וסוד החכמה הזו הוא כדוגמת
המקדש, שכתוב "ועשה כרוב אחד מקצה
מזה וכרוב אחד מקצה". ועליהם דיור המלך
בארבע אותיות שתי מרכבות.

וכדוגמא זו הלב והמח, הלב מכאן והמח
מכאן, ועליהם מדורו של הקדוש ברוך הוא
בארבע (ארבע) פרשיות. אמר רבי אלעזר,

¹ נט ע"א (הערת הזוהר)

² עי' תיקון ז' י ע"ב. ועי' שעה"כ תפילין ד: בענין השינן שבתפילין של ראש, שין דתלת רישין ושין דארבע רישין, והם שבעה רישין. והענין הוא במה שביארנו כי המוחין הם ד' [ח'ו"ב ח'ו"ג – שם דרוש ב], ומתלבשים בנה"י דאימא שהם שלשה אחרים, והרי הם שתי בחי'. וכנגדם הם שין של ארבע רישין מצד א' ושין דתלת רישין מצד אחד. גם יש סיבה אחרת, והוא שהמוחין הם ארבע ובהתלבשם תוך נה"י דאימא נעשים תלת מוחין לבד כנודע [חב"ד].

³ להנהיגם [לכל צבא השמים. הרש"ב] [ד"א].

זהר פרשת חיי שרה

ולהלאה רזי דכתרי אתוותא ופרשיין בגופייהו ורצעותיהון הלכה למשה מסיני ורמיזא דלהון אתגלי ופעמא דכלא בתלת עשר מכילין (נ"א) דרחמי

אמר רבי יהודה אלמלא לא אתינא אלא בדיל רזא דא דיי אמרו ליה זכאה חולקך לעלמא דאתי דכל רז לא אניס לך אמרו ליה אתינא

קל/א

זהר

עלאין ועבדין שליחותא תדיר ואלין קיימי בחצר כמה דאת אמר (שמות כז ט) את חצר המשכן ואית אחרנין! דאינון לגו יתיר דלאו אינון בחצר אלא בביתא כמה דאת אמר (תהלים סה ה) נשבעה בטוב ביתך אמר דוד נשבעה בטוב ביתך כיון דאמר ישכון חצריך² אמאי כתיב נשבעה בטוב ביתך ישבע בטוב ביתך מיבעי ליה כמה דכתיב ישכון אלא הא תנינן לית ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלחודייהו³ ואית אתר לחסידי עליונין⁴ דעיילי לגו ומאן אינון כדכתיב (במדבר ג לח) והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'⁵ וכמה מדורין⁶ על מדורין ונהורין על נהורין מתפרשן בהווא עלמא וכל חד אכסיף מנהורא

מכאן והלאה סודות הכתרים, האותיות והפרשיות בגופם וברצועותיהם, הלכה למשה מסיני, והרמז שלהם התגלה, והטעם של הכל בשלש עשרה מדות (הרחמים).

אמר רבי יהודה, אלמלא לא באתי אלא עבור הסוד הזה, די. אמרו לו, אשרי חלקך בעולם הבא, שכל רז אינו אנוס לך. אמרו לו, באנו

עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר "את חצר המשכן". ויש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר אלא בבית, כמו שנאמר "נשבעה בטוב ביתך". אמר דוד, "נשבעה בטוב ביתך", כיון שאמר "ישכון חצריך", למה כתוב "נשבעה בטוב ביתך", היה צריך לומר ישבע בטוב ביתך כמו שכתוב ישכון. אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם. ויש מקום לחסידים עליונים שנכנסים לפנים, ומי הם, ככתוב "והחונים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו" וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתבייש מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.

¹ אותם שהם בעולם הנשמות ואמר תדיר מפני שאינם עושים שליחות דהיינו יוצאים ובאים אלא תדיר שם בקבע והם נשמות שאי אפשר לעולם להסתפק על ידם ואין עושין שליחות אלא רוחות (אור יקר).

² חצריך הם ציון וירושלים, שהם יסוד ומלכות. ביתך הוא הת"ת שהוא בית למוחי או"א שמתלבשים בו. היכלך, היא הבינה שהיא היכל לאבא (מ"מ לעיל צד ע"ב).

³ ולזה אמר דוד נשבעה, כמדבר על עצמו ומשפחתו, שהם זוכים מצד נשמה. ועכ"ז כל ישראל בני מלכים מצד הנשמה הזוכה אליה במעשיו, וזוכים להיות נשבעים שם מזיו השכינה, ירצה מהזיו הנשפע מהיסוד לשכינה, והיינו טוב ביתך, כי טוב נשפע מהיסוד לבית שהיא מלכות, שאור זה נמשך למטה מהשכינה בסוד כסא הכבוד. אמנם יש אחרים שהם זוכים לנשמה דאצילות שהם חסידי עליונין בסוד מאריהון דקבלה, והם חונים לפני המשכן למעלה מהכסא קדמה לפני אהל מועד מזרחה בסוד אור הת"ת הנק' מזרח והוא אור עליון (אור יקר). כי המלכות יורדת לבריאה הנק' בית כמ"ש הרב על פסוק כי תבנה בית חדש בית עילאה רברבא שהיא בריאה ולכן אמר נשבעה בטוב ביתך לפי שהוא בחי' המלכות דעיילי לגוי פי' לאצילות שהמשכן היא מלכות דאצילות כמ"ש הרב על פסוק בקרקע המשכן שהבריאה היא קרקע מלכות דאצילות הנק' משכן ואמר הכתוב והחונים לפני המשכן דהיינו שחונים לפני המלכות דאצילות (מ"מ).

⁴ הנה ג' מדריגות דחשיב בית וחצר והיכל חצר הוא ג"ע למטה בעשיה. בית הוא ג"ע דיצירה. היכל הוא ג"ע דברי' שהוא היכל קה"ק שהוא ראש היצירה והוא עצמו סוף הברי' וכן קבלה מהאר"י צ"ל. א"מ (נ"א).

⁵ ויקהל רט ע"ב (ד"א).

⁶ בכל א' מהמדריגות הנזכרות יש היכלות וחופות אלו למעלה מאלו (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

דחבריה כמה דעובדין אתפרשן בהאי עלמא¹
הכי נמי דוכתינ ונהורין מתפרשן בההוא עלמא²
ותא חזי הא אתמר דאפילו בהאי עלמא כד
בר נש נאים על ערסיה ונשמתין אצטריכו
לאתשוטטא בעלמא ונפקו מגו גופא לאו כל
נשמתא ונשמתא סלקא ושטיא למחזי ביקר סבר
אפי דעתיק³³ יומין³ אלא כמה דאתמשיך⁴ תדיר
וכפום עובדוי הכי נשמתיה סלקא (ו)אי אסתאב
איהו נאים ונשמתא נפקא וכל אינון רוחין
מסאבין נקטיין לה ואתדבקת בהו באינון דרגין
תתאין דשטיין בעלמא ואינון מודיעין לה מלין
דאינון קריבין למיתי בעלמא⁵ ולזמנין דמודיעין
לה מלין כדיבין⁶ וחייבין בה והא אוקמוה ואי זכי
בר נש כד איהו נאים ונשמתיה סלקא אזלא
ושטיא ובקעא בין אלין רוחין מסאבין וכלהו
מכריזין ואמרין פנון אתר פנון לאו דא מסטרנא
ואיהי סלקא בין אינון קדישין ומודעי לה מלה
חדא דקשוט⁷ וכד נחתא כל אינון חבילין טריקין⁸
בעאן לאתקרבא <בהדה למנדע ההיא> (בההיא)
מלה ואינון מודיעין לה מלין אחרנין וההיא מלה
דנטלא גו אינון קדישין בין אינון

מדרש הנעלם

קמיה דמר למנדע רזא דהאי פסוקא
(בראשית כה א) ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה
קטורה אמר פירושא דהאי פסוקא כמה דגלו
חברנא מארי מתניתין דכד נשמתא ייתי בההוא
גופא קדישא דילה הא מיליאי [הו] על חייביא

ובא וראה, הרי נאמר שאפילו בעולם
הזה, כשאדם ישן על מטתו והנשמות
צריכות לשוטט בעולם ויצאו מתוך הגוף,
אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת
לראות בכבוד סבר פני עתיק הימים, אלא
כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך
נשמתו עולה. אם נטמא, הוא ישן והנשמה
יוצאת, וכל אותן רוחות טמאות לוקחות
אותה, ונדבקת בהן באותן הדרגות
התחתונות שמשוטטות בעולם, והם
מודיעות לה דברים שקרובים לבא לעולם.
ולפעמים שמודיעים לה דברים כוזבים
וצוחקים עליה, והרי פרשוה. ואם זוכה
אדם, כשהוא ישן ונשמתו עולה, הולכת
ושטה ובוקעת בין הרוחות הטמאות, וכולם
מכריזים ואומרים, פנו מקום פנו. זה אינו
מצדנו, והיא עולה בין אותם הקדושים,
ומודיעים לה דבר אחד אמת. וכשירודת, כל
אותם מחנות של בעלי דינין רוצים
להתקרב אליה לדעת אותו הדבר, והם
מודיעים לה דברים אחרים. והדבר ההוא
שנוטלת בתוך אותם קדושים בין אותם

לפני מר לדעת את סוד הפסוק הזה,
"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה"
אמר, פירוש של הפסוק הזה כמו שגילו
חברינו בעלי המשנה, שכאשר הנשמה
תבוא באותו הגוף הקדוש שלה, הנה
הדברים היו על הרשעים שיקומו וכשירו

¹ הענין שיש לענייני המצות סגולות לפתוח מקורות אורות מלמעלה ויש משקל לשקול המעשה ולפי ענין המעשה כן יפתח האור מלמעלה ויעשה מאותו אור חופה לצדיק הגורם ממין המקור וממין סגולת המצוה ולזה כמו שחלוקות המעשים בעולם הזה רבים ועל הרוב לא ישתוו כן לכל צדיק וצדיק חופה ומדור לעצמו בנוי מאורות הנפתחים על ידי מעשיו הטובים (אור יקר).

² הארה הבאה לכ"א היא כפי המדור שלו כפי מעשיו ואף דהרבה כתות יש בישיבה אחת מ"מ בעת חלוקת ההארה לזה נותנים הרבה ולזה נותנים מעט. ז"ח (נ"א).

³ הם פני הימים הנזכרים דהיינו הפנים המאירים מהם אל הצדיקים למטה דהיינו הפנים המאירים במלכות וסבר הוא מלשון הסברת פנים והיינו הפנים השוחקות המתגלות מלמעלה מאור השכינה כללות הששה קצוות (חסרה תיבה) הצדיקים והיינו הסברת פנים שקונם מסביר להם ואפשר דהיינו יאר ה' פניו ישא ה' פניו (אור יקר).

⁴ צריך ב' תנאים האחד הרגל מעשיו שאם הוא רשע אף אם יעשה מצוה אחת כתקנה אל מפני זה יטהר לעלות שם אם לא בתשובה וזה שאמר כמא דאתמשך תדיר הב' שבאותו היום עצמו לא נטמא שאם הוא צדיק ועכ"ז באותו היום נתלכלך בחטא בלי ספק לא יעלה וזה שאמר וכפום עובדוי (אור יקר).

⁵ מפני שאין החצונים יודעים אלא מה שעתיד בקרוב מפני שהקדושים מכריזים להם (אור יקר).
⁶ לשחק בו (אור יקר).

⁷ ואפילו לזמן רחוק כענין ואביו שמר את הדבר (אור יקר).

⁸ משחיתים נושכין (אור יקר) מלשון טרקיה חויה [שבת קי ע"א] (רמ"ז ח"ג נב ע"ב). חיילות חבילות בעלי דינין המענישים ונושכים אותו כענין חויה דרבנן טרקיה בע"ז דף ז"ך ע"ב וכן חבילי טהירין פי' לעיל (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

דיקומון ויכשרון עובדין ויתן להו מזיוא יקרא דיליה דינדעון ויתובון ויזכון זכותא שלימתא וכד חמא שלמה דא (הוה) [תוה] סגי ואמר (קהלת ח י) ובכנ ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו שיבאו ויחיו ממקום קדוש ותנינן אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן כתיב (ירמיה יג כג) היהפוך כושי עורו ונמר חברבורתיו¹ כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולהקטיר מעשים טובים לעולם לא יקטירו בעולם הבא. וראה מה כתוב, "ויסף אברהם ויקח אשה", ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרבתם בתשובה, כמו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן".

אמר רבי אלעזר תא חזי מה כתיב (שם כה ב) ותלד לו את זמרן ואת יקשן הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם דכתיב (שם ו) וישלחם מעל יצחק בנו ועליהם נאמר (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו' ועל האחרים נאמר (שם ג) והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה האי משמע על פרשתא ומשמע דאותו זמן [אבד שם] [נקרא שם נשמה] אברהם ובמקומו נקראת יצחק כדקאמרן הה"ד (בראשית כה יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי רואי עם ידיעת החי שהוא חי [העולמים] (לעולמים) לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה הה"ד (ישעיה יא ט) כי מלאה הארץ דעה את יהוה

קל/ב
זהר

אחרנין איהי כעבורא גו תיבנא [והאי] [ומאן] איהו דזכי יתיר² בעוד דאיהו קאים >ונשמתא קיימא< בהאי עלמא כגוונא דא כד נפקין נשמתין מגופא מהאי עלמא בעאן לסלקא וכמה תרעין חבילי טהירין קיימי (ו)אי אינון מסטרייהו כלהו אחרין בהו באינון נפשאן ומסרי לון בידא

את מעשיהם, ויתן להם מזיו כבודו שידעו וישבו ויזכו זכות שלמה. וכששלמה ראה את זה, היה (תמה הרבה) הרבה ואמר, "ובכנ ראיתי רשעים קבורים ובאו וממקום קדוש יהלכו", שיבואו ויחיו ממקום קדוש. ושנינו, אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתוב "היהפוך כושי עורו ונמר חברבורתיו", כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולהקטיר מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא. וראה מה כתוב, "ויסף אברהם ויקח אשה", ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרבתם בתשובה, כמו שנאמר "ואת הנפש אשר עשו בחרן".

אמר רבי אלעזר, בא וראה מה כתוב, "ותלד לו את זמרן ואת יקשן". הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם, שכתוב "וישלחם מעל יצחק בנו", ועליהם נאמר "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו" וגו'. ועל האחרים נאמר "והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע" וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע שאותו זמן (נקרא) עבד (אבד) שם (הנשמה) אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו שכתוב "ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי רואי", עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה. זהו שכתוב "כי מלאה הארץ דעה את ה'".

האחרים הוא כתבואה בתוך התבן. וזה (מי) הוא שזוכה יותר בעוד שהוא עומד והנשמה עומדת בעולם הזה. דוגמא לזה כשיוצאות הנשמות מהגוף מהעולם הזה, רוצות לעלות, וכמה שומרי הפתח ומחנות אורות נמצאים, אם הם מצדם, כולם אוחזים בהם באותן הנפשות, ומוסרים אותם ביד דומה להכניסם לגיהנם. ואחר כך

¹ כוש בן חם הושחר מקללת נח כי היה כולו הפך לבן כמו כפות ידיו ורגליו וכמארז"ל ונמר מנומר מתחלת ברייתו והכתוב השוה את שניהם שלא יהפכו ללבן לעולם ועד וטועים האומרים שהכושי שחור מתחלת ברייתו כי אחד היה אדה"ר ומן ש"ת הושתת העולם וארז"ל ג' שמשו בתביה וחם אחד מהם ולכן לקה בעורו כשראה ערות אביו נוסף על עון התיבה שעונש זה ראוי בגופו כו'. הרשב"ב (נ"א).

² דהיינו מדרגת הנבואה, ומי ומי הזוכים אליה שהוא בר בלא תבן (אור יקר). כלומר אין מי שזוכה יותר מדבר אחד של אמת. ז"ח (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

דדומ"ה לאעלא לון בניהנם ולבתר סלקן! [ואחדן] (ואתאחדן) בהו ואינן נטלי להו ומכרזי בהו אלין אינן דעברו על פקודי דמאריהון וכן שטיין בכל עלמא ולבתר מהדרי להו לניהנם וכן עד תריסר ירחי לבתר תריסר ירחי משתככי בההוא אתר דאתחזי לון אינן נשמתין דיכו סלקי לעילא כמה דאתמר וזכאן בדוכתייהו

תא חזי זכאין אינן צדיקיא דאתגניזו להו כמה טבין לההוא עלמא ולית אתר פנימאה בכל אינן כאינן דידיעי רזא דמאריהון² וידיעי לאתדבקא בהו בכל יומא על אלין כתיב (ישעיה סד ג) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו מאי למחכה לו כמה דאת אמר (איוב לב ד) חכה את איוב בדברים ואלין אינן דדחקין³ למלה דחכמתא ודייקין [ליה] ומחכאן [ליה] למנדע ברירא דמלה <ואשתמודעא> (ולאשתמודעא) למאריהון אלין אינן דמאריהון משתבחהוון בכל יומא אלין אינן דעאלין בין עלאין קדישין ואלין עאלין כל תרעי דלעילא ולית מאן דימחי בידהון זכאה חולקיהון בעלמא די⁴ ובעלמא דאתי⁵

תא חזי אברהם עאל למנדע ולאיתדבקא במאריה כדקא יאות לבתר דאקדים עובדוי בקדמיתא וזכה באינן יומין עלאין ואתברך מאתר דכל ברכאן נפקי מתמן דכתיב (בראשית

עולות ואוחזים בהם, והם נוטלים אותם, ומכרזים בהם, אלו הם שעברו על מצוות רבונם. וכן משוטטות בכל העולם. ואחר כך מחזירים אותם לגיהנם. וכן עד שנים עשר חדשים. אחר שנים עשר חדשים הם שקטים באותו מקום שראוי להם, אותם הנשמות שזכו עולות למעלה, כמו שנתבאר, וזכות במקומם.

בא וראה, אשרי הצדיקים שנגנזו להם כמה טובות לעולם ההוא, ואין מקום פנימי בכל אותם כאותם שיודעים את סוד רבונם ויודעים לדבק בה בכל יום. על אלו כתוב "עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו". מה זה "למחכה לו", כמו שנאמר "חכה את איוב בדברים". ואלו הם שדוחקים לדבר של חכמה ומדקדקים בו ומחכים לדעת את בירור הדבר, להיות מורים לרבונם. אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום. אלו הם שנכנסים בין עליונים קדושים, ואלו נכנסים בכל השערים שלמעלה, ואין מי שימחה בידם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא וראה, אברהם נכנס לדעת ולהדבק ברבונו כראוי, לאחר שהקדים את מעשיו שבראשונה, וזכה לאותם הימים העליונים, והתברך מהמקום שכל הברכות יוצאות משם, שכתוב "וה' ברך את אברהם בכל".

¹ היינו בין עונש לעונש וכו' שיכנס למדור אחד ושם יענש על עבירות ידועות ובמדור אחר על עבירות אחרות (אור יקר).

² בתנאי שיהיה כל מגמת מעשיהם על דרך הסוד, כי על דרך זה שואבים מלמעלה נשמה דאצילות ומושכים בכל יום בטוב כוונתם אור הספירות למטה ולזה מנוחתם מהאור העליון מקום שאין משיג אלא נעלם וכמו שהם מחכים מלה דחכמתא וסודות החכמה העליונה כן חלקם מלמעלה מהחכמה שהיא סוד גן עדן עילאה שעליה נאמר עין לא ראתה אלהים שהיא בינה בלבד משגת שם ונשמות האצילות מבינה, ולכן עידונם בתוך עידון הבינה. ואף אם יתעסק בפשוטי הדברים בחכמה הזאת, לא ישיג המדרגה הזאת אלא כאשר ילפלל ויטיב עיונו. ואם לא ישיג בפעם אחת וב', יחכה כי בהתמדת העיון ישיג, אז נקרא מחכה וישיג המדרגה הזאת, מטעם שאז משתמש בסוד חכמה ובינה, כי החכמה הם ראשי פרקים שנמסרו לו ונמצאים בספרי הרשב"י, ובינה היא להבין דבר מתוך דבר, ולהתפלפל ולדקדק הרבה בחכמה, ואז יצא לו סוד. והרי הוא מחדש חדוש בתורה שמעלתו גדולה כדפי' בזהר וכו', והארכתי בזה להוציא מלב הטועים האומרים שאין ללפלל בחכמה הזאת ולא לחדש בה דבר, ונתלו במה שמצאו בזהר בראשית עונש המחדש בחכמה הזאת מה שלא קבל, וטעו בהבנת הדבר דהיינו דווקא המחדש ח"ו הקדמה בענינים העליונים שלא קבל, אמנם ללפלל בראשי פרקים, ולחדש מתוכם הקדמה מורכבת על ראשי פרקים הידועים, הן הן הדברים החשובים לפני הבורא (אור יקר).

³ פירוש סודות התורה ומאמרי הזוהר דייקין להם בדקדוק ומחכאן ומקוים לדעת ברירה דמלה ובזה ולאשתמודעא למאריהון כמ"ש דוד לשלמה דע את אלקי אביך ועבדהו וכמרז"ל כל היודע שיעור קומה מובטח לו שהוא בן עוה"ב וזה ישיג בלימוד ספר הזוהר ופירושו בדיוק ובעיון וכמ"ש"ל דף קל"ב ב' ב' בשיעורא דסורטא יוצר כלא ופירושו עמוק וארוך. הרשב"ב (נ"א).

⁴ שיודעים לרצות קונם בתפילתם ויודעים חומר החטא ונשמרים ממנו (אור יקר).

⁵ לגודל שכרם מהאצילות ולא מבריאה יצירה ועשיה לבד (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

כד א) ויהו"ה ברכך את אברהם בכל מאי בכל אתר דנהרא דלא פסקי מימיו לעלמין אמר רבי חייא תא חזי דאברהם לא בעא לאתערבא בנשי עלמא ולא תדבקא בשאר עמין עכו"ם בגין דנשייא דשאר עמין עכו"ם אינון (מ)סאבין לגובריהו ולא ינון דמתדבקין בהון בגין דכד אברהם ידע חכמתא ידע עקרא ושרשא ומאן אתר נפקי ושטיין רוחי מסאבין בעלמא ועל דא אומי לעבדיה דלא יסב אתתא לבריה משאר עמין

רבי יצחק פתח ואמר (קהלת יב ז) וישוב העפר אל הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה תא חזי² כד ברא קב"ה לאדם נשל עפריה מאתר דמקדשא ובנה גופיה מארבע סטרין דעלמא³ דכלהו יהבו ליה חילא לבתר אתרק עליה⁴ רוחא דחיי⁵ כמה דאת אמר (בראשית ב ז) ויפח באפיו נשמת חיים וגו' לבתר קם וידע דאיהו מעילא ותתא וכדין אתדבק וידע חכמה עלאה כגוונא דא כל בר נש דעלמא איהו כליל מעילא⁶ ותתא⁷ וכל אינון דידעין לאתקדשא בהאי עלמא כדקא יאות כד אולידו בר משכין עליה רוח קדישא מאתר דכל קדושין נפקין מניה ואלין אקרון בנין לקב"ה בגין דגופא אתעביד בקדושה כדקא יאות הכי נמי יהבין ליה רוחא מאתר עלאה קדישא כדקא חזי והא אתמר תא חזי בשעתא דזמין בר נש למיהב חושבן עובדוי עד לא יפוק מעלמא הוא יומא יומא דחושבן איהו דגופא ונשמתא יהבי חושבנא לבתר נשמתא אתפרשא מיניה וגופא תב לארעא וכלא תב לאתריה דאתנסיב מתמן והא אוקמוה עד זמנא דקב"ה זמין לאחייא מתייא כלא גניז קמיה וההוא גופא ממש וההיא נשמתא ממש זמין קב"ה לאתבא לעלמא כמלקדמין ולהדתא אנפי עלמא הדא הוא דכתיב (ישעיה כו יט) יחיו מתוך נבלתי יקומון וההיא נשמתא ממש

מה זה "בכל", המקום של הנהר שאין פוסקים מימיו לעולמים. אמר רבי חייא, בא וראה שאברהם לא רצה להתערב עם נשות העולם ולהדבק בשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, משום שנשות שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות הם מטמאות את בעליהם ולאותם שנדבקים בהם. משום שכשאברהם ידע את החכמה, ידע העיקר והשורש, ומאיזה מקום יוצאות ומשוטטות רוחות טמאות בעולם, ועל כן השביע את עבדו שלא יקח אשה לבנו משאר העמים.

רבי יצחק פתח ואמר, "וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה". בא וראה, כשהקב"ה ברא את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובנה את גופו מארבעת הצדדים של העולם, שכולם נתנו לו כח. אחר כך הריק עליו רוח חיים, כמו שנאמר "ויפח באפיו נשמת חיים" וגו'. אחר כך קם וידע שהוא מעליונים ותחתונים, ואז נדבק וידע את החכמה העליונה. כדוגמא זו כל אדם שבעולם הוא כלול מעליונים ותחתונים, וכל אותם שיודעים להתקדש בעולם הזה כראוי, כשמולידים בן, מושכים עליו רוח קדושה מהמקום שכל הקדושים יוצאים ממנו, ואלו נקראים בנין לקב"ה. משום שהגוף נעשה בקדושה כראוי, כך גם נותנים לו רוח ממקום עליון קדוש כראוי, והרי זה נתבאר. בא וראה, בשעה שעתיד אדם לתת חשבון מעשיו טרם יצא מן העולם, אותו היום הוא יום החשבון שגוף ונשמה נותנים חשבון. אחר כך הנשמה נפרדת ממנו, והגוף שב לארץ, והכל שב למקומו שנקח משם, והרי פרשוה. עד הזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, הכל גנוז לפניו. ואותו גוף ממש ואותה נשמה ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לעולם כמו מקודם ולחדש את פני העולם. זהו שכתוב "יחיו מתוך נבלתי יקומון". ואותה הנשמה ממש גנוזה

¹ נ"ל דאתי לאשמועינן דכיון דברך את אברהם בכל ר"ל במדת כ"ל שהוא הו"ק העליון שממנו יוצאים נשמות קדושים וידע ההפרש בין ישראל לעובדי כוכבים לפיכך לא צוה לקחת אשה מהם. ועיין ז"ח. א"מ (נ"א).

² בראשית לד ע"ב (ד"א). ועי' ויגש רה ע"ב ופ' וארא כג ע"ב.

³ פי' הם חגת"ם (מ"מ).

⁴ שפך עליו (ד"א).

⁵ פי' נשמה מבינה (מ"מ).

⁶ נשמתו מבינה (מ"מ).

⁷ גופו מהמלכות כמ"ש הרח"ו בהגהותיו פרשת וארא (מ"מ).

זהר פרשת חיי שרה

לפני הקדוש ברוך הוא, ושבה למקומה כפי דרכה, כמו שנאמר "והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה".

וגניזא קמי קב"ה ותבת לאתרה כפום ארחאה >כמה דאת אמר (קהלת יב ז) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה<
ולזמנא דזמין קב"ה לאחייא מתייא זמין איהו לארקא טלא מרישיה¹ עליהו ובהווא² טלא יקומון כלא מעפרא הדא הוא דכתיב (ישעיה כו יט) כי טל אורות טלך מאי טל אורות אורות ממש מאינן נהורין דלעילא³ דבהון זמין לארקא חיינ לעלמא בגין דאילנא

ובזמן שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות מתים, עתיד הוא להריק טל מראשו עליהם, ובאותו הטל כולם יקומו מהעפר. זהו שכתוב "כי טל אורות טלך". מה זה טל אורות, אורות ממש מאותם האורות של מעלה שבהם עתיד לשפוך חיים לעולם, משום שעץ

קלא/א

דחיי⁴ יריק חיינ דלא פסקין לעלמין דהא השתא פסקין⁵ בגין דהא חויה בישא שלטא ואתכסיא סיהרא⁶ ובגין כך כביכול פסקין מימיו וחיינ לא שלטין בעלמא כדקא יאות ובהווא זמנא ההוא יצר הרע דאיהו חויה בישא⁷ יסתלק מעלמא ויעבר ליה קב"ה כמה דאתמר (זכריה יג ב) ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ ולבתר דאיהו יתעבר מעלמא סיהרא לא אתכסיא ונהרא דנגיד ונפיק לא יפסקון מבעויה⁸ וכדין כתיב (ישעיה ל כו) והיה אור הלבנה⁹ כאור החמה¹⁰ ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים¹¹ וגו'

החיים מריק חיים שלא נפסקים לעולמים. שהרי עכשיו נפסקים משום שהנחש הרע הזה שולט והלבנה מתכסה. ולכן כביכול פוסקים מימיו, והחיים לא שולטים בעולם כראוי. ובאותו זמן אותו יצר הרע, שהוא הנחש הרע, יסתלק מן העולם, והקדוש ברוך הוא יעביר אותו, כמו שנאמר "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ". ואחר שהוא יעבר מן העולם, הלבנה לא תתכסה, והנהר ששופע ויוצא, לא יפסקו מעייניו. ואז כתוב "והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים" וגו'.

¹ היא הארת מוחא סתימאה דא"א, ונגיד דרך ד' נימין דשערי דא"א שנמשכים עד רישא דז"א, וז"ש לארקא טלא מרישיה שהוא רישא דז"א ושרשו ממוחא סתימאה (מ"מ).

² נשא קכח (ד"א).

³ כנ"ל שהוא ממוחא סתימאה ונמשך לרישא דז"א וז"ש אורות ממש מאינן נהורין דלעילא שהם א"א וז"א כמ"ש באד"ר וז"ל בהאי גולגלתא (ז"א) נטיף טלא מרישא חוורא (פי' רישא דא"א) דאתמלי מניה תדיר ומהאי טלא זמינן מתייא לאחייא והוא טלא דאתכליל בתרי גוויי מסטרא דרישא חוורא בגווייה דכליל כולהו חוורי וכולהו חוורי וכו', הרי מבואר שהטל של תחיית המתים שרשו מרישא דא"א ממוחא סתימאה שנקרא טלא דבדולחא כמ"ש הרב, לפי ששרש המוחין הם חב"ד וחב"ד הם יה"ו ויה"ו דאלפי"ן גימ' ט"ל ומשם נמשכת הארה דרך הנימין דא"א על רישא דז"א ומתערבין גוויי א"א שהם חוור עם גוויי זעיר שהם סומק ולכן כתיב כי טל אורות לשון רבים לרמוז על א"א וז"א וז"ש כאן דזמין קב"ה לאחייא מתייא פי' הוא ז"א (מ"מ).

⁴ ת"ת, שישוב החיים הפנימים מלמעלה וישפיעם לחתחתונים (אור יקר).

⁵ מפני פשע הפגם (אור יקר).

⁶ מלך בלא מטרוניתא לאו מלכא איהו, ולכך חיי אצילות בריאה יצירה ועשייה נפסקין ויצדק המיתה אפילו במקום שלא להזכיר דהיינו פסיקת החיים והיינו סוד מלך ממית ומחיה בחכמה או פוסק החיים ממית או אינו פוסק מחיה (אור יקר).

⁷ ואין פשע ועון וחטאת שהוא הפגם הפוסק החיים (אור יקר).

⁸ מחכמה (אור יקר). אפשר לרמוז מ"ש רבינו האר"י זצ"ל דלעתיד לבוא זר"ן בחי' אר"א וז"ש והיה מה שהוא עתה והיה לעתיד לבוא יהיה שבעתים ואור הלבנה כמהו כמפורש בתיקונים וזה רמז וכדין כתיב והמ"י (ב"א).

⁹ מלכות (אור יקר).

¹⁰ ת"ת. ואור הלבנה הוא החיים הנמשכים לה מהת"ת ואור החמה הוא החיים הנמשכים לו מבינה, ולזה לא אמר והיה הלבנה כחמה אלא אור דהיינו המשכת החיים ממקורם (אור יקר).

¹¹ כחיים הנמשכים מהחכמה אל הבינה שהחכמה מקור לכל (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

אמר רבי חזקיה אי תימא דכל גופין דעלמא יקומון ויתערוון מעפרא אינון גופין דאתנטיעו בנשמתא! חדא מה תהא מנייהו אמר רבי יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו² הרי אינון כלא הוו כמה דהוו עין יבש <בהאי> (בהאי) עלמא הכי נמי בההוא זמנא ונופא בתראה דאתנטע ואצלחו³ <ונטל> (ונטע) שרשו⁴ כדקא יאות יקום [ועליה כתיב (ירמיה יז ח) והיה כעין שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן וגו' דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות ועל ההוא גופא קדמא דלא <עבד איבין ולא נטע שרשין> (זכה ולא אצלח) כתיב (שם ו) והיה כערער בערבה⁵ ולא יראה כי יבא טוב וגו' כי יבא טוב⁶ דא תחיית המתים ויתנהיר ההוא נהורא דזמין לאנהרא להו לצדיקיא דהוה גניז קמיה מיזמא דאתברי עלמא⁷ דכתיב (בראשית א ד) וירא אלהים את האור כי טוב וכדין זמין קב"ה לאחייא מתייא וכתיב (מלאכי ג ב) וזרחא לכם יראי שמי שמש צדקה וגו' וכדין יתגבר טוב בעלמא וההוא דאתקרי רע יתעבר מעלמא כדאמרן וכדין אינון גופין קדמאי להו כלא [הוון]⁸

אמר רבי יצחק זמין קב"ה לארקא עלייהו⁹ על אינון גופין רוחין אחרנין ואי זכאן בהון יקומון

אמר רבי חזקיה, אם תאמר שכל הגופות של העולם יקומו ויתעוררו מן העפר, אותם הגופות שנטעו בנשמה אחת מה יהיה מהם. אמר רבי יוסי, אותם הגופות שלא זכו ולא הצליחו, הרי הם כלא היו, כמו שהיו עין יבש בעולם ההוא, כך גם באותו הזמן. והגוף האחרון שננטע והצליח ונטל שרשיו כראוי, יקום. ועליו כתוב "והיה כעץ שתול על מים וגו' והיה עלהו רענן" וגו'. שעשה פירות ונטע שרשים והצליח כראוי. ועל אותו גוף ראשון שלא עשה פירות ולא נטע שרשים (ולא זכה ולא הצליח), כתוב "והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב" וגו'. "כי יבוא טוב", זו תחיית המתים. ויאיר אותו האור שעתיד להאיר לצדיקים שהיה גנוז לפניו מיום שנברא העולם, שכתוב "וירא אלהים את האור כי טוב". ואז עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, וכתוב "וזרחה לכם יראי שמי שמש צדקה" וגו'. ואז יתגבר הטוב בעולם, ואותו שנקרא רע יעבור מן העולם, כמו שאמרנו. ואז אותם הגופים הראשונים יהיו כלא היו.

אמר רבי יצחק, עתיד הקדוש ברוך הוא לשפוך על אותם הגופים רוחות אחרות,

- ¹ שנתגלגל נשמתם בכמה גופין מה נשמה יהיה להם שהרי נשמה א' לכמה גופים (אור יקר).
- ² בא' מב' פנים שלא קיימו מצות שיהיה שחרם שמור להם אלא היו מאותם דכתיב בהו ומשלם לשונאיו וגו' ולא קיימו ג"כ מצות פריה ורביה שאם יש להם בנים הוא נצול בזכות בניו (אור יקר).
- ³ על הצלחת מעשיו (אור יקר).
- ⁴ נטע שרשוהי על נטיעת בנים (אור יקר).
- ⁵ בחורבה נדון (אור יקר).
- ⁶ טוב הוא היסוד, והיינו אור הגנוז וכו', שהוא אור הבא אל היסוד מבינה דרך הת"ת שמדליק ומאיר היסוד, ונק' טוב מאיר מלשון בהטיבו את הנרות והיינו אומרו גנוז לצדיקים דהיינו יסוד לעתיד לבא דהיינו בינה (אור יקר).
- ⁷ כלומר עיקר אור הגנוז נסתר עד תחיית המתים אבל עכ"ז תמצית הארתו אינו מתבטל לעולם מכל וכל ומתחלף בהארתו לפעמים יגדל ולפעמים מתמעט (דע"ה ח"א ד ע"א).
- ⁸ הנה אם בפעם א', אשר לא השיג אלא נפש, אם לא זכה לתקן אותה כלה ומת, הנה כיון שהגוף הזה הא' לא השלים לתקן את כל בחי' הנפש, לכן בעת תחיית המתים, אין לו לגוף הא', אלא אותו החלק הפרטי אשר תקן הוא בחיים, ולכן כשמתגלגלת הנפש הזאת בגוף אחר להשלים תקונה, יכול להשיג נר"ן, ואז בחי' החלקים של הנפש שנתקנו בגוף הזה השני, עם כל כללות הרוח עם הנשמה, הם לזה הגוף הב' בזמן התחייה, באופן כי אין לגוף הא' שום חלק ברוח ובנשמה, אבל חולק עם הב' במקצת הנפש, כפי החלקים אשר תקן ממנה, ושאר חלקיה הם לשני. וכו' וז"ס מ"ש בזהר בפרשת חיי שרה (קלא ע"א), דהנהו גופין דלא אצלחו להו כלא הוו, והדבר הזה מתמיה, כי אין לך אדם מישראל שאינו מלא מצות כרמון, ולמה יתבטל לגמרי בזמן התחייה, אבל רמז אל האמור, כי הנה עיקר התענוג העתיד לבא, הוא לבחי' הרוח והנשמה, והגוף הא' שאין בו אפילו נפש שלימה, רק נצוץ פרטי, ההוא רוחא דשבק באנתתיה וכו', נמצא כי אין לו תענוג, ובערך זה הוי כלא הוי (שעה"ג ד).
- ⁹ כמ"ש במדרש הנעלם בפ' זו בפסוק ויוסף אברהם ויקח אשה וכו' שהרשעים בתחיית המתים נותן להם הקב"ה נשמה אולי יזכו בה אחר התחייה במעשים טובים שיעשו אותה שעה, וז"ש כאן זמין קב"ה וכו' ואי זכאן בהו יקומון בעלמא כדקא יאות פי' אחר התחייה שנתן להם הקב"ה נשמה בתורת חסד אם זכו ועשו

זהר פרשת חיי שרה

בעלמא כדקא יאות ואי לאו יהון קטמא תחות רגליהון דצדיקיא דכתיב (דניאל יב ב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו' וכלא אתקם ואתעתד קמי קב"ה וכלהו במניינא הוון כמה דאת אמר (ישעיה מ כו) המוציא במספר צבאם וגו'.

תא חזי הא אתמר כל אינון מתין דבארעא דישראל יקומון בקדמיתא בנין דקב"ה יתער עלייהו ויוקים לון עלייהו כתיב (ישעיה כו יט) יהיו מתיך אלין אינון די בארעא דישראל נבלתי יקומון אלין אינון דבגו ארעאן אחרנין דלא כתיב בהו תחיה אלא קימה דהא רוחא דחיי לא תשרי אלא בארעא קדישא דישראל ובנין כך כתיב בהו יחיו מתיך >ו< אינון דלבר יתברי גופא דלהון ויקומון גופא בלא רוחא ולבתר יתגלגלון תחות עפרא עד דימטון לארץ ישראל ותמן יקבלון נשמתא ולא ברשו אחרא בנין דיתקיימון בעלמא כדקא חזי

רבי אלעזר ורבי ייסא הוון יתבי ליליא חד ועסקי באורייתא אמר רבי אלעזר תא חזי בשעתא דקב"ה זמין לאחייא מתייא כל אינון נשמתין דיתערון קמיה כלהו קיימין דיוקנין דיוקנין קמיה בההוא דיוקנא ממש דהוון בהאי עלמא ונחית לון קב"ה ויקרי לון בשמהן כמה דאת אמר (ישעיה מ כו) לכלם בשם יקרא וכל נשמתא תיעול לדוכתה ויקומון בקיומא בעלמא כדקא חזי וכדין יהא עלמא שלים ועל ההוא זמנא כתיב (שם כה ח) וחרפת עמו יסיר וגו' מאי וחרפת עמו יסיר דא יצר הרע דאחשיך אנפי בריין ושליט בהו

אמר רבי יוסי הא חמינין כל זמנא דבר נש קאים ברוחא דא לאו איהו מסאב נפקא נשמתיה מניה איהו מסאב א"ל ודאי הכי הוא והכי אתמר דהא ההוא יצר הרע כד נטיל רוחא דבר נש סאיב ליה ואשתאר גופא מסאב ושאר עמין עעכו"ם כד אינון בחייהון אינון מסאבין דהא מסטרא מסאבא אית לון נשמתין [וכד אתרק

ואם זוכים בהם, יקומו בעולם כראוי, ואם לא, יהיו אפר תחת רגלי הצדיקים, שכתוב "ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו" וגו', והכל יוקם ונועד לפני הקדוש ברוך הוא, והם כולם במנין, כמו שנאמר "המוציא במספר צבאם" וגו'.

בא וראה, הרי נאמר, כל אותם המתים שבארץ ישראל יקומו בראשונה, משום שהקדוש ברוך הוא יתעורר עליהם ויקים אותם. עליהם כתוב "יחיו מתיך", אלו הם שבארץ ישראל. "נבלתי יקומון", אלו הם שבתוך ארצות אחרות, שלא כתובה בהם תחיה, אלא קימה. שהרי רוח החיים לא תשרה אלא בארץ ישראל הקדושה, ולכן כתוב בהם "יחיו מתיך". ואותם שבחוץ יברא הגוף שלהם, ויקומו גוף בלי רוח. ואחר כך יתגלגלו תחת העפר עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא ברשות אחרת, כדי שיתקיימו בעולם כראוי.

לילה אחד, רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא וראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כולם עומדות צורות צורות לפניו, באותה צורה ממש שהיו בעולם הזה, והקב"ה יוריד אותם ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר "לכלם בשם יקרא". וכל נשמה תכנס למקומה, ויקומו בקיום בעולם כראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו הזמן כתוב "וחרפת עמו יסיר" וגו'. מה זה "וחרפת עמו יסיר", זה יצר הרע שמחשיך את פני הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד ברוח הזו, הוא אינו טמא. יצאה נשמתו ממנו, הוא טמא. אמר לו, ודאי שזה כך, וכך נאמר, שהרי אותו יצר הרע, כשנוטל את הרוח של האדם, הוא מטמא אותו, ונשאר גוף טמא. ושאר עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד

מעשים טובים באותה שעה יזכו באותם הנשמות ויתקיימו בהם, ואם לאו שלא עשו מ"ט יהון קטמא וכו' ולפי דבר הרב דלעיל החילוק שיש בין רבי יוסי לרבי יצחק דרבי יוסי ס"ל כלא הוון דהיינו שאינו קם בתחיה רק באותו ניצוץ הנפש שתיקון, אבל רבי יצחק ס"ל זמין קב"ה ליתן להם נשמות אחרים בתורת חסד אולי יעשו מצות באותה שעה ואם יזכו ויעשו מע"ט יזכו באותם הנשמות ויתקיימו בועלם על ידי אותם הנשמות (מ"מ).

¹ וז"ש נותן נשמה לעם עליה דבא"י יקבלון נשמתא. וע' קכו ע"ב במדרש הנעלם. מא"י (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

הטומאה, וכשמתרוקנת ממנו אותה טומאה, נשאר הגוף בלי טומאה כלל. לכן

כלל בגין כך

קלא/ב

מאן דאתדבק באתתא דשאר עמין עעכו"ם אסתאב איהו וההוא ברא דאתיליד ליה יקבל עליה רוח מסאבא ואי תימא הא מסטרא דאבוי מישראל קא אתיא אמאי יקבל עליה רוח מסאבא תא חזי דהא בקדמיתא אסתאב אבוי בשעתא דאתדבק בההיא אתתא דאיהי מסאבא וכיון דאב איהו אסתאב בההיא אתתא דאיהי מסאבא כל שכן דאיהו ברא דאתיליד מנה יקבל עליה רוח מסאבא ולא עוד אלא דעבר על אורייתא¹ דכתיב (שמות לד יד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי יהו"ה קנא שמו² בגין דקני על האי ברית <קדישא>

אמר רבי אלעזר תא חזי דהא אתמר דכיון דידע אברהם אבינו חכמתא בעא לאתפרשא מכל שאר עמין ולא לאתדבקא בהו ובגין כך כתיב (בראשית כד ג) ואשביעך ביהו"ה אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וגו' מבנות הכנעני ודאי (<נ"א> מאי) רזא איהו כמה דאת אמר (מלאכי ב יא) ובעל בת אל נכר³

אשר אנכי יושב בקרבו (בראשית שם) אנכי דייקא⁴ כתיב הכא אשר אנכי וכתוב התם (ישעיה מה יב) אנכי עשיתי ארץ וכל דא בגין דלא לאסתאבא בהו

תא חזי האי מאן דאעיל האי ברית קדישא בההיא אתתא דשאר עמין עעכו"ם גרים לאסתאבא אתר אחרא ועל דא כתיב (משלי ל כא) תחת שלש רגזה ארץ וגו' ואף על גב דאומי ליה בהאי ברית לא אנטח ביה אברהם עד דצלי צלותיה קמי קב"ה ואמר (בראשית כד ז) יהו"ה אלהי השמים וגו' הוא ישלח מלאכו ודאי דא

מי שנדבק באשה של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא, ואותו בן שיוולד לו יקבל עליו רוח טומאה. ואם תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל עליו רוח טומאה. בא וראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן שאותו הבן שנולד ממנה יקבל עליו רוח טומאה. ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב "כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו", משום שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא וראה, שהרי נאמר שכיון שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפרד מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ולכן כתוב "ואשביעך בה' אלהי השמים ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני" וגו'. "מבנות הכנעני" ודאי. (מה) סוד הוא, כמו שנאמר "ובעל בת אל נכר".

"אשר אנכי יושב בקרבו", מדוייק [לשון] "אנכי". כתוב כאן "אשר אנכי", וכתוב שם "אנכי עשיתי ארץ". וכל זה כדי לא להטמא עמהם.

בא וראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה כתוב "תחת שלוש רגזה ארץ" וגו'. ואף על גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם, עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר, "ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו". ודאי זה מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא בין אותם העמים.

¹ עבירה אחרת נוסף על טומאתו מצדה שכרע על הנכרית והיינו כורע לע"ז (אור יקר).

² בענין קנאה עי' לעיל נה ע"א.

³ אשת זנונים לילית (אור יקר).

⁴ השכינה שושנה בין החוחים (אור יקר). פי' שהמלכות נקראת אנכי והיא מתלבשת בתוך רוחניות שיש בתוך הקלי' כדי להכניעה בסוד ומלכותו בכל משלה כמ"ש הרב ומלכותו בכל משלה בקלי' שמתלבשת בתוכם להכניעם וזהו מבנות הכנעני שהיא הקלי' אשר אנכי המלכות יושב בקרבו להכניעם, וכיון שהם טמאים והשכינה מכניעם, לכן לא תקח אשה לבני מהם (מ"מ). ר"ל היא השכינה דאתלבשא בקליפות לשבר תוקפיהן (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

מלאך הברית¹ בגין דיתנטייר האי ברית ולא יסתאב בין אינון עמין

רק את בני לא תשב שמה (שם ח) מאי טעמא בגין דידע אברהם דהא בכלהו לא הוה מאן דאשתמודע ליה לקב"ה בר איהו בלחודוי ולא בעא דלהוי מדוריה דיצחק בינייהו אלא דיהא מדוריה עמיה² ויצחק יוליף מניה תדיר ארהוי דקב"ה ולא יסמי לימינא ולשמאלא ועל דא לא בעא אברהם דלהוי מדוריה דיצחק תמן

אמר רבי ייסא ודאי זכותיה דאברהם אערע קמיה <דההוא עברא> דההוא יומא נפק וההוא יומא מטא לעינא דמיא דכתיב (שם מב) ואבא היום אל העין והא אוקמוה³

רבי אלעזר פתח ואמר (תהלים קיט יח) גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך כמה אינון בני נשא טפשיין דלא ידעין ולא מסתכלין לאשתדלא באורייתא⁴ בגין דאורייתא כל חיין⁵ וכל חירו⁶ וכל טוב⁷ בעלמא דינ⁸ ובעלמא דאתי⁹ ההוא חירו דעלמא (דין ודעלמא דאתי איהו¹⁰) <דאתי איהו חיין בעלמא דינ> חיין אינון בעלמא דינ דיזכון ליומין שלמין בהאי עלמא כמה דאת אמר (שמות כג כו) את מספר ימך אמלא וליומין אריכין בעלמא דאתי בגין דאינון חיין שלימין¹¹

"רק את בני לא תשב שמה". למה, משום שאברהם ידע שהנה בכולם לא היה מי שהכיר את הקדוש ברוך הוא רק הוא לבדו, ולא רצה שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל כן לא רצה אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ודאי שזכותו של אברהם היתה לפני העבד ההוא, שהיום ההוא יצא, ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב "ואבא היום אל העין". והנה פרשוה.

רבי אלעזר פתח ואמר, גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך". כמה טפשים האנשים שלא יודעים ולא מסתכלים לעסוק בתורה, משום שהתורה כל החיים וכל החירות וכל הטוב בעולם הזה ובעולם הבא. (החרות ההיא של העולם הזה ושל העולם הבא היא נ"א החרות ההיא של העולם הבא היא החיים בעולם הזה). החיים הם בעולם הזה, שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר "את מספר ימך אמלא", ולימים ארוכים בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיי חירות בעולם הזה,

¹ מילה ופריעה יסוד ומלכות והוא נקרא מלאך הברית מלאך ודאי מההוא ברית שהוא יסוד והא תהיה בעזרת השמירה שלא יטא בבנות הנחש שהוא הכנעני שהוא חומה סביב לאות הברית וכמו שיש בנות ציון ובנות ירושלים כן יש בנות כנעני בנות הערלים כחות לילית (אור יקר).

² אבל יעקב הלך כי היה ג' לצדיקים ובן ס"ג שנה קרוב לרוב שנותיו ולא ילמוד מלבן ועוד שיצחק היה אז חשוב כמת ואין ליעקב עוד ללמוד ממנו כמו יצחק מאברהם. א"מ (נ"א).

³ והנה ע"י קשר זה שיש באדם כי קושר כל העולמות לכן כאשר ירצה יהיה כח בידו לעשות קפיצת הדרך ע"י איזה אחת מן הכחות אשר עליו (שער מאמרי רז"ל מאמר פסיעותיו של אברהם אבינו, עיי"ש אריכות). ועי' תז"ח טז ע"ב.

⁴ והוא ת"ת סוד הדעת (אור יקר).

⁵ מצד החכמה דכתיב והחכמה תחיה בעליה (אור יקר, ומ"מ).

⁶ מצד הבינה (אור יקר, ומ"מ), ששם מקום החירות (מ"מ).

⁷ מצד הדעת (אור יקר, ומ"מ), ששם החסדים שנקראים טוב בסוד את האור כי טוב (מ"מ).

⁸ מצד ו"ק עם המלכות המנהיגים עולם הזה (אור יקר).

⁹ מצד הדעת המשפיע בבינה מחכמה (אור יקר).

¹⁰ קשיא ליה כי מאחר שהחירו מצד הבינה הוא דבר בלתי מושג בעולם התחתון וא"כ מאי דקאמר בעלמא דין מהיכא ולזה פירש ואמר ההוא חירו שהוא מצד הבינה בעלמא דין ובעלמא דאתי איהו חיין בעלמא דין, שעניינו שיזכו ליומין מצד ו"ק היונקים מהבינה וליומין ארוכין מצד א"א לעלמא דאתי והטעם כי בעולם הזה אין אריך אנפין המתגלה בבינה מתפשט עד למטה ולכך הם בעולם הזה יומין סתם ולא אריכין אבל עולם הבא שא"א מתגלה בבינה שהיא עלמא דאתי זוכין אל יומין אריכין וכל זה הוצרך משום דאשכחן כמה שנדבקו בתורה ולא האריכו ימים הרבה לזה חלק עולם זה לעולם הבא (אור יקר).

¹¹ פי' שאין בהם חסרון כחיי הגוף שהם מצד החסרון שהעולם השפל כולו חסר מצד הקלי' שהם חסרון כל ענין מ' מלאכות חסר אחת וכיוצא (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

אינון חייך דחידו חיי בלא עציבו¹ חייך דאינון חייך² חירו בעלמא דין³ חירו דכלא דכל מאן דאשתדל באורייתא לא יכלין לשלטאה עלוי כל עמין דעלמא

ואי תימא אינון בני שמד גזרה היא מלעילא⁴ כגון רבי עקיבא וחבריו וכך סליק במחשבה⁵

חירו דמלאך המות דלא יכיל לשלטאה עלוי והכי הוא ודאי דאי אדם הוה אתדבק באילנא דחיי דאיהו אורייתא לא גרים מותא ליה ולכל עלמא ובגין כך כד יחב קב"ה אורייתא לישראל מה כתיב בה (שמות לב טז) חרות על הלוחות והא אוקמוה ואלמלא אינון לא חטו ושבקו אילנא דחיי לא גרמו מותא לעלמא כמלקדמין וקב"ה אמר (תהלים פב ו) אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם חבלתון גרמיכון אכן כאדם תמותון וגו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא לא יכיל לשלטאה עלוי ההוא הויא בישא דאחשיך עלמא

אמר רבי ייסא אי הכי⁶ משה אמאי מית דאי הכי כיון דלא חב לא ימות (ואמאי ימות) א"ל ודאי מית⁷³⁴ אבל לא שלטא ביה קאמרינן אלא לא מית על ידוי ולא אסתאב ביה ולא מית

קלב/א

ודאי אלא אתדבק בשכינתא ואזיל לחיי עלמא והאי חי אקרי כמה דאוקימנא דכתיב⁸ (ש"ב כג כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חי וגו' ועל דא כל מאן דאשתדל באורייתא חירו אית ליה

חרות של הכל. שכל מי שעוסק בתורה, אין יכולים לשלוט עליו כל העמים של העולם.

ואם תאמר, אותם בני השמד. גזרה היא מלמעלה, כמו רבי עקיבא וחבריו, וכך עלתה במחשבה.

חירות של מלאך המות שלא יכול לשלוט עליו, וכך זה ודאי. שאם אדם היה נדבק בעץ החיים שהיא התורה, לא היה גורם מות לו ולכל העולם. ולכן כשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, מה כתוב בה, "חרות על הלחת", והרי פרשוה. ואלמלא הם לא חטאו ועזבו את עץ החיים, לא היו גורמים מות לעולם כבתחלה. והקדוש ברוך הוא אמר, "אני אמרתי אלהים אתם ובני עליון כלכם". חבלתם את עצמכם, "אכן כאדם תמותון" וגו'. ועל כן, כל מי שעוסק בתורה, אין יכול לשלוט עליו הנחש הרע ההוא שהחשיך את העולם.

אמר רבי ייסא, אם כך, למה משה מת, שאם כך, כיון שלא חטא, לא ימות. (ולמה ימות). אמר לו, ודאי מת, אבל אמרנו שלא שלט בו, אלא לא מת על ידו ולא נטמא בו, ולא מת

ודאי. אלא נדבק בשכינה והלך לחיי עולם. וזה נקרא חי, כמו שבארנו שכתוב "ובניהו בן יהוידע בן איש חי" וגו'. ועל כן, כל מי שעוסק בתורה, יש לו חרות מן הכל בעולם הזה משעבוד של שאר העמים עובדי

¹ העצבות היא מצד החצונים וחיים אלו שהם מצד הבינה דתמן לא שלטין קליפין אין בהם לא חסרון ולא עצבות (אור יקר).

² פ'י הם החיים האמיתיים, כי החיים בדברים הגשמים הם חיים שאינם חיים וחיים שקריים וכוזבים (אור יקר).

³ כענין (אבות פ"ג מ"ה): כל המקבל עליו על תורה, מעבירין ממנו על מלכות ועל דרך ארץ (אור יקר).

⁴ והעוסק בתורה אינו נספה בלא משפט עליון, מה שאין כן בני עלמא שהם עומדים למקרה לשטף מים רבים (אור יקר).

⁵ ר"ל בב"ד העליון הנקרא מחשבה והם סוד י"ס שבחכמה ששם נדונים כל דברים הנסתרים ואין מי שיוודע הטעם. ז"ח (נ"א), ע"י שעה"כ נפילת אפים ה, ולש"ו דע"ה ח"א בפתיחה.

⁶ שאין לך מי שנדבק באילא דחיי כמשה שעל ידו נתנה תורה וקושיא זו היה עולה אפילו אם ישראל לא היו ראויים למעלה זו כל שכן שכל ישראל ראויים למעלה זו ומפני שחטאו נטלה מהם השתא קשה כפלים דאי הכי כיון דלא חב לא ימות אף אם היה דבקו שוה לדבקו ישראל ומטעם זה לא הקשה מיהושע שמת עם היות שלא חטא כדכתיב ושמע יהושע את העם וכו' כדי להקשות שתי קושיות (אור יקר).

⁷ כלומר במשה עם היות שאין דברינו על המיתה ממש אלא על השליטה עכ"ז הוא אמת שלא מת אמנם משום דקשיא לן מיהושע או משאר צדיקים שנדבקו בתורה אנן לא אמרינן שאינם מתים אלא שאותה המיתה אינה על ידי הקלי' וזה שאמר אבל אל שלטא ביה מיתא (אור יקר).

⁸ בראשית ו ע"א (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

עבודת כוכבים ומזלות. חרות בעולם הבא, משום שלא יתבעו ממנו דין בעולם ההוא כלל.

מכלא בעלמא דין משעבודא דשאר עמין עעכו"ם
הירו בעלמא דאתי בגין דלא יתבעון מניה דינא!
בההוא עלמא כלל

תא חזי באורייתא כמה רזין עלאין סתימין
אית בה בגין כך כתיב (משלי ג טו) יקרה היא
מפנינים כמה גניזין טמירין אית בה ועל דא כד
אסתכל דוד ברוחא דחכמתא וידע כמה פליאן
נפקין מאורייתא פתח ואמר (תהלים קיט יח) גל
עיני ואביטה נפלאות מתורתך

תא חזי ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה
יוצאת (בראשית כד טו) יוצאת באה מבעי ליה?²
מאי יוצאת דקב"ה אפיק לה מכל אינון בני מתא
דכלהו חייבין והיא יוצאת מכללא דלהון
ותרד העינה³ כתיב בה"א רזא איהו דאערעת
תמן בירא דמרים ובגין כך כתיב העינה בה"א
וסליקו לה מיא

דבר אחר והנה רבקה יוצאת כמה דכתיב
(שם יג) יוצאות לשאוב מים אמאי יוצאות ולא
הולכות ולא באות אלא בגין דטמירין הוון כל
יומא ובההיא שעתא נפקין לשאבא מיא וסימנא
נקיט⁴ בידיה תא חזי⁵ כד מטא עבדא לחרן
ואשכח לה לרבקה לעת ערב הוה עידן צלותא
דמנחה בההיא שעתא דמטא יצחק לצלאה
צלותא דמנחה בההיא שעתא מטא עבדא לגבה
דרבקה ובההיא שעתא דמטא יצחק לצלותא
דמנחה כמלקדמין מטאת רבקה לגביה
לאשתכחא כלא באתריה דאצטריך כדקא
יאות⁶ וכלא מטא ברזא דחכמתא ועל דא אתא

בא וראה כמה סודות עליונים יש
בתורה, לכן כתוב "יקרה היא מפנינים".
כמה גנוזים טמונים יש בה. ועל כן,
כשהסתכל דוד ברוח של החכמה וידע כמה
נפלאות יוצאים מן התורה, פתח ואמר "גל
עיני ואביטה נפלאות מתורתך".

בא וראה, "ויהי הוא טרם כלה לדבר
והנה רבקה יוצאת". "יוצאת", היה צריך
לכתוב באה, מה זה "יוצאת". שהקדוש ברוך
הוא הוציא אותה מכל אותם בני העיר
שכולם רשעים, והיא יוצאת מהכלל שלהם.
"ותרד העינה" כתוב בה"א, סוד הוא
שפגשה שם את באר מרים, ולכן כתוב
"העינה" בה"א, ועלו לה המים.

דבר אחר, "והנה רבקה יוצאת", ככתוב
"יוצאות לשאוב מים". למה יוצאות ולא
הולכות ולא באות. אלא משום כל היום היו
טמונות, ובאותה שעה יוצאות לשאוב מים.
וסימן לקח בידו. בא וראה, כשהגיע העבד
לחרן ומצא את רבקה לעת ערב, היה זמן
תפלת המנחה, באותה שעה שהגיע יצחק
להתפלל תפלת מנחה, באותה שעה הגיע
העבד אל רבקה, ובשעה ההיא שהגיע יצחק
לתפלת מנחה כבתחלה, הגיעה רבקה אליו,
שהכל ימצא במקומו שצריך כראוי, והכל
הגיע בסוד החכמה. ועל כן בא העבד ההוא
לבאר המים, סוד הכתוב "מעייני גנים באר
מים חיים ונוזלים מן לבנון". ובארנוהו,
והכל הוא סוד.

¹ דלא תבעין מיניה חושבנא לא קאמר שאין לך מי שאינו נותן דין וחשבון אלא שאין אור של גיהנם שולט בהם קאמר בענין אחר וכיוצא (אור יקר).

² פי' שלגבי אליעזר היא באה אצלו וא"כ באה מלכות כמ"ש ורחל באה (מ"מ).

³ השתא דאמרן דיוצאת היינו שהיא יוצאת בצדקותה מכלל בנות עירה ניחא אומר ותרד העינה בה' לרמוז אל המלכות דהיינו שנזדמנה לו בארה של מרים והיינו דפירשו רז"ל שעלו המים לקראתה שכן מדת בארה של מרים דכתיב עלי באר ענו לה, וזה שאמר וסליקי לה מיא והוצרך לזה משום דקשיא ליה כי היה לו לומר ותרד בארה שהבאר של מרים באר נקראת ולא עינה בה' ותירץ כי משום דסליקו לה מים מה שהיה באר נעשה עין והיינו כפל לשונו דפתח העינה כתיב בה' וסיים ובגין כך כתיב העינה בה' ולא בארה משום וסליקו (אור יקר).

⁴ כלומר להיות הענין כך שבאותה שעה יוצאות מחדרם בהקדם לזה לקח סימן על הדבר והיה הנערה שאמר בינו לבין עצמו כיון שהקב"ה הזמינני שעה זו וקפצה לי הארץ והגיעני לעת כזו אל העיר כוונת הקב"ה להראות לי הנה ההגונה והראויה (אור יקר). פי' מ"ש לקמן כיון שראה אליעזר שהגיע אצל רבקה בעת מנחה ודאי הקב"ה יצליח דרכו (מ"מ).

⁵ תדע שהגיעו למחוז חפצו בשעה כזו סימן כדמפרש ואזיל שהכל היה בכוונה מכוונת ולהאי פי' נמי מתיישב העינה בה' (אור יקר).

⁶ שרבקה רומזת למ' ויצחק גבורה ולעת ערב שמדת של יצחק מתגברת אז המ' נקשרת עמו. ז"ח (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

ההוא עבדא לבאר המים¹ רזא דכתיב (שיר ד טו)
מעין גנים² באר מים חיים ונוזלים מן לבנון
ואוקימנא וכלא רזא איהו

רבי שמעון הוה אתי לטבריא והוה עמיה רבי
אבא אמר רבי שמעון לרבי אבא נזיל דהא אנן
חמינן דבר נש חד ימטי השתא לנבן ומלין חדתין
בפומיה ואינון מלין דאורייתא אמר רבי אבא
הא ידענא דבכל אתר דמר אזיל קב"ה משדר
ליה מלאכין טסין בגדפין לאשתעשעא <ביה>
(ליה) עד דהוו אזלי סליק רבי שמעון עיניו וחמא
בר נש דהוה רהיט ואזיל יתבו רבי שמעון ורבי
אבא כד מטא גביהו אמר ליה רבי שמעון מאן
את אמר ליה יודאי <אנא> ומקפוטקיא קאתינא
ואנא אזילנא אטיטריה דבר יוחאי³ דאתמנון
חברייא במלין ידיען ושדרוני גביה אמר ליה
אימא ברי אמר ליה את בר יוחאי אמר ליה אנא
בר יוחאי

אמר ליה הא אוקימנא דלא יפסיק בר נש
בצלותיה ביניה לבין כותלא כמה דכתיב (ישעיה
לח ב) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר וגו' ומאן דצלי
אסיר למעבר ארבע אמות סמך ליה ואוקמוה
להני ארבע אמות לכל סטר בר לקמיה⁴ ואוקמוה
דלא יצלי בר נש אחורי רביה וכו' ואתמנון בכל
הני מילי

פתח ואמר (תהלים לט יג) שמעה תפלתי
יהו"ה ושועתי האזינה אל דמעתי אל תחרש מאי
שמעמא שמעה ולא שמע באתר חד כתיב (שם ל
יא) שמע יהו"ה וחנני וגו' ובאתר אחרא שמעה
אלא בכל אתר לזמנין שמע לדכורא ולזמנין
שמעה לנוקבא⁵ שמעה כמה דאת אמר (שם יז א)
שמעה יהו"ה צדק⁶ וגו' שמע כמה דאת אמר (שם

רבי שמעון בא לטבריה והיה עמו רבי
אבא. אמר רבי שמעון לרבי אבא, נלך,
שהרי אנו ראינו שאיש אחד יגיע כעת אלינו
ודברים חדשים בפיו, והם דברי תורה. אמר
רבי אבא, הנה ידעתי שבכל מקום שְׁמַר
הולך, הקדוש ברוך הוא שולח לו מלאכים
טסים בכנפים להשתעשע בו. בעודם
הולכים, הרים רבי שמעון את עיניו, וראה
איש שהיה רץ והולך. ישבו רבי שמעון ורבי
אבא. כשהגיע אליהם, אמר לו רבי שמעון,
מי אתה. אמר לו, אני יהודי, ובאתי
מקפוטקיא, ואני הלכתי לביתו של בר
יוחאי, שנמנו החברים בדברים ידועים
ושלחוני אליו. אמר לו, אמור בני. אמר לו,
אתה בר יוחאי. אמר לו, אני בר יוחאי.

אמר לו, הרי אמרנו שלא יפסיק אדם
בתפלתו בינו לבין הכותל, ככתוב "ויסב
חזקיהו פניו אל הקיר" וגו'. ומי שמתפלל,
אסור לעבור ארבע אמות סמוך לו, ובארו
לארבע האמות הללו לכל עבר, פרט לפניו.
ואמרו שלא יתפלל אדם מאחורי רבו וכו',
ונמנו בכל הדברים הללו.

פתח ואמר, "שמעה תפלתי ה' ושועתי
האזינה אל דמעתי אל תחרש". למה
"שמעה" ולא שמע, במקום אחד כתוב
"שמע ה' וחנני" וגו', ובמקום אחר "שמעה".
אלא בכל מקום לפעמים שמע לזכר,
ולפעמים שמעה לנקבה. "שמעה" כמו
שנאמר "שמעה ה' צדק" וגו', "שמע" כמו
שנאמר "שמע ה' וחנני", "שמע בני",
"הסכת ושמע". וכאן "שמעה תפלתי ה'".

¹ משום דבאר היינו מדת המלכות מצד יצחק גבורה ונעשת עינה ברבוי המים דסליקו וכו' דהיינו מעין גנים באר מים חיים (אור יקר).

² עבד ידוע הוא מעין גנים סוד הוא וע' פ' בלק רב (ד"א). עי' פרשת נח ופרשת תולדות קלה (הגהות הגר"א).

³ אל בית שכונתו של הרשב"י כי כן טיטרא פ' חנות ואהל בבא בתרא פ' לא יחפור (ד"א). פירוש לבית מדרשו. ז"ח (נ"א).

⁴ שתופס ד' אמות לכל צד מג' צדדיו ימין ושמאל ואחור, ולפניו אין מספר. אמנם דחיקה לי מלתא טובא דאמאי תופס לפניו יותר מד' ועוד דאפילו לעמוד ממש חוץ לד' מתירין בתלמודא דידין וכו' (אור יקר).

⁵ פ' בזה מתרץ קושיא קמייתא דההוא יודאי אמאי לא יפסיק ב"נ בינו לבין הקיר כי הקיר היא המלכות ולכך צריך שיסב פניו אל הקיר בלי הפסק דעבדא מנייהו עטרה, פ' שהתפלול של ישראל עולים בה בסוד מ"ן ומתקשטת בהם (מ"מ).

⁶ ה' שהוא צדק דהיינו מלכות (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

ל יא) שמע יהו"ה! וחנני (משלי א ח) שמע בני² (דברים כז ט) הסכת ושמע והכא שמעה תפלתי יהו"ה³ בגין >דהאי< דאיהי דרגא [ד]מקבל כל צלותין דעלמא והא תנינן⁴ דעבדא מנייהו עטרה⁵ ושוי לה ברישא דצדיק חי עולמים⁶ דכתיב (משלי י ו) ברכות לראש צדיק ועל דא שמעה תפלתי יהו"ה שמעה תפלתי יהו"ה דא צלותא די בלחש ושועתי האזינה דא צלותא דארים בר נש קליה בעקתיה כמה דאת אמר (שמות כ כג) ותעל שועתם אל האלהים מהו שועתם אלא דבצלותיה ארים קליה וזקיף עינוי לעילא⁷ כמה דאת אמר (ישעיה כב ה) ושוע אל ההר וצלותא דא

קלב/ב

מתבר תרעין ודפיק >נ"א ודחיק< לון לאעלא צלותיה אל דמעתי אל תחרש דא אעיל קמי מלכא ולית תרעא דקאים קמיה ולעולם לא אהדרו דמעין בריקניא תו הא כתיב⁸³⁵ הכא תלת דרגין⁹ תפלה שועה דמעיה¹⁰ לקבל אלון תלת אחרנין (תהלים לט יג) כי גר¹¹ אנכי עמך לבתר תושב¹² לבתר ככל אבותי¹³ עקרא דעלמא תא חזי צלותא דבר נש מעומד בגין דתרי צלותי נינהו חד מיושב וחד מעומד ואינן חד

משום שזה (שהיא) הדרגה שמקבלת כל התפלות של העולם. והרי שנינו שעושה מהם עטרה, ושם אותה בראש של צדיק חי העולמים, שכתוב "ברכות לראש צדיק", ועל כן "שמעה תפלתי ה". "שמעה תפלתי ה", זו תפלה שבלחש. "ושועתי האזינה", זו תפלה שאדם מרים קולו בצרתו, כמו שנאמר "ותעל שועתם אל האלהים". ומה זה "שועתם", אלא שבתפלתו מרים קולו וזוקף עינוי למעלה, כמו שנאמר "ושוע אל ההר". והתפלה הזו

משברת שערים ודופקת (ודוחקת) אותם להכניס את תפלתו. "אל דמעתי אל תחרש", זאת נכנסת לפני המלך ואין שער שעומד לפניה, ולעולם לא חזרו דמעות ריקם. עוד, הנה כתוב כאן שלש דרגות, תפלה, שועה, דמעיה. כנגד אלו שלש אחרים, "כי גר אנכי עמך", אחר כך "תושב", אחר כך "ככל אבותי", עקר העולם. בא וראה, תפלה של אדם מעומד, משום ששתי תפלות הן, אחת מיושב ואחת מעומד, והן אחת כנגד שתי דרגות, תפלה

¹ ת"ת כמשמעו (אור יקר).

² ת"ת שהוא בן והיינו הסכת ושמע ישראל (אור יקר).

³ המלכות עצמה נקראת תפלה ולגבי המלכות אומר שמעה אתה תפילתי הנקראת ה' (אור יקר).

⁴ כלומר עם היות שאנו אומרים שהוא במלכות עכ"ז הא תנינן שהתפלות אינם בה אלא נוטלת אותם ועושה מהם עטרה בסוד ההתעוררות העולה ממטה למעלה מהנקבה אל הזכר עד הת"ת דרך היסוד והיינו אומרו עטרה בראש צדיק כי הת"ת ראש ליסוד ודאי וכו' (אור יקר).

⁵ וז"ס עטרת היסוד שם התפלה, והוא ראש צדיק (יהל אור).

⁶ פי' ע"י התפלות שעלו בה בסוד מ"ן מזדווג עם ז"א ויורדת הטיפה מהמוחין דז"א עד היסוד בו, ומשם לעטרת היסוד דז"א שהוא ראש צדיק, וז"ש ושוי ליה ברישא דצדיק חי העולמים דכתיב ברכות לראש צדיק (מ"מ).

⁷ צ"ע דהא ארז"ל המתפלל צריך שיתן עינוי למטה יבמות קה ע"ב. א"מ (נ"א). ע"י פרקי היכלות רבתי פ"י סי' ה', ז"ל, [בשעת אמירת הקדושה] שאו עיניכם לרקיע כנגד בית תפלתכם, בשעה שאתם אומרים קדוש קדוש קדוש ה' צ-באות וגו' [וה"ה ברוך כבוד], אין לי הנאה בבית עולמי שבראתי אלא בשעה שענייכם נשואות לעיני ועיני נשואות לעיניכם בשעה שאתם אומרים לפני קדוש קדוש קדוש, ע"כ.

⁸ בלק קלה ובר"מ ריש פנחס (ד"א).

⁹ מלכות עטרת יסוד כולל נו"ה, ת"ת כליל ח"ג, וז"ש גר, תושב, אבותי. תושב, יסוד, ששם נייחא דביתא, אה למושב וכו' (יהל אור).

¹⁰ תפלה במלכות, שועה ביסוד, דמעיה בת"ת, והיינו כי גר, מקום הגרים במלכות, תושב ביסוד דהיינו גר ותושב יחד, ככל אבותי הת"ת ששלשה אבות קשורים בו יחד (אור יקר).

¹¹ מלכות (נ"א).

¹² ת"ת (נ"א).

¹³ גבורה וחסד. א"מ (נ"א).

זהר פרשת חיי שרה

לקביל תרין דרגין! תפלה של יד ותפלה של ראש לגבי יום ולילה וכלא חד אופ הכא תפלה מיושב לגבי תפלה של יד לאתקין לה (כמה) [כמאן] דאתקין לכלה וקשיט לה לאעלאה לחופה הכי נמי מקשטין לה ברזא דרתיכאה [ומשירייהא] (ומשיריאה) יוצר משרתים ואשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו' ועל דא צלותא מיושב² כיון דעאלת לגבי מלכא עלאה³ ואיהו אתי לקבלא לה⁴ כדין אנן קיימין קמי מלכא עלאה⁵ דהא כדין (דרגא) דכורא אתחבר בנוקבא ובגין כך לא יפסיק בין גאולה לתפלה (נ"א) וגאולה⁶ ותפלה תרין דרגין אינון רזא דצדיק וצדק יוס"ף ורח"ל) ובגין דבר נש קאים קמי מלכא עלאה נטל ארבע אמות לצלותיה⁷ ואוקמוה (ד) בשיעורא דסורטא דיוצר כלא⁸ וכל מה דאתי בסטרא דדכורא בעי ליה לאיניש למיקם בקיומיה ואזדקף >נ"א ויזדקף< כגוונא דא כד איהו כרע בברוך וכד איהו זקיף זקיף בשם בגין לאחזאה שבחא דדכורא על נוקבא ותא חזי דהא אוקמוה לא יצלי בר נש אחורי רביה ואתמר כמה דכתיב (דברים ו יג) את יהו"ה אלהיך תירא את לאכללא דבעי למדחל מרביה כמורא דשכינתא ודחילו דתלמיד רביה איהו בגין כך בשעתא דצלותא⁹ לא ישוי ההוא מורא לקמיה (לצלותא) אלא מורא דקב"ה בלחודוי ולא מורא אחרא

של יד ותפלה של ראש. כלפי יום ולילה, והכל אחד. אף כאן תפלה מיושב כלפי תפלה של יד, לתקן אותה כמו (כמי) שמתקן את הכלה ומקשט אותה להכניסה לחופה, כך גם מקשטים אותה בסוד המרכבה ומחנותיה, יוצר משרתים ואשר משרתיו והאופנים וחיות הקדש וכו'. ועל זה תפלה מיושב, כיון שנכנסת למלך העליון והוא בא לקבל אותה. אז אנו עומדים לפני המלך העליון, שהרי אז (הדרגה) הזכר מתחבר עם הנקבה, ולכן לא יפסיק בין גאולה לתפלה. (וגאולה ותפילה הן שתי דרגות, הסוד של צדיק וצדק, יוסף ורחל). ומשום שאדם עומד לפני המלך העליון, לוקח ארבע אמות לתפלתו, והקימוה שבשיעור (בשיעור) עומק של יוצר כל. וכל מה שבא בצד הזכר, צריך לאדם לעמוד בקיומו ומזדקף (ויזדקף). כדוגמא זו כשהוא כורע, כורע בברוך, וכשהוא זוקף, זוקף בשם, כדי להראות את שבח הזכר על הנקבה.

ובא וראה, שהרי אמרנו אל יתפלל אדם אחורי רבו, ונתבאר, ככתוב "את ה' אלהיך תירא". "את", להיכלל שצריך לירא מרבו כמורא השכינה, ויראת תלמיד הוא רבו. לכן בשעת התפלה לא ישים אותו המורא לפניו (לתפלה), אלא את מורא הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מורא אחר.

¹ עד תפילת שמונה עשרה הוא בב"ע והם עלמין דנוק' (רמ"ז).

² תפילה מיושב מלכות, תפלה מעומד ת"ת ואינון חד שצריך לייחדם ושלא להפסיקם וכו' (אור יקר).

³ ז"ל הרב בס' הכוונות (פע"ח ק"ש כט) הארת יסוד אבא יורדת ביסוד דז"א ומשם מאיר אל המלכות שהיא בבריאה להעלותה, וז"ש בזהר ומלכא עילאה נפק לקבלה, כי מלכא עילאה הוא יסוד דאבא, כי הוא עליון נגד יסוד אימא, ולכך צריך לקום מעומד כשאומר תהלות לאל עליון וכו', לכבוד מלכא עילאה דנפיק וכו' שהוא יסוד אבא, עכ"ל. וז"ש כיון דעאלת לגבי מלכא עילאה פי' אחר שיורד יסוד ז"א בהארת יסוד דאבא שבתוכו ומעלה אותה מהבריאה ויש בו ביסוד דז"א הארת יסוד דאבא, נמצא שהיא עומדת אצל הארת יסוד דאבא (מ"מ).

⁴ יסוד דז"א בכח הארת יסוד דאבא שבתוכו מעלה אותה (מ"מ).

⁵ פי' הוא יסוד דאבא, כמ"ש הרב שצריך לקום לכבודו באומרו תהלות וכו', דהא כדין אתחבר דכורא בנוק', פי' שיסוד דז"א מתחבר עם המלכות, וז"ש ובגין דלא יפסוק בין גאולה לתפלה, שהגאולה ביסוד ותפלה במלכות (מ"מ).

⁶ שמות קנז ע"א (הערת הזוהר).

⁷ כבר ביארנוהו בשיעור סרטיא ופלטיא של מלך עליון ית' והיינו בסוד האצילות שהוא סרטיא ופלטיא שלו והוא מענין שיעור קומה הנזכר לעיל דף כד ע"ב (ד"א).

⁸ פי' שד' אמות הם נגד ד' אותיות הוי"ה שרמוז בהם' ה' פרצופים קוץ הי' הוא א"א וארבע אותיות הם או"א וזו"ן וכו' שהם שיעור קומה (מ"מ).

⁹ [חסר בהעתק ונראה דצ"ל מורא רבון] הוא בסט' דילה את כו' והתפלה עלמא דדכורא ואינה נזכרת אז באתר דדכורא סוד יום ולילה יום אחד (יהל אור).

זהר פרשת חיי שרה

ותא חזי צלותא¹ דמנחה אתקין ליה יצחק ודאי כמה דאתקין אברהם צלותא דצפרא לקבל ההוא דרגא דאתרבק ביה (וכן) וכך] יצחק אתקין צלותא דמנחה לקבל ההוא דרגא דאתרבק ביה² ועל דא צלותא דמנחה מכי נטי שמשא לנחתא בדרגוי לסטר מערב דהא עד לא נטה שמשא לצד מערב אקרי יום מצפרא עד ההוא זמנא דכתיב (תהלים נב ג) חסד אל כל היום ואי תימא עד חשכה תא שמע דכתיב (ירמיה ו ד) אוי נא לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב³ כי פנה היום לקבל צלותא דצפרא דכתיב חסד אל כל היום דהא כדין שמשא איהו לסטר מזרח כיון דנטה שמשא ונחתא לסטר מערב הא כדין איהו זמן צלותא דמנחה וכבר פנה היום ואתו צללי ערב ואתער דינא קשיא בעלמא ופנה היום דאיהו דרגא דחס"ד ונטו צללי ערב דאינון דרגא דדינא קשיא וכדין אתחרב בי מקדשא ואתוקד היכלא ועל דא תנינן דיהא בר נש זהיר בצלותא דמנחה דאיהו זמנא דדינא קשיא שרייא בעלמא

יעקב אתקין צלותא דערבית דהא איהו אתקין לה וזן לה בכל מה דאצטריך ודאי וא"ו אתקין לה"א וה"א אתזנת מן וא"ו דלית לה נהורא מגרמה כלל ובנין כך תפלת ערבית רשות דהא אתכלילת בצלותא דיומא בנין לאתנהרא והשתא לאו זמנא איהו ואוקימנא לה דהא לא אתגליא נהורא דיממא דינהיר לה ואיהי שלטא בחשוכא עד זמנא דפלגות ליליא⁴ דאשתעשע קב"ה עם צדיקיא בגנתא דעדן וכדין איהו זמנא לאשתעשעא בר נש <ולמלעי> באורייתא כמה דאתמר

ובא וראה, יצחק תיקן את תפלת מנחה ודאי, כמו שאברהם תיקן תפילת הבוקר כנגד אותה הדרגה שנדבק בה. וכן (כך) יצחק תיקן תפילת מנחה כנגד אותה דרגה שנדבק בה. ועל כן תפילת מנחה מאז שנוטה השמש לרדת בדרגתו לצד מערב, שהרי בטרם נטה השמש לצד מערב, נקרא יום מן הבקר עד הזמן ההוא, שכתוב "חסד אל כל היום". ואם תאמר עד חשכה, בא וראה, שכתוב "אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב". "כי פנה היום" כנגד תפילת הבוקר, שכתוב "חסד אל כל היום", שהרי אז השמש היא לצד מזרח. כיון שנטה השמש וירד לצד מערב, הרי אז הוא זמן תפילת המנחה, וכבר פנה היום ובאו צללי ערב והתעורר הדין הקשה בעולם. ופנה היום שהיא הדרגה של חסד, ונטו צללי ערב שהם הדרגה של הדין הקשה, ואז נחרב בית המקדש ונשרף ההיכל. ועל כן שנינו שיהיה אדם זהיר בתפילת המנחה, שהוא הזמן ששרוי הדין הקשה בעולם.

יעקב תיקן תפלת ערבית, שהרי הוא תיקן אותה וזן אותה בכל מה שצריך, ודאי שוא"ו תיקן את ה"א, וה"א נזונית מוא"ו, שאין לה אור משל עצמה כלל. ולכן תפילת ערבית רשות, שהרי נכללת בתפילת היום כדי שתהיה מאירה. וכעת לא זה הזמן. ובארנו אותה, שהרי לא התגלה אור היום שיאיר לה, והיא שולטת בחשכה עד זמן חצות הלילה, כשהקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן העדן, ואז הזמן שהאדם ישתעשע (וללמד) בתורה, כמו שנתבאר.

¹ ג' תפילות ושירות בחצות, שהם ד' עתים הן האבות ודוד, ז'נ, כל א' כליל מחו"ג, וכ"ה ביום ובלילה קודם חצות ואחריו, אלא שהן מלמטה למעלה בסוד התפלה ודינין דדכורא וכו' [נייחין ברישא וקשין בסופא] ודנוק' כו' [קשין ברישא ונייחין בסופא - המסדר], ומתחברין ערב ובקר דינא בדינא ורחמי בערב נכלל הוא בה והוא חיבור דינא כו' ובבקר נכללת היא בו אילת השחר ואז מחדש מעשה כו' וז"ש יוצר אור כו' עושה שלום ובורא כו' ויוצאים ממנה מאורי אור ובערב שנכללין יוצאין כו' (יהל אור).

² משמע ממש שעות ולמעלה זמן מנחה דהיינו מחצות היום ואילך וזה נקרא צללי ערב כדמפרש ואזיל. א"מ (וכן הכריח הפר"ח ואני הדל הבאתי ראיות לזה. מא"ן) (נ"א).

³ פ' שם אלהים יש בו ק"ך צירופים גימ' צל ושני פעמים צל הם ב' פעמים ק"ך וזהו צללי ערב כי הקלי' אינם יונקים רק משני אלהים שהם חו"ב דקטנות וז"ש לקמן ונטו צללי ערב דאינון דינא קשיא וטעם שרמז רק ב' אלהים נגד חו"ב ולא הזכיר הדעת לפי שהדעת אינו נגלה בקטנות כמ"ש הרב ואין שם רק חו"ב (מ"מ).

⁴ פ' שלמה אינו נשלם פרצופה אלא עד חצות כמ"ש הרב ובחצות מזדווגים יעקב ולא וז"ש ואיהי שלטא בחשוכא ר"ל שעדיין לא נשלם פרצופה עד זמנא דפלגות לילא דאשתעשע קב"ה עם צדיקיא בגנתא דעדן פ' הקב"ה הוא יעקב וגנתא דעדן היא לאה והנשמות עולין בה בסוד מ"ן וסוד השעשוע הוא הזווג וכו' (מ"מ).

זהר פרשת חיי שרה

תא חזי דוד אתא ואמר אלין תלת זמנין דצלותי דכתיב (תהלים נה יח) ערב ובקר וצהרים הא תלתא ואיהו לא צלי¹ אלא תרי מנייהו דכתיב (שם) אשיחה ואהמה ולא יתיר דא לצלותא דצפרא ודא לצלותא דמנחה וובגין כך אשיחה ואהמה דייקא בצפרא דאיהו שעתא דחסד סגי ליה <בחסד> באשיחה ובמנחה דהוא שעתא דדינא קשיא בעי המייה וובגין כך ואהמה] ולבתר כד אתפליג ליליא הוה קם בשירין ותושבחן כדקא

קלג/א

יאות דכתיב (תהלים מב ט) ובלילה שירה עמי והא אתמר

קם רבי שמעון ואזלו אול ההוא בר נש בהדיה עד טבריה עד דהו אזלי אמר רבי שמעון תא חזי תפלות כנגד תמידין תקנום רבנן דאנשי כנסת הגדולה בגין דאשכחן תרי דכתיב (במדבר כח ד) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים ואינון מתקרבין [בהני] (להני) <בהני תרי> זמני דיומא דאינון זמנין לצלותא²

אמר ההוא גברא³ הא בקדמיתא אבות תקנום להני צלותי ומה דאתקינו אברהם ויצחק הוא עקרא ומה דאתקין יעקב דאיהו שבחא דאבהן אמאי איהו רשות ולא עקרא כהני

אמר רבי שמעון הא אתמר⁴ אבל תא חזי הני תרי⁵ זמני דתרי צלותי לאו אינון אלא לחברא ליעקב בעדביה⁶ כיון דאתחברו דא בדא אנן לא צריכין יתיר דכיון דאתיהיבת אתתא בין תרין דרועין ואתחברת בגופא לא אצטריך יתיר ועל דא אנן בעינן לאתערא תרין דרועין בגין

בא וראה, דוד בא ואמר שלשת זמני התפלות הללו, שכתוב "ערב ובקר וצהרים", הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב "אשיחה ואהמה", ולא יותר. זה לתפלת הבוקר, וזה לתפלת המנחה. לכן מדויק [לשון] "אשיחה ואהמה". בבוקר, שהיא שעת החסד, מספיק לו בחסד ב"אשיחה". ובמנחה שהיא שעת הדין הקשה, צריך המיה, ולכן "ואהמה". אחר כך כשנחלק הלילה, היה קם לשירות ותשבחות כראוי,

שכתוב "ובלילה שירה עמי", והרי נתבאר.

קם רבי שמעון והלכו. הלך אותו האיש עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, בא וראה, חכמים של אנשי כנסת הגדולה תקנו תפילות כנגד תמידין, משום שנמצאות שתיים, שכתוב "את הכבש אחד תעשה בבוקר ואת הכבש השני תעשה בין הערביים", והם נקרבים בשני הזמנים הללו של היום, שהם זמני התפלה.

אמר אותו האיש, הרי בתחלה האבות תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו אברהם ויצחק הוא העיקר. ומה שתיקן יעקב שהוא המשובח של האבות, למה היא רשות ולא עיקר כמו אלו.

אמר רבי שמעון, הרי נתבאר, אבל בא וראה, שני הזמנים הללו של שתי התפלות אינם אלא לחבר את יעקב לגורלו. כיון שהתחברו זה עם זה, אינו צריכים יותר. שכיון שנתנה האשה בין שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך יותר, ועל כן אנו

¹ ר"ל שנים אשיחה ואהמה אבל תפלה של ערבית היא נכללת משניהן ואינה דבר בפ"ע (יהל אור).
² לכך תפלת ערבית רשות ואתי האי כהאי שלא תקנו אלא שתיים ותפלת ערבית ליעקב רשות שאין התיקון שלם אלא נעלם מי ומי המתקנים (אור יקר).

³ לא עמד על תוכן דברי רשב"י שכבר תירץ הענין, ולזה אמר לי ר' שמעון הא אתמר ונתקן בכלל דבריו, אבל ת"ח להרחיב לו הענין (אור יקר).

⁴ רכט ע"ב (הערת הזוהר).

⁵ עמש"ל כי ביעקב היא דבוקה תמיד וא"צ לנו ויעקב כבר תקינא ולכן אברהם ויצחק היו מתייראים על נשותיהן ואמרו אחותי בדרגא דלמעלה אמור לחכמה כו' ואחות אינה נפרדת אבל יעקב אמר הבה את אשתי כו' והטעם כי בדרועין נאחזין שממית בידיים תתפש (ס"א ישמעאל ועשו) וצריך להפרידם, ולכן כתיב אל אחר אלהים אחרים, ולכן כתיב אל חי אלהים חיים והוא בסוד ע"ה טו"ר חו"ג ועץ החיים משא"כ ביעקב שם המיוחד מטתו כשרה (יהל אור).

⁶ אם כן תפלת שחרית יחוד יעקב במלכות, דהיינו תפלה, וכן מנחה יעקב בתפלה, דהיינו יום ת"ת ותפלה מלכות עצמה, אלא שנתקשר הת"ת בין ב' מדות חציו כלול בזרוע ימין חסד, וחציון כלול בזרוע שמאל גבורה (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

דאתיהיבת בנייהו כיון דאיהי בנייהו גופא ואתתא מלייהו בלחישו דלא לאדכרא ובגין כך יעקב משמש במרום תנינן מאי במרום¹ כמה דאת אמר (תהלים צב ט) ואתה מרום² לעולם יהו"ה וכלא איהו רוא לידעי מדין³

אתו רבי אבא וההוא יודאי ונשקו ידוי אמר רבי אבא עד יומא דין לא קאימנא במלה דא בר השתא זכאה חולקי דזכינא למשמע ליה

ויביאה יצחק האהלה שרה אמו (בראשית כד סז) אמר רבי יוסי האי קרא קשיא האהלה לאהל שרה אמו מבעי ליה מאי האהלה דאהדרת תמן שכינתא בגין דכל זמנא דשרה קיימא בעלמא שכינתא לא אעדי מינה ושרגא הוה דליקת מערב שבת לערב שבת והוה נהיר כל אינון יומי דשבתא בתר דמיתת כבתה ההיא שרגא כיון דאתת רבקה אהדרת שכינתא ושרגא אדליקת שרה אמו דדמיא לשרה בכל עובדהא

רבי יהודה אמר כמה [ד]דיוקניה דיצחק הוה [כ]דיוקניה דאברהם וכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם וודאי אברהם הוליד את יצחק (שם כה יט) הכי נמי רבקה דיוקנה ממש הוה דיוקנא דשרה ובגין כך שרה אמו ודאי

אמר רבי אלעזר בכלא הכי הוא אבל תא חזי רוא איהו דאע"ג דשרה מיתת דיוקנא לא אעדי

צריכים לעורר שתי הזרועות כדי שתינתן בנייהם. כיון שהיא בנייהם, הגוף והאשה, אז דבריהם בלחש שלא להזכיר. ולכן שנינו שיעקב משמש במרום. מה זה במרום, כמו שנאמר "ואתה מרום לעולם ה'". והכל הוא סוד ליודעי מידות.

באו רבי אבא והיהודי ההוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד היום הזה לא עמדתי בדבר הזה, רק עכשיו. אשרי חלקי שזכיתי לשמוע אותו.

"ויביאה יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה קשה. "האהלה", היה צריך לכתוב לאהל שרה אמו, מה זה "האהלה". שחזרה לשם השכינה, משום שכל זמן ששרה היתה קיימת בעולם, לא זזה ממנה השכינה, ונר היה דולק מערב שבת לערב שבת והיה מאיר את כל אותם ימות השבוע. אחר שמתה, כבה אותו הנר. כיון שבאה רבקה, חזרה השכינה והדליקה את הנר. "שרה אמו", שדמתה לשרה בכל מעשיה.

רבי יהודה אמר, כמו שדמותו של יצחק היתה כדמותו של אברהם, וכל מי שראה את יצחק אמר זה אברהם, ודאי אברהם הוליד את יצחק. כך גם דמותה של רבקה ממש היתה כדמותה של שרה, ולכן שרה אמו ודאי.

אמר רבי אלעזר, בכל הוא כך, אבל בא וראה, זהו סוד, שאף על גב ששרה מתה,

¹ זעיר אנפין יש לו שתי נקבות דבקות עמו מאחוריו. העליונה היא לאה בסוד קשר של תפילין שבראש, ועומדת בחצי קומתו העליונה. והשנית היא רחל ועומדת למטה בחציו התחתון. ובימי החול בשחרית מזדווג יעקב עם רחל אפין באפין, וזווג זה נעשה על ידי תפלתו שבשחרית. וגם אז יש ללאה עמו בחינת חיבוק הימין, ודבר זה נעשה מעצמו ומאליו שלא על ידינו. ובתפלת המנחה מזדווג ישראל עם לאה פנים בפנים מראש ישראל ועד החזה שבו. ורחל היא מתארכת באחוריו ועולה מרגליו ועד ראשו, והם שוים בקומתם. והרי נמצא איך לאה ניתנת בין תרין דרועין. ובתפלת ערבית עומדת רחל אחור באחור מן החזה ולמטה, ולאה היא פנים בפנים עם יעקב מן החזה דז"א ולעילא עד ראשו. ובחצות הלילה אז מתפשטין יעקב ולאה כשיעור כל קומת ז"א מראשו ועד רגליו. ועומדים יעקב ולאה פנים בפנים ומזדווגים יחד אז אחר חצות הלילה. ולפי שזה הזווג דאחר חצות הוא בסוד הבינה כמבואר במקומו. לכן נקרא הזווג הזה דאחר חצות זווגא דאבא ואימא דאחר חצות כנז' בזוהר. אמנם ענינו הוא על זווג הזה של יעקב ולאה שלאחר חצות לילה הנעשה על ידי אבא ואימא, ומזדווגין יחד שניהם עד אור הבוקר. וזהו סוד ויהי בבקר והנה היא לאה כי בהיות הבקר עדין היא שם לאה בזווג עם יעקב. והרי נתבאר כאן פרטי כל הזווגים ונמצא כי זווג לאה ויעקב אינו אלא בלילה ובפרט קודם חצות לילה, ואז נקרא יעקב משמש במרום שהוא מן החזה דז"א ולמעלה. וזהו סוד מ"ש רז"ל יעקב תיקן תפלת ערבית, ושם למעלה נקרא מרום בבחינת הבינה הנקראת מרום, כמש"ה מרום וקדוש אשכון, שהם סוד אבא ואימא. והענין הוא במה שנתבאר אצלנו כי אי אפשר ללאה להזדווג עם יעקב אלא אם כן לוקחת יסוד הבינה ואין להאריך עתה בזה, וזמ"ש דכיון דאתיהיבת אתתא בין תרין דרועין והענין מדבר על לאה שניתנת בשחר ובמנחה בין תרין דרועין ואח"ך לבתר בתפל' ערבית אז הוה מלייהו בלחישו פירוש כי הזווג אשר לה אז עם יעקב הוא בלחישו פירוש שהוא בסוד הבינה עלמא דאתכסיא בלחישו כנז' וזהו סוד יעקב משמש במרום (שער מאמרי רשב"י). פי' יעקב מזדווג עם לאה בחצות כמ"ש הרב, שפי' יעקב משמש במרום הוא זווג יעקב עם לאה (מ"מ).

² ר"ל נוק' שנק' אתה והיא מרום אבן מאסו וכו' (יהל אור).

³ עי' שער מאמרי רשב"י טז ע"ד שזה אלו שלומדים קבלה.

זהר פרשת חיי שרה

מן ביתא ולא אתחזי תמן מיומא דמיתת עד דאתת רבקה כיון דעאלת רבקה אתחזיאת דיוקנא דשרה דכתיב ויביאה יצחק האהלה וגו' מיד שרה אמו אתחזיאת תמן ולא הוה חמי לה בר יצחק בלחודוי כד אעיל תמן ועל דא (שם) וינחם יצחק אחרי אמו <נ"א מאי אחרי אמו אחרי> דאמו אתחזיאת <ואזדמנא> (ואזדמנת) בביתא ועל דא לא כתיב אחרי מיתת אמו אלא אחרי אמו

רבי שמעון אמר מאי שנא דכתיב ביה ביצחק (שם כד סז) ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה כיון דאמר ותהי לו לאשה לא ידענא דהא³⁶ רחים לה דהא כל בני עלמא רחמי לנשיהו מאי שנא ביצחק דכתיב ביה ויאהבה אלא ודאי אתערותא דרחימו דדכורא לגבי אתתא לאו איהו אלא (ל)שמאלא דכתיב (שיר ב ו) שמאלו תחת לראשי¹ וחשך ולילה כחד אינון ושמאלא אתער רחמימו תדיר לגבי נוקבא ואחיד בה ועל דא אע"ג דאברהם <נ"א הוה> רחים לה לשרה לא כתיב ביה ויאהבה אלא ביצחק ואי תימא ויאהב יעקב את רחל סטרא דיצחק דהוה ביה קעביד ליה

תא חזי אברהם כד² חמא לשרה <נ"א לרבקה הוה> מחבק לה ולא יתיר אבל יצחק דאיהו בעלה אחיד בה ושוי דרועיה תחות רישא דכתיב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני לבתר אתא יעקב ושמש ערסא ואוליד תריסר שבטין כלא כדקא יאות ותא חזי אבהן³ כלהו ברזא חדא

קלג/ב

אזלו וכלהו שמשו בארבע נשין כל חד מנייהו אברהם בארבע שרה והגר ותרי פלגשים דכתיב (בראשית כה ו) ולבני הפלגשים אשר לאברהם פלגשים תרי הא ארבע יצחק ברזא דארבע דסטירו דרבקה⁴ דכתיב (בראשית כד סז) ויקח

דמותה לא זזה מן הבית, ולא נראתה שם מיום שמתה עד שבאה רבקה. כיון שנכנסה רבקה, נראתה דמותה של שרה, שכתוב "ויביאה יצחק האהלה" וגו'. מיד שרה אמו נראתה שם. ולא היה רואה אותה רק יצחק לבדו כשנכנסה לשם. ועל כן "וינחם יצחק אחרי אמו". (מה זה "אחרי אמו", אחרי) שאמו נראתה והזדמנה בבית, ועל כן לא כתוב אחרי מיתת אמו, אלא "אחרי אמו".

רבי שמעון אמר, מה שונה שכתוב ביצחק "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה", כיון שאמר "ותהי לו לאשה", לא ידענו שהוא אהב אותה, שהרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם, מה שונה ביצחק שכתוב בו "ויאהבה". אלא ודאי התעוררות של האהבה של הזכר לאשה אינה אלא בשמאל, שכתוב "שמאלו תחת לראשי". וחושך ולילה הם כאחד, והשמאל מעורר תמיד אהבה לנקבה ואוחז בה. ועל כן, אף על גב שאברהם (היה) אוהב את שרה, לא כתוב בו "ויאהבה", אלא ביצחק. ואם תאמר "ויאהב יעקב את רחל", הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.

בא וראה, כשאברהם ראה את שרה (את רבקה), היה מחבק אותה ולא יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אחז בה ושם את זרועו תחת ראשה, שכתוב "שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני". אחר כך בא יעקב ושימש מטתו, והוליד שנים עשר שבטים, כולם כראוי. ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד אחד,

וכולם שמשו בארבע נשים כל אחד מהם. אברהם בארבע, שרה והגר ושתי פילגשים, שכתוב "ולבני הפילגשים אשר לאברהם", "פילגשים" שתיים, הנה ארבע. יצחק בסוד של ארבע של הצד של רבקה,

¹ כל התעוררות אהבה של הזכר כלפי האשה היא רק בבחי' שמאל שהוא גבורות ממותקים, והוא בחי' מ"ן (דע"ה ח"א פ ע"ב, וכללים ח"א ק ע"ד).

² גרסינו ועיין לקמן קלו ע"א כי שרה ורבקה שניהם רומזים למ' סיהרא קדישא. הרשב"ב (נ"א).

³ שכל א' נכלל בד' יסודין קדישין והוא י"ב אתוון של מלוי אדנ"י והוא ג' היכלין של ברכות ק"ש וג' היכלין תתאין נכללין בראשונה כי הם לעולם נכללין בעליונה ואין בהם ברכה בפ"ע ויוצר אור בשל יצחק שביום הוולדו נתוספו המאורות ואח"כ אהבה ואמת אבל היכל ק"ק נכלל בדכורא בתפלה שהוא יום דרגא דיליה משא"כ בערבית והוא השכיבנו (יהל אור).

⁴ החמש גבורות היורדות ביסוד דז"א, השלשה מהם נמתקות שם עם החסדים. והשתים לא נמתקו ונתחברו שתיהן יחד והיו לאחת, נמצא שהם ארבע גבורות וכוללתם ברבקה אשת יצחק ואלה הם ד' נשי

זהר פרשת חיי שרה

את רבקה חד ותהי לו לאשה תרי ויאהבה תלת וינחם יצחק אחרי אמו הא ארבע לקבל דא הוו ליעקב די נשין וכלא ברזא חדא רבי חייא אמר אברהם ויצחק שמשו כל חד באתתא חדא ברזא דקודשא¹ אברהם בשרה² יצחק ברבקה ולקבל תרווייהו הוי ארבע נשין ליעקב בתרין חולקין רבי שמעון אמר סליקו מלין לאתרייהו דהא כלא ברזא קדישא אתעבד וכלא ברזא חדא

ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה (שם כה א) קטורה דא היא הגר דהא תנינן בתר דאתפרשא הגר מניה דאברהם וטעת בתר גלולי דאבוה לבתר אתקשרא בעובדין דכשרן ובגין כך אשתני שמא ואקרי קטורה בעובדין דכשרן ושדר אברהם ונסבה ליה לאנתו <מכאן דשנוי שמא מכפר חובין ועל דא אשתני שמה> ויוסף אברהם מאי ויוסף אי תימא דעל שרה איהו דאוסף לאו <הכי> אלא ביומאה דשרה אזדווג בהדה זמנא חדא ולבתר תריך לה על עסקי דישמעאל ולבתר ויוסף כמלקדמין זמנא אחרא על מה דנסיב לה בקדמיתא וכפום דשני עובדהא הכי נמי שני שמה

תא חזי דאמר רבי אלעזר³ ויביאה יצחק האהלה שרה אמו (שם כד סז) דאתגליא דיוקנא דשרה ויצחק אתנחם אחרי דאתגליא אמו ודיוקנהא הוה חמי כל יומא ואברהם אע"ג <דאינסיב> (דנסיב) לא עאל בהווא ביתא ולא אעיל לה להאי אתתא תמן בגין דשפחה לא

שכתוב "ויקח את רבקה", אחד. "ותהי לו לאשה", שתיים. "ויאהבה", שלש. "וינחם יצחק אחרי אמו", הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד. רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדושה. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה, דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

"ויוסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה". "קטורה" זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטעתה אחר גלולי אביה, אחר כך נקשרה במעשים כשרים, ולכן השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלה אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששינוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה. "ויוסף אברהם". מה זה "ויוסף", אם תאמר שהוא הוסיף על שרה, לא כך, אלא בימי שרה הזדווג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי ישמעאל, ואחר כך "ויוסף", כמו מקודם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שינה שמה.

בא וראה, שאמר רבי אלעזר, "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו", שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהלה שרה לא נראתה

יצחק (שער מאמרי רשב"י). כבר בארנו בענין הד' בנים שהם הה' גבורות, שהם נעשים ד' בנים ע"י ה' חסדים כנז' שם. ואמנם רבקה היא בחי' ה' גבורות כנז' באד"ז, ולכן נכללו בה בחי' כל הד' שמות ב"ן שהם כולם בנו', והם ד' נשים שכולם נכללים ברבקה, שהיא בחי' המלכות מגבורותיה, והבן (זהר הרקיע). ר"ל שנכלל מד' ולא ד' ממש (יהל אור). יצחק בגימ' ר"ח נגד ג' גבורות ממותקות בג' חסדים הם ג' ב"ן וב' גבורות של נו"ה הם ב"ן רביעי הרי ד' ב"ן (מ"מ). סוד ד' נשים שנטל אברהם ויעקב בפועל היו ליצחק בכח והם ד' מחנות שכינה ארגמן כנז' בפרשה פקודי דף רנ"ו ע"ש שהם ד' נשים נוטין לדין ושל אברהם לצד החסד ושל יעקב לצד הרחמים והשתא ניחא ולכן לא היו ליצחק ד' נשים בפועל כדי שיהיה הדין נסתר ולא יתגבר. ז"ח (נ"א). פירוש של צד רבקה ד"פ ב"ן גימטריא יצחק וע' מק"מ. הרשב"ב (נ"א).

¹ דהיינו אברהם בצד החסד שבמלכות, יצחק בצד הגבורה. יעקב ברחל מצד הגבורה והוציא אחת בלהה המלכות למטה לזה מצד החסד והוציא זלפה אל האמצע כמדתה, ורבי שמעון פליג, ורצה שכל האבות שמשו בכל היחוד ונעזרו האבות זה מזה, וז"ש וכולא ברזא חדא וכו' כולא ברזא קדישא, לפי דברי רבי חייא אין קטורה והגר בצד הקדושה אל אשרה לבד, לכך אמר כולא ברזא קדישא (אור יקר).

² פ"י אברהם מצד הקדושה לא היה לו רק שרה אבל מצד האחר היו לו הגר וב' הפלגשים שר' חייא ס"ל פלגשים ממש ואינם בני קטורה (מ"מ).

³ הענין דקשיא ליה, נימא ויוסף על שרה ולא בחיי שרה, אלא בתר דמיתת שרה הוסיף ולקח זו, לזה אמר ת"ח וכו', דמכלל דבריו למדנו שמעולם לא נכנסה זו בגבול שרה כדי שלא יפגום, שפחה תירש גבירתה, א"כ מהאי טעמא נמי לא אתיא האי בלשון תוספת על שרה אלא מלת ויוסף אהדר על הליקוחין שהיא היא כתוספת מעצמה אל עצמה (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

תירש גבירתה ובאהל דשרה לא אתחזי אתתא אחרא אלא רבקה ואברהם אע"ג דהוה ידע דדיוקנא דשרה אתגליא תמן שבקיה ליצחק ההוא אהל למחמי דיוקנא דאמיה כל יומא יצחק ולא אברהם הדא הוא דכתיב (שם כה ה) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק את כל אשר לו דייקא דא ההוא דיוקנא דשרה בההוא משכנא

דבר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק רזא דמהימנותא עלאה לאתדבקא יצחק בדרגא דחולקיה כדקא יאות! תא חזי הכא אתכליל אשא במיא²³⁷ ודאי אשא נטיל מיא משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק דא מיא דאתכליל באשא ובקדמיתא <אתכליל> כדא אשא במיא אימתי בשעתא דעקד ליה ליצחק למעבד ביה דינא כדין אתכליל אשא במיא³ והשתא אתכלילו מיא באשא⁴ למהוי כלא רזא דמהימנותא עלאה

ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות (שם ו) מאי מתנות אלין סטרי דרגין תתאין דאינון שמחן דסטרי רוח מסאבא בגין לאשלמא דרגין ואסתלק יצחק על כלא במהימנותא עלאה כדקא חזי בני הפלגשים אלין הוו בני קטורה פלגש בקדמיתא ופלגש השתא רבי חייא אמר פלגשים ממש וישלחם מעל יצחק בנו (שם) דלא לשלמא לגביה דיצחק בעודנו חי (שם) בעוד דהוה אברהם חי וקיים בעלמא דלא יקטרגון ליה לבתר

ובגין נדיתתקן (דאתתקן) יצחק בסטר דינא קשיא עלאה לאתתקפא על כלהו וכלהו אתכפיין קמיה קדמה אל ארץ קדם (שם) בגין דתמן אינון

אשה אחרת, אלא רבקה. ואף על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק". מדויק [לשון] "את כל אשר לו", זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

דבר אחר, "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", סוד האמונה העליונה שידבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא וראה, כאן נכללו (מים עם אש) אש עם מים. ודאי אש לוקח מים. משמע "ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק", זה המים שנכללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי, בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים, וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

"ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות". מה זה "מתנות", אלו צדדי הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטומאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל באמונה העליונה כראוי. "בני הפילגשים" אלו היו בני קטורה. פילגש בראשונה, ופילגש כעת. רבי חייא אמר, פילגשים ממש. "וישלחם מעל יצחק בנו", שלא לשלוט אצל יצחק. "בעודנו חי", בעוד שאברהם היה חי וקיים בעולם, שלא יתגרו בו אחר כך.

וכדי שיצחק יתקן בצד הדין הקשה העליון שיתגבר על כולם וכולם יכנעו לפניו. "קדמה אל ארץ קדם", משום ששם

¹ דהיינו "את" מדת המלכות, "כל" מהיסוד ולמעלה, "אשר" בינה, היינו כל סוד האצילות, והענין שנאחז יצחק בסוד האצילות בחיי אברהם להיותו עיקר המציאות, ונעשה אברהם טפל לו כדי שישלוט במדתו כדקא יאות, ולזה ניחא לי לומר שכל ג' מלות אלו יתירי "את" "כל" "אשר" (אור יקר). יצחק קץ חי בתקונים (ד"א).

² גבורה כלל בתוכה החסד כענין שיצחק עיקר הבית ואברהם נכלל בו בהנהגתו, ויתן אברהם מדתו את כל אשר לו ליצחק, שנכללה בתוך הגבורה, ובקדמיתא בשעת העקידה בבחירתו של יצחק נכללה גבורה בתוך החסד וכן הסדר תחלה חסד בתוך הגבורה ואח"כ הגבורה בתוך החסד מפני היות אצילות הגבורה מדרך החסד והיינו אברהם הוליד את יצחק (אור יקר).

ה"ג מיא באשא שכן אברהם שהוא מים נתן את כל אשר לו ליצחק ונמצא המים כלולים באש (נ"א).

³ כי כן היה יצחק עקוד לפניו ונמצא האש כפוף ונכלל תחת ידי המים. ז"ח (נ"א).

⁴ כתב הרב בס' הליקוטים בדרוש מיתוק הגבורות ע"י החסדים וז"ל שתחלה יורדים ליסוד דז"א ג' חסדים פחות שליש ואח"כ יורדים ה' גבורות ליסוד דז"א ונמתקים בדרך ירידה ג' גבורות של חג"ת ע"י הג' חסדים ואח"כ כשעולים החסדים בתוך היסוד דז"א בדרך עליה נמתקים ב' גבורות דנו"ה עכ"ל. וז"ש "ובקדמיתא כדא אשא במיא" ר"ל שיוורדים הגבורות שהם אשא בתוך החסדים שנקראים מיא כדי להמתק. ומ"ש "והשתא אתכלילו מיא באשא" ר"ל כשעלו החסדים בדרך עליה ומתקו את הגבורות ונכנסו החסדים בתוך הגבורות, וזה מיא באשא. א"נ יש לפרשו שאור הגבורה בכלי החסד, וזה אשא במיא, ואח"כ נכנס אור החסד בכלי הגבורה, וזהו "והשתא אתכלילו מיא באשא" (מ"מ).

זהר פרשת חיי שרה

סמרי הרשי מסאבי¹ תא חזי כתיב (מ"א ה י) ותרב חכמת שלמה² מחכמת כל בני קדם אליו אינון דהוו מבני <אינון> בני פלגשים דאברהם והא אוקימנא דהא באינון הררי קדם אינון דאולפין הרשין לבני נשא ומההיא ארץ קדם נפקו לבן ובעור ובלעם בנוי וכלהו חרשי והא אוקמוה

רבי חזקיה פתח ואמר (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה יעקב קלד/א

וישראל לבוזים הלא יהו"ה וגו'³ תא חזי מזמנא דאתחרב בי מקדשא ברכאן לא שריין בעלמא⁴ ואתמנעו כביכול אתמנעו מעילא⁵ ותתא⁶ וכל אינון שאר דרגין תתאין⁷ מתתקפי ואזלי⁸ ושלטי עלייהו דישראל בגין דאינון גרמו בחובייהו האי קרא לא אתיישבן מלי[ה] דכתיב (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה יעקב כיון דאמר מי נתן למשיסה יעקב וישראל מהו חטאנו לו חטאו לו מבעי ליה ואי אמר חטאנו לו מאי ולא אבו ולא אבינו מבעי ליה אלא בשעתא דאתחרב מקדשא⁹ ואתוקד היכלא¹⁰ ועמא אתגלי בעיא שכינתא לאתערקא מדוכתה ולמיהך עמהון בגלותא אמרה איהך בקדמיתא

הם צדדי הכשפים הטמאים. בא וראה, כתוב "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם", אלו הם שהיו מבני (הם) בני פילגשים של אברהם. והרי בארנו שהרי באותם הררי קדם הם מלמדים כשפים לבני אדם, ומאותה ארץ קדם יצאו לבן ובעור ובלעם בנו, וכולם מכשפים, והרי בארוהו.

רבי חזקיה פתח ואמר, "מי נתן למשיסה יעקב

וישראל לבוזים הלא ה" וגו'. בא וראה, מזמן שנחרב בית המקדש, הברכות לא שורות בעולם ונמנעות, כביכול נמנעות ממעלה ומטה. וכל אותן שאר הדרגות התחתונות מתגברות והולכות ושולטות על ישראל, משום שהם גרמו בחטאייהם. אין מתיישבים דבריו של הפסוק הזה, שכתוב "מי נתן למשיסה יעקב". כיון שאמר "מי נתן למשיסה יעקב וישראל", מה זה "חטאנו לו", היה צריך לכתוב חטאו לו. ואם אמר "חטאנו לו", מהו "ולא אבו", צריך לכתוב ולא אבינו. אלא בשעה שנחרב המקדש ונשרף ההיכל והעם הגלה, רצתה השכינה להעקר ממקומה וללכת עמהם בגלות. אמרה אלך בראשונה לראות את ביתי והיכלי, ואפקוד את מקומות הכהנים והלויים שהיו עובדים בביתי.

¹ דע כי ז' מלכים דמיתו נק' ארץ בני קדם, ושם היה שורש לכל הקל' וז"ס חכמת בני קדם ובלעם שהיה הולך בהר חשך ששם הקל' מהז' מלכים ללמוד כשפים מהם אמר מן ארם ינחני בלק וגו' מהררי קדם ונק' קדם כי הקל' קדמה לפרי (זהר הרקיע). עי' לעיל קכו ע"א במאמרי רשב"י.

² עי' ויחי רכג ומשפטים קיב ע"ב ופנחס רלג ע"א, ששלמה התבונן וחקר בכל הכחות החיצונים ושימושיהם ופעולותיהם, וכל זה משום שסמך עצמו על חכמתו הגדולה, והעמיק בהם הרבה והכניס את עצמו בניסיון זה יותר מדאי, ולכן נכשל (דע"ה ח"ב קמו ע"ב).

³ לפי שאמר שליטת יצחק על האומות ומעשה אברהם בזה לצורך גבוה, אמר כמה הגיע רעה בעת שנהפך הענין ששלטו האומות לפני הקדושה (אור יקר).

⁴ בעולם הגשמי (אור יקר).

⁵ הספירות (אור יקר).

⁶ בריאה ויצירה (אור יקר).

⁷ החיצונים הטמאים (אור יקר).

⁸ דהיינו הצלם השולט ובלוע את ישראל בתוכו ומתחזק בכל יום יותר, וישראל הולכים ודלים תחת ממשלתו וישראל במעשיהם גורמין והחסידות והטובה בכל יום ויום מתמעט והולך (אור יקר).

⁹ שהרסו החומות (אור יקר).

¹⁰ ששרפו ההיכל בעצמו באש, והיינו חרבן הפך החסד שבה הבנין כאומרו אמרתי עולם חסד יבנה, והיכלא אתוקד היפך אש הגבורה הקדושה, אח"כ קאמר ועמא אתגלי, הפך מדתישראל והוא קל' ג' וכיון שראתה ג' קל' שולטות בעיא שכינתא לאתערקא קודם שתבוא הד' ההפכית למלכות (אור יקר).

זהר פרשת חיי שרה

למחמי¹ ביתאי והיכלאי ואפקוד על דוכתי²
דכהני³ וליואי⁴ דהוו פלחין בביתאי

אמר רבי אלעזר⁵ בההיא שעתא אסתכלת
כנסת ישראל לעילא⁶ וחמאת דבעלה אסתלק
מינה⁷ לעילא לעילא נחתת לתתא⁸ עאלת
בביתא⁹ ואסתכלת בכל אינון דוכתי ואשתמע
קלא לעילא לעילא ואשתמע קלא לתתא הדא
הוא דכתיב (ירמיה לא יד) קול ברמה נשמע נהי
בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו' ואוקמוה
כיון דעאלת בגלותא אסתכלת בעמא וחמאת
דדחקי לון ורמסי לון בגלותא בין רגליהו דשאר
עמין כדין אמרת (ישעיה מב כד) מי נתן למשיסה
יעקב וגו' ואנון אמרין הלא יהוה זו חטאנו לו
והיא אמרת <אמרת> (אמרת) ולא אבו בדרכיו הלוך
ולא שמעו בתורתו

ובשעתא דזמין קב"ה למפקד על עמיה כנסת
ישראל תיתוב מן גלותא בקדמיתא (א"ל קב"ה)
תהך לביתא¹⁰ בגין דבית המקדש יתבני
בקדמיתא ויימא לה [קב"ה] קומי מעפרא היא
תבת ואמרה לאן אתר איהך ביתאי חרב היכלי
אתוקד בגורא עד דקב"ה יבני בי מקדשא
בקדמיתא ויתקין היכלא ויבני קרתא דירושלם
ולבתר יוקים לה מעפרא הדא הוא דכתיב¹¹
(תהלים קמז ב) בונה ירושלם יהוה [וגו']

בונה ירושלם בקדמיתא ולבתר נדחי ישראל
יכנס ויימא לה (ישעיה נב ב) התנערי מעפר קומי

אמר רבי אלעזר, באותה שעה הסתכלה
כנסת ישראל למעלה וראתה את בעלה
מסתלק ממנה למעלה למעלה. ירדה למטה,
נכנסה לבית והסתכלה בכל אותם
המקומות, ונשמע קול למעלה למעלה,
ונשמע קול למטה. זהו שכתוב "קול ברמה
נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על
בניה" וגו', ובארוה. כיון שנכנסה לגלות,
הסתכלה על העם, וראתה שדוחקים אותם
ורומסים אותם בגלות בין רגלי שאר
העמים. אז אמרה "מי נתן למשיסה יעקב"
וגו', והם אומרים "הלא ה' זו חטאנו לו",
והיא אומרת "ולא אבו בדרכיו הלוך ולא
שמעו בתורתו".

ובשעה שעתיד הקדוש ברוך הוא לפקוד
את עמו, כנסת ישראל תשוב מן הגלות
בראשונה. (אומר לה הקדוש ברוך הוא)
תלכי לבית כדי שבית המקדש יבנה
בהתחלה. ויאמר לה הקדוש ברוך הוא,
קומי מן העפר. היא שבה ואומרת לאיזה
מקום אלך, ביתי חרב, והיכלי נשרף באש.
עד שהקדוש ברוך הוא יבנה את בית
המקדש בראשונה ויתקין את ההיכל ויבנה
את עיר ירושלים, ואחר כך יקים אותה מן
העפר. זהו שכתוב "בונה ירושלים ה'" וגו'.
"בונה ירושלים" בראשונה, ואחר כך
"נדחי ישראל יכנס". ויאמר לה "התנערי
מעפר קומי שבי ירושלם" וגו'. ויכנס את

¹ להספיד ולקונן על החרבן וההרוגים, ואח"כ לפקח על צורכי החיים מטעם שלא תשתלם מדת הדין עד שתראה באלו, ומתוך דינם ירחם על אלו כדכתיב כי נחמתי על הרעה אשר עשיתי אתכם (אור יקר).

² בנקודה אמצעית מצד הת"ת (אור יקר).

³ מצד החסד (אור יקר).

⁴ מצד הגבורה, ותפטר מג' אלו ותפרד לעצמה בגלות (אור יקר).

⁵ עדין לא השלים רבי חזקיה דבריו אלא שהפסיקו רבי אלעזר בסיוע ותוספת ביאור, ודברי ר"א עד קול ברמה נשמע והשאר סיום דברי ר' חזקיה (אור יקר).

⁶ אל הת"ת מקום מבוע יחודה לראות אם יושפע לה ענין שפע קיום העולמות (אור יקר).

⁷ דהיינו סוד מבוע מקור הברכות דרך הת"ת אסתלק לעילא לעילא, דהיינו מן הת"ת לבינה ומבינה אל הכתר (אור יקר). בסוד אוי פירוש שהוא"ו ת"ת נטל היסוד עמו ונסתלקו לעילא לבינה בסוד הו"י ואח"כ לעילא דהיינו לאלף כתר וזהו אוי כנזכר בפ' אחרי. ז"ח (נ"א).

⁸ אל לראות אם נשאר מקום בחי' איזהו עבודה שעל ידה יהיה לה שום יחוד להתעורר מצדה למעלה (אור יקר).

⁹ ואסתכלת בכל אינון דוכתי ואין מקום כלל ומיד נשאה קולה בבכי והבכיה היתה בתחתונים מקום שכינה בתחתונים למטה ובעליונים מקום שכינה בעליונים למעלה והיינו קלא לעילא קלא לתתא (אור יקר).

¹⁰ נותן טעם למה ב"ה אתבני בקדמיתא לפי שאומר לה קב"ה קומי מעפרא והיא אומרת בית איחרב וכו' לכך הקב"ה יבנה בית המקדש תחלה (מ"מ).

¹¹ קלט ע"א במדרש הנעלם (ד"א).

זהר פרשת חיי שרה

גליות ישראל. זהו שכתוב "בונה ירושלים ה" בראשונה, ואחר כך "נדחי ישראל יכנס", ואז "הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם", זו תחיית המתים. וכתוב "ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו" וגו'.

שבי ירושלים וגו' [ויתכנש גלותהון דישראל הדא הוא דכתיב בונה ירושלים ה' בקדמיתא ולבתר נדחי ישראל יכנס] וכדין (תהלים קמז ג) הרופא לשבורי לב ומחבש לעצבותם דא תחיית המתים וכתוב (יחזקאל לו כז) ואת רוחי אתן בקרבכם ועשיתי את אשר בחקי תלכו וגו' ברוך ה' לעולם אמן ואמן

ברוך ה' לעולם אמן ואמן

- 1 "ביה" נוסף בדפ"ו.
- 2 "יראה" נוסף בדפ"ו.
- 3 בדוכתיה (דפ"ו)
- 4 כגולם (רמ"ז).
- 5 "כד"א החפון אחפון מות רשע והא לית נייחא קמי קב"ה כד אתעביד דינא ברשיעיא" נמחק ביהל אור, ובמקומו איתא "והא לית נייחא קמי קב"ה כד אתעביד דינא ברשיעיא כד"א החפון אחפון מות רשע".
- 6 "בתיקונא עלאה" נוסף באור יקר.
- 7 מאן מלך (אור יקר).
- 8 אתעבד (דפ"ו).
- 9 וכדין איהי (אור יקר).
- 10 כולהון חיין לעילא (זהר הרקיע).
- 11 "אלו הם חדושים שהגידו לרשב"י בישיבה של מעלה" מוסגר בדפ"ו.
- 12 "כתיב שנה רזא דיחודא דלא אתפרש לעלמין שבע שנים אלין אתפרשן בדינא ורחמי בכמה סטרין ואורחין מה דלא הוי הכי לעילא ובגין כך" נמחק בהגהות הגר"א.
- 13 מוסגר בדפ"ו.
- 14 לכל (דפ"ו), וכן הוא לשון הפסוק.
- 15 לכל (דפ"ו).
- 16 אעיד (דפ"ו).
- 17 "נער" נוסף בדפ"ו ובמ"מ.
- 18 דיליה (דפ"ו).
- 19 בסתירו (דפ"ו).
- 20 ימצו (דפ"ו).
- 21 "בזמנא" נוסף בדפ"ו.
- 22 בדיוקנא (דפ"ו).
- 23 אתפרשנא (דפ"מ).
- 24 "ולא ב" נמחק בדפ"מ.
- 25 דפ"מ גורס את המוסגר.
- 26 ואתרמיז (אור יקר).
- 27 שזכו (דפ"ו).
- 28 לי (דפ"ו).
- 29 וחיה (אור יקר).
- 30 "מערת המכפלה וקרא קרי לה לבתר" נמחק בהגהות הגר"א.
- 31 "ירושלים לתתא אחידת בתרין סטרין לעילא ותתא" נוסף בדפ"ו.
- 32 לאעלאה (דפ"ו).
- 33 נמחק באור יקר.
- 34 לא מית מאי לא מית (אור יקר).
- 35 "תו הא כתיב" נמחק במ"מ.
- 36 דהוא (דפ"ו).

